

**MAATSKAPLIKEWERK-HULPVERLENING AAN DIE
KORREKTIEWE BEAMPTTE AS SLAGOFFER VAN
GEVANGENISGEWELD**

**deur
ALEC ROSSOUW**

**Tesis ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die graad
M.A. in Maatskaplikewerk (rigting Supervisie en Bestuur) aan die
Universiteit van Stellenbosch.**

STUDIELEIER: PROF. J. I. CRONJÉ

NOVEMBER 1997

VERKLARING

Ek, die ondergetekende, verklaar hiermee dat die werk in hierdie tesis vervat, my eie oorspronklike werk is wat nog nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige ander Universiteit ter verkryging van 'n graad, voorgelê is nie.

97/11/18

DATUM

OPSOMMING

Die maatskaplike werker, as deel van die bestuurspan in diens van die Departement van Korrektiewe Dienste, moet in staat wees om die korrektiewe beampte te ondersteun om toepaslike dienste te lewer wanneer die beampte blootgestel word aan 'n voorval van geweld. Ten einde hierdie ondersteuning te bied, moet die maatskaplike werker bewus wees van die beampte se blootstelling aan geweld, die impak van die geweld op hom as persoon en sy behoefte aan hulpverlening deur die maatskaplike werker en die bestuur.

Hierdie verkennende studie het ten doel om 'n wetenskaplik gefundeerde raamwerk daar te stel vir hulpverlening en ondersteuning deur die maatskaplike werker aan die korrektiewe beampte wat blootgestel is aan geweld. Die korrektiewe beampte se blootstelling aan geweld binne sy werksplek, die impak daarvan op hom en sy behoeftes ten opsigte van maatskaplikewerk hulpverlening is deur middel van vraelyste bepaal en beskryf. Die respondente het uit 37 korrektiewe beamptes bestaan wat werkzaam is by Brandvlei Maksimum Gevangenis.

Gevolgtrekkings en aanbevelings is gemaak wat onder andere fokus op die kennis van die voorkoms van geweld binne die gevangenis, hulpverlening aan die slagoffer, voorligtingsprogramme, personeelbystandsprogramme en ontlooting. Die raamwerk van hierdie navorsingsverslag sal deur maatskaplike werkers en die bestuur in die Departement van Korrektiewe Dienste benut kan word in die hantering van die korrektiewe beampte wat blootgestel is aan geweld en dit kan moontlik aanleiding gee tot proaktiewe optrede ten einde hierdie blootstelling te verhoed.

SUMMARY

The social worker, as part of the managerial team in the Department of Correctional Services, must be able to render services to, and support the correctional officer, who has been exposed to an incident of violence. To be a source of support to the correctional officer, the social worker must be aware of the exposure of the officer to violence inside the workplace, the impact of this violence on his person and his need for support by the social worker and management.

This exploratory study endeavours to create a scientifically based framework for the social worker to render services to and support the correctional officer who has been exposed to an incident of violence. The correctional officer's exposure to violence in his workplace, the impact of the violence on his person and his need for support were determined and described by means of questionnaires. The respondents were 37 correctional officers from Brandvlei Maximum Prison.

Conclusions and recommendations were made which focused, amongst others, on the knowledge of the prevalence of violence inside the prison, support to the victim, guidance programmes, employers assistance programmes and defusing of the victim. The framework of this research can be utilised by social workers and management in the Department of Correctional Services in the handling of the correctional officer who has been exposed to violence and to act proactively to prevent the exposure of the officer to violence.

DANKBETUIGING

My opregte dank en waardering word hiermee betuig aan die volgende persone en instansies:

Aan my Hemelse Vader wat my die leiding en deursettingsvermoë gegee het om hierdie projek te voltooi.

Professor J. I. Cronjé sy studieleiding en ondersteuning.

Professor N. Botha vir haar ondersteuning en aanmoediging.

Die Departement van Korrektiewe Dienste wat my die nodige toestemming gegee het om hierdie navorsing te doen.

Die personeel van Brandvlei Maksimum gevangenis vir hul voltooiing van die vraelyste.

Mev. A. Müller vir haar studieleiding en ondersteuning.

Vriende en kollegas vir hul belangstelling en ondersteuning.

Emile vir sy moeite en tyd vir die rekenaarsorging van die studie.

My ouers en skoonouers vir hul ondersteuning.

Opgedra aan Theresa en Alec Jnr.

INHOUDSOPGAWE

HOOFTUK EEN

INLEIDING

BLADSY

1.1	MOTIVERING VIR DIE STUDIE	1
1.2	DOEL VAN DIE STUDIE	8
1.3	AFBAKENING VAN DIE NAVORSINGSVELD	8
1.4	NAVORSINGSMETODOLOGIE	9
1.5	BEPERKINGE VAN DIE STUDIE	11
1.6	AANBIEDING VAN DIE STUDIE	11

HOOFTUK TWEE

'N KONSEPTUALISERING VAN GEWELD BINNE DIE GEVANGENIS

2.1	INLEIDING	13
2.2	TEORIEë VAN OORSAKE VAN GEWELD BINNE DIE GEVANGENIS	14

2.2.1	Doel van aggressiewe gedrag	15
2.2.2	Doel van geweld	16
2.3	VORME VAN GEWELD BINNE DIE GEVANGENIS	17
2.3.1	Selfbesering	17
2.3.2	Aanrandings	18
2.3.3	Seksuele aanranding	19
2.3.4	Moord	20
2.3.5	Opstande	20
2.3.6	Brandstigting	21
2.3.7	Opsetlike saakbeskadiging	21
2.3.8	Ontvlugting	21
2.4	MAATSKAPLIKE PERSPEKTIEF VAN GEWELD	22
2.4.1	Definisie van geweld	22
2.4.2	Ambivalente sienings oor geweld	24

2.4.3	Verskillende interpretasies van geweld	25
a)	Onderskeiding tussen tipes geweld	25
b)	Ervaring van geweld deur die slagoffer	26
c)	Invloed van geweld op die slagoffer	26
2.5	DIE VERSKILLENDE VLAKKE VAN GEWELD	28
2.5.1	Individuele vlak	28
2.5.2	Institusionele vlak	28
2.5.3	Struktureel-Kulturele vlak	29
2.6	ONTLEDING VAN DIE VLAKKE VAN GEWELD	30
2.6.1	Dimensies van geweld	30
2.7	KRINGLOOP VAN GEWELD	31
2.8	SAMEVATTING	32

HOOFTUK DRIE

OORSAKE VAN GEWELD BINNE DIE GEVANGENIS

3.11	INLEIDING	33
3.2	PERSOONLIKE GESKILLE AS OORSAAK VAN KONFLIK EN GEWELD BINNE DIE GEVANGENIS	34
3.2.1	Tydperke van vinnige prestasie	34
3.2.2	Gevoelens oor relatiewe mag	34
3.2.3	Individuele vergelykings	35
3.2.4	Verswakte normes en waardes	35
3.2.5	"Zero-sum" denkwyse	36
3.2.6	Kommunikasie tussen groeplede	36
3.2.7	Die beskikbaarheid van leiers	37
3.2.8	Moontlike beloning op gedrag	37

3.3	OMSTANDIGHEDE BINNE DIE GEVANGENIS WAT AANLEIDING KAN GEE TOT GEWELD	38
3.3.1	Oorbevolking	38
3.3.2	Oorsake van geweld binne 'n maksimum sekuriteit gevangenis	39
a)	Tipe gevangene in 'n maksimum sekuriteit gevangenis	39
b)	Grootte van die gevangenis	40
c)	Ratio van aantal gevangenes teenoor beskikbare personeel	41
d)	Bendes	42
e)	Gebrek aan werksgeleenthede	44
f)	Voedsel	44
g)	Omstandighede binne selle	45
h)	Oorplasings en kontak met familie	45
3.4	VIKTIMISERING AS OORSAAK VAN GEWELD BINNE DIE GEVANGENIS	46
3.4.1	Omskrywing van viktimisering	46

3.4.2	Mites oor viktimisering	47
3.4.3	Profiel van die slagoffer	47
3.4.4	Omstandighede wat viktimisering aanmoedig	48
3.4.5	Reaksie op viktimisering	48
3.5	ASPEKTE IN DIE GEVANGENE SE LEEFAREA WAT TOT GEWELD AANLEIDING KAN GEE	49
3.5.1	Frustrasie	49
3.5.2	Uittarting	49
3.5.3	Aggressiewe rolmodelle	49
3.5.4	Opdragte	50
3.5.5	Kulturele norme	50
3.5.6	Interpersoonlike gedrag	50
3.5.7	Vooroordeel	51
3.6	SAMEVATTING	51

HOOFTUK VIER

OPTREDE EN REAKSIE DEUR DIE SLAGOFFER VAN GEWELD

4.1	INLEIDING	52
4.2	DIE KRISISSTADIUM	54
4.2.1	Elemente van 'n krisissituasie	54
a)	Die gevaarlike situasie	55
b)	Die kwesbare stadium	55
c)	Die presipitasie faktor	56
d)	Die stadium van aktiewe krisis	57
e)	Die stadium van herintegrasie of krisisoplossing	59
4.3	FASES WAARDEUR DIE SLAGOFFER BEWEEG Ná BLOOTSTELLING AAN GEWELD	59
4.3.1	Fase een	60
4.3.2	Fase twee	61
4.3.3	Fase drie	61

4.4	ALGEMENE REAKSIES DEUR DIE SLAGOFFERVAN GEWELD	62
4.4.1	Aanvanklike reaksies deur 'n slagoffer van geweld	63
4.4.2	Emosionele reaksies deur slagoffers ondervind	64
a)	Algemene emosionele reaksies	64
b)	Gedragsverandering as reaksie op geweld	66
c)	Fisiese reaksies deur die slagoffer van geweld	67
d)	Stres as reaksie op geweld	68
4.5	AANVAL WAT BINNE DIE WERKSOPSET PLAASVIND	70
4.6	SAMEVATTING	72

HOOFTUK VYF

DIE ROL VAN DIE MAATSKAPLIKE WERKER IN DIE HANTERING VAN DIE SLAGOFFER VAN GEWELD

5.1	INLEIDING	73
5.2	DIE ROL VAN DIE MAATSKAPLIKE WERKER BINNE DIE DEPARTEMENT VAN KORREKTIEWE DIENSTE	74

5.3	HULPVERLENING AAN DIE SLAGOFFER VAN GEWELD	78
5.3.1	Personeel/Slagoffer Bystandsprogramme	79
a)	Hoofkomponente van 'n Bystandsprogram	80
b)	Take van die maatskaplike werker	80
5.3.2	Ontlonting	81
a)	Noodsaaklike kennis en inligting waaroor die maatskaplikewerker moet beskik by ontlonting	82
b)	Noodsaaklike elemente van 'n ontlontingspan	84
5.3.3	Die rol van die maatskaplike werker as administrateur	86
5.3.4	Die rol van medewerkers	87
5.3.5	Die hantering van stres by die slagoffer van geweld	88
5.3.6	Aspekte wat die personeellid se stresvlak kan beïnvloed	89
5.3.7	Aspekte van belang in hulpverlening aan die slagoffer van geweld	90

5.3.8	Hulpverlening deur die maatskaplike werker na aanleiding van spesifieke reaksies deur die slagoffer	91
5.4	SAMEVATTING	95

HOOFTUK SES

DIE IMPAK VAN GEVANGENISGEWELD OP DIE KORREKTIWE BEAMPTTE TE BRANDVLEI MAKSIMUM GEVANGENIS

6.1	INLEIDING	96
6.2	DIE EMPIRIESE ONDERSOEK	96
6.3	RESULTATE VAN DIE ONDERSOEK	97
6.3.1	Identifiserende besonderhede	97
6.3.2	Blootstelling aan geweld	99
6.3.3	Die emosionele impak van geweld op die slagoffer	104
6.3.4	Die fisiese impak van geweld op die slagoffer	108
6.3.5	Gedragsverandering as reaksie op geweld	111

6.3.6	Behoeft van die slagoffer van geweld aan maatskaplikewerk- hulpverlening	115
6.3.7	Onaangespreekte behoeftes en probleme wat die respondente ondervind het ná hul blootstelling aan geweld	120
6.3.8	Voorstelle vir toekomstige hantering van die slagoffer van geweld deur die maatskaplike werker	122
6.4	SAMEVATTING	123

HOOFTUK SEWE

GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

7.1	INLEIDING	124
7.2	GEVOLGTREKKINGS	124
7.2.1	Identifiserende besonderhede	124
7.2.2	Blootstelling aan geweld	125
7.2.3	Emosionele en fisiese impak van geweld op die korrektiewe beampte	126
7.2.4	Gedragsverandering as reaksie op geweld	127

7.2.5	Behoeftes ten opsigte van maatskaplikewerk-hulpverlening	128
7.3	AANBEVELINGS	129
7.3.1	Kennis oor die voorkoms van geweld binne die inrigting	129
7.3.2	Hulpverlening binne multidissiplinêre spanverband	130
7.3.3	Voorligtingsprogramme aan die personeel	130
7.3.4	Gesinsterapie	131
7.3.5	Personeelbystandsprogramme	131
7.3.6	Ontlonting	132
7.3.7	Verdere navorsing	132
7.3.8	Gespesialiseerde maatskaplikewerk-dienslewering	133

BIBLIOGRAFIE

BYLAES

BYLAE 1: VRAELYS

BYLAE 2: AFWESIGHEIDSYFER - SIEKVERLOF

BYLAE 3: GEMIDDELDE TOESLUIT

BYLAE 4: AANRANDINGS - GEVANGENE OP LID

BYLAE 5: AANRANDINGS - GEVANGENE OP GEVANGENE

TABELLE

TABEL 6.1: Blootstelling aan geweld 100

TABEL 6.2: Die emosionele impak van geweld 105

TABEL 6.3: Die fisiese impak van geweld 109

TABEL 6.4: Gedragsverandering as reaksie op geweld 112

TABEL 6.5: Behoeftes aan maatskaplikewerk-dienslewering 118

FIGURE

FIGUUR 6.1: Ouderdomsverspreiding 98

FIGUUR 6.2: Aantal diensjare 99

**FIGUUR 6.3: Rangorde van tipes voorvalle van
geweld: 1993 - 1995 101**

FIGUUR 6.4: Rangorde van emosies 107

FIGUUR 6.5: Rangorde van die fisiese ervarings	110
FIGUUR 6.6: Rangorde van die tipes gedragsverandering	113
FIGUUR 6.7: Tipes hulpverlening aan die respondente	116
FIGUUR 6.8: Rangorde van die behoeftes aan maatskaplikewerk- dienslewering	120

HOOFSTUK EEN

INLEIDING

1.1 MOTIVERING VIR DIE STUDIE

Die ondersoeker is die afgelope drie jaar 'n maatskaplike werker in diens van die Departement van Korrektiewe Dienste te Brandvlei Maksimum Gevangenis. Afgesien van dienste wat aan die gevangene as kliëntsisteem gelewer word, het die ondersoeker ook daaglikse kontak met die korrektiewe beampte en die omstandighede waarin hy moet werk. Botha (1994a: 6 - 7) dui aan dat die hedendaagse landswyse geweld in die gevangenis weereens die aandag gevestig het op die spanning waaraan die korrektiewe beampte onderwerp word en die omstandighede waaronder hy daaglikse moet werk. Baie faktore dra by tot hierdie spanning, maar een van die grootste faktore wat aanleiding gee tot die spanning is die geweld wat byna daaglikse in die gevangenis voorkom.

Verskeie gesprekke is met mnr. van der Merwe, Hoof van Brandvlei Maksimum Gevangenis, gevoer oor die impak van die geweld op die personeel werksaam by die inrigting. Volgens hom bestaan daar definitiewe kommer oor hierdie aspek aangesien dit onder andere aanleiding gee tot 'n verlaagde moraal en hoë afwesigheidsyfer onder die personeel soos in Bylae 2 aangedui word. Mnr. van der Merwe dui ook aan dat hy en die Departement van Korrektiewe Dienste inderdaad baie graag sal wil vasstel wat die impak van die geweld binne die gevangenis op die korrektiewe beampte is. Dit kan dan in die toekoms as moontlike riglyn dien in 'n hulpverleningsprogram aan die personeel wat ly aan nagevolge van die geweld waaraan hulle blootgestel is.

Die ondersoeker het 'n studie gedoen van die voorkoms van geweld by Brandvlei Maksimum Gevangenis. Aangesien daar daaglik voorvalle van geweld voorkom waarby korrektiewe beamptes betrek word, maar wat nie noodwendig aangemeld word nie, was dit nie moontlik om al hierdie voorvalle in ag te neem nie. Ten einde die voorkoms van geweld vas te stel het die ondersoeker slegs gefokus op gevalle wat by die Suid-Afrikaanse Polisie diens aangemeld is tussen 1993 en 1995. Dit sluit slegs voorvalle van geweld in en nie aanmeldings van gevangenes wat aangekla is vir die besit of smokkel van dagga nie. Hierdie inligting is verkry vanuit die Verdere Aanklagte Register en is soos volg:

1993

Lede aangerand: 0

Lede gevloek: 0

Lede beroof: 0

Lede met menslike ontlasting gegooi: 0

Brandstigting: 0

Saakbeskadiging: 13

Aanranding van gevangene op ander gevangene: 15

Moord van gevangene deur ander gevangene: 1

1994

Lede aangerand: 10

Lede gevloek: 0

Lede beroof: 1

Lede met menslike ontlasting gegooi: 5

Brandstigting: 13

Saakbeskadiging: 42

Aanranding van gevangene op ander gevangene: 34

Moord van gevangene deur ander gevangene: 2

Lid gespoeg: 1

1995

Lede aangerand: 15

Lede gevloek: 3

Lede beroof: 1

Lede met menslike ontlasting gegooi: 9

Brandstigting: 3

Saakbeskadiging: 4

Aanranding van gevangene op ander gevangene: 60

Lede gespoeg: 1

Moord van gevangene deur ander gevangene: 1

Indien bogenoemde statistieke verwerk word, word tot die gevolgtrekking gekom dat 17,39 % van die totale personeel gedurende 1995 onderworpe was aan die een of ander vorm van geweld en dat dit 'n geweldige toename in geweld teenoor die korrektiewe beampte verteenwoordig sedert 1993. Die ondersoeker moet dit

weer beklemtoon dat bogenoemde statistieke nie 'n baie getroue weergawe is van die voorvalle van geweld waarby die korrektiewe beamptes daaglik betrokke is nie. Dit is slegs gevalle wat die korrektiewe beampte as ernstig genoeg beskou het om by die Suid-Afrikaanse Polisie diens aan te meld. Vele ander voorvalle wat daaglik plaasgevind het, word nie as die moeite werd geag om aan te meld nie, maar dit het 'n invloed op die korrektiewe beampte. Die ondersoeker se doel met hierdie studie is juis om die invloed van die geweld binne die gevangenis op die korrektiewe beampte vas te stel en te bepaal watter dienslewering deur die maatskaplike werker aan die slagoffer kan geskied.

Ten einde 'n beter perspektief op die voorkoms van geweld binne gevangenis in Suid-Afrika te verkry, het die ondersoeker ondersoek ingestel na opnames wat sedert 1991 hieroor in Suid-Afrika gedoen is. Onrus en opstande met die gepaardgaande geweld het ná die afkondiging van die 1991- amnestie in aard en omvang in gevangenis landswyd toegeneem. Die grootste gevangenskrisis in die geskiedenis van Suid-Afrika het in middel Maart 1994 uitgebreek nadat 'n besluit deur die Uitvoerende Oorgangsraad geneem is dat slegs sekere kategorieë gevangenes in die Aprilverkiezing mag stem. Wydverspreide onrus en geweld het landswyd in gevangenis uitgebreek en skade ten bedrae van R 3 miljoen is aangerig. Gevangenis is ernstig versteur, 23 gevangenes is dood en ongeveer 265 mense, insluitend 15 korrektiewe beamptes, is beseer (Nel 1996: 9).

Die landswye opstande in gevangenis het op 17 Maart 1994 by die St. Albansgevangenis naby Port Elizabeth begin en daarna het dit uitgebrei na, onder andere, die Brandvlei Gevangenis naby Worcester. Hier het 200 gevangenes aan 'n sitstaking deelgeneem en hul onvoorwaardelike vrylating geëis. By die Jeuggevangenis te Brandvlei is die hele kompleks deur die gevangenes afgebrand. Een en dertig gevangenes is beseer en gehospitaliseer. Een

gevangene is later oorlede weens sy beserings. Nadat die situasie landswyd na normaal teruggekeer het, is vasgestel dat ongeveer 'n duisend selle beskadig of vernietig is. Tien miljoen rand se skade is aangerig. Buiten die groot getal beserings wat korrektiewe beamptes en gevangenes opgedoen het, is daar ook 'n groot aantal gevangenes dood in die geweld (Nel 1996: 10).

Tydens die vier maande periode vanaf 28 Februarie 1994 tot 27 Junie 1994 het die volgende statistieke uit gevangenis in Suid-Afrika na vore gekom wat aan geweld gekoppel kan word en dit dien as aanvulling ten opsigte van die statistieke wat reeds deur die ondersoeker genoem is:

71 Voorvalle van gevangenissonrus.

Bogenoemde onrusvoorvalle kom voor by 53 gevangenis.

Hierdie gevangenis huisves 77 % van die totale gevangenes in die land.

Die voorvalle het 47 gevalle van brandstigting of poging tot brandstigting ingesluit.

750 Gevangenes en 145 korrektiewe beamptes is beseer en 37 gevangenes is oorlede.

By Brandvlei Gevangenis is in hierdie tydperk een gevangene oorlede, 58 persone is beseer en R 1 709 552 se skade is aangerig (Kriegler 1995: 26 - 27).

Volgens Dissel (1995: 19) het daar sedert die toename van onluste en geweld in 1994 landswyd in gevangenis toenemende ontevredenheid ontstaan by korrektiewe beamptes oor die onstabiele en geweld binne die gevangenis waar hulle daaglik moet werk. Sears (1988: 288) dui aan dat geweld enige aspek insluit vanaf voorwerpe wat na 'n persoon gegooi word tot die gebruik van 'n mes of 'n vuurwapen om 'n persoon leed aan te doen.

Ter aansluiting by bogenoemde stelling moet daar begryp word dat geweld baie verskillende vorme kan aanneem. Dit is aan hierdie verskillende tipes van geweld waaraan die korrektiewe beampte daagliks in sy werksomstandighede blootgestel word en wat hom beïnvloed. Braithwaite (1990: 18 - 19) bepaal dat geweld kan wissel vanaf die ernstigste vorm van fisiese aanranding, misbruik, dreigemente en obsene telefoonoproepe tot 'n intimiderende teenwoordigheid, teistering van enige aard, om agtervolg te word, om gevloek te word of om op geskreeu te word. Geweld en aggressie is 'n toenemende deel van die alledaagse bestaan van elke mens. Dit is van belang dat die bestuurder en maatskaplike werker bewus is van die wyses waarop die uitwerking van geweld op die individu verminder kan word indien die persoon 'n slagoffer van geweld sou word. Dit moet in aanmerking geneem word dat elke individu geweld op sy eie unieke wyse hanteer.

Dit is van uiterste belang dat 'n slagoffer van geweld moet weet dat dit nie 'n skande is om te erken dat 'n mens geaffekteer word deur 'n voorval van geweld nie. In hierdie ondersoek wil die ondersoeker vasstel wat die uitwerking van geweld op die persoon, in hierdie geval die korrektiewe beampte, is. Gevangenisbeleef hul deel van geweld aangesien dit is waar diewe, rowers, verkragters en moordenaars in een gemeenskap saamgevoeg word. Baie verskillende vorms van geweld kom binne die gevangenis voor en beide gevangenes en korrektiewe beamptes word hierby betrek. Die verskillende vorme van geweld wat binne die gevangenis voorkom is selfbeserings, moord, brandstigting en opsetlike saakbeskadiging (Gerber 1990: 50 - 51).

Die beleid van die Departement van Korrektiewe Dienste ten opsigte van maatskaplikewerk-hulpverlening aan die korrektiewe beampte dien as verdere

motivering vir hierdie ondersoek. Die beleid bepaal naamlik dat hulpverlening aan die korrektiewe beampte beperk word tot slegs ondersteuning. Die oorhoofse doelwitstelling van die maatskaplikewerk-afdeling binne die Departement van Korrektiewe Dienste behels die optimalisering van maatskaplikewerk-dienslewering aan die gevangenes, toesiggevalle en personeel (Nasionale Plan vir Maatskaplikewerkdienste in die Departement van Korrektiewe Dienste 1997).

Bogenoemde beleid van die Departement van Korrektiewe Dienste behels dat dienslewering primêr aan die gevangene gelewer word, maar dat diens wel op 'n beperkte basis aan die personeellid geskied. Dit is die ondersoeker se mening dat meer aandag aan die personeellid verleen moet word, want indien die beampte nie effektief funksioneer nie, kan die sisteem ook nie effektief funksioneer nie. Uit die moontlike aanbevelings na aanleiding van hierdie ondersoek kan die ondersteuningsbasis van dienslewering dus meer effektief gemaak word en in die toekoms uitgebrei word tot 'n meer volledige en breedvoerige maatskaplikewerk-hulpverlening aan die personeellid.

'n Studie oor die impak van geweld op die korrektiewe beampte te Brandvlei Maksimum Gevangenis behoort aan die maatskaplike werker of bestuurder 'n riglyn te verskaf in die hantering van hierdie spesifieke personeellid. Dit sal aan die maatskaplike werker leiding verskaf indien hy kennis kan dra wat die oorsprong van die probleem is, hoe dit die korrektiewe beampte beïnvloed en hoe dit saam met elke persoon deurgewerk kan word. Vir die supervisor kan die waarde van hierdie studie wees dat hy leiding kan verskaf aan die maatskaplike werker wat onder hom resorteer en wat met die personeelkomponent werksaam is.

1.2 DOEL VAN DIE STUDIE

Die doelstelling van hierdie studie is om die maatskaplike werker in die Departement van Korrektiewe Dienste in te lig oor die impak van gevangenisgeweld op die korrektiewe beampte en om riglyne daar te stel vir effektiewe dienslewering en hulpverlening aan die slagoffer van geweld.

Die doelwitte van die studie is:

1.2.1 Om geweld deeglik te omskryf en die voorkoms daarvan by die Brandvlei Maksimum Gevangenis en ander gevangnisse in Suid-Afrika te bepaal;

1.2.2 Om die impak van gevangenisgeweld op die korrektiewe beampte te bepaal;

1.2.3 Om te bepaal wat die korrektiewe beampte se verwagtings ten opsigte van maatskaplikewerk-hulpverlening behels;

1.2.4 Om te bepaal watter dienste die maatskaplike werker aan die slagoffer van geweld kan lewer

1.3 AFBAKENING VAN DIE NAVORSINGSVELD

Om die doelstelling en doelwitte van hierdie studie te bereik, word 'n aantal grense en beperkinge op die studie geplaas. Die area van hierdie navorsing behels die Brandvlei Maksimum Gevangenis. Die teikengroep is die korrektiewe beamptes wat in die tydperk van 1993 tot 1995 aan geweld, in watter vorm ook

al, blootgestel is. Die diensveld van die navorsing word identifiseer as die maatskaplikewerk-hulpverlening aan die korrektiewe beampte as slagoffer van geweld.

Die veranderlikes, soos deur Babbie (1992: 33 - 37) bepaal, kan soos volg in hierdie navorsingsveld afgebaken word:

Die onafhanklike veranderlike is die gevangenisgeweld wat binne die gevangenis voorkom en die impak daarvan op die korrektiewe beampte.

Die afhanklike veranderlike is die uitwerking van die hulpverlening deur die maatskaplike werker aan die beampte.

1.4 NAVORSINGSMETODOLOGIE

Hierdie navorsing word gedoen met die doel om meer kennis op te doen oor die uitwerking van gevangenisgeweld op die korrektiewe beampte wat daaglik met geweld te doen kry en om aanbevelings aan die maatskaplike werker te maak wat dienste aan hierdie korrektiewe beampte moet lewer. Die ondersoeker het besluit om 'n verkennende studie te doen. Volgens Arkava & Lane (1983: 190), Babbie (1992: 90 - 91) en Grinnell (1988: 225) is verkennende navorsing 'n vorm van navorsing wat onderneem word wanneer onvoldoende kennis oor 'n onderwerp bestaan. Daar is nie voldoende objektiewe inligting oor die aard van die probleem nie en dit is nodig dat 'n objektiewe beskrywing van die probleem gegee word alvorens voorstelle vir die hantering daarvan gemaak kan word.

Die ondersoeker sal in die studie gebruik maak van doelbewuste seleksie. Volgens Grinnell (1988: 251) is dit die beste metode omdat die universum se

beleving van die probleem verteenwoordigend is. 'n Doelbewuste steekproef van 37 korrektiewe beamptes te Brandvlei Maksimum Gevangenis sal gedoen word. 'n Doelbewuste steekproef word gekies omdat navorsers hul ervaring benut om doelbewus proefpersone te bekom wat sal verseker dat die steekproef verteenwoordigend van die relevante populasie sal wees (Huysamen 1993: 46).

Die vraelys is waarskynlik die navorsingstegniek wat die meeste in maatskaplikewerk en die gedragswetenskappe gebruik word. Dit is relatief ekonomies om te gebruik met 'n groot groep en die meegaande administrasie is maklik om te hanteer (Arkava & Lane 1983: 167 - 168). Die ondersoeker sal toesien dat die respondente die vraelyste in hul privaatheid voltooi. Die rede hiervoor is dat geweld teenoor elke korrektiewe beampte 'n uiters emosionele kwessie is en die korrektiewe beamptes moontlik binne 'n groep mekaar kan opsweep en mekaar kan beïnvloed in die beantwoording van die vraelys. Oop en geslote vrae sal in die vraelys gebruik word, aangesien daar onvoldoende kennis bestaan oor sekere aspekte van die studie, terwyl ander feite en aspekte duidelik is (Grinnell 1988: 314 - 318).

Kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsingsmetodes sal in hierdie studie gebruik word aangesien daar, behalwe die voltooiing van die vraelyste, ook waarneming van die korrektiewe beamptes se reaksie op gevangenisgeweld gedoen sal word. Die voorkoms van hierdie bepaalde verskynsels sal dan getel en gekontroleer word om die realiteite te omskryf en te verduidelik. Die statistiek sal dus vanuit die inligting van vraelyste verkry word en weergegee word in kolomgrafieke en tabelle. Hieruit sal die nodige afleidings gemaak word en voorstelle gedoen word (Grinnell 1988: 185 - 191, Herbert 1990: 33 en Royse 1991: 224 - 228).

1.5 BEPERKINGE VAN DIE STUDIE

Weens die beperkte omvang van hierdie studie, is die ondersoek moontlik nie sonder meer op alle korrektiewe beamptes wat by ander maksimum gevangenis werk van toepassing nie. Daar bestaan ook nie uitermate baie literatuur oor die geweldsituasie binne Suid-Afrikaanse gevangenis en die welstand van die personeel wat daar werksaam is nie. Weens die beperkte literatuur tot die ondersoeker se beskikking is daar soms van literatuur gebruik gemaak wat moontlik nie as reserché beskou kan word nie, maar die inligting is sover moontlik op die huidige situasie van toepassing gemaak. 'n Verdere beperking is die sogenaamde “macho” kultuur wat heers onder die personeelkomponent wat veroorsaak dat 'n persoon nie maklik erken dat die geweld hom negatief beïnvloed nie. Gevolglik is dit moeilik om potensiële slagoffers te oorreed om die vraelyste te voltooi.

1.6 AANBIEDING VAN DIE STUDIE

Relevante aspekte sal in die studie aangespreek word na aanleiding van die literatuuroorsig wat onderneem is. Daar sal deurlopend gepoog word om die inligting vanuit die literatuurstudie in verband te bring met die situasie soos dit tans bestaan in die Suid-Afrikaanse gevangenis en spesifiek, Brandvlei Maksimum Gevangenis.

Die inhoud word soos volg aangebied:

Hoofstuk een is die inleiding tot die studie.

Hoofstuk twee se inhoud fokus op die konseptualisering van geweld binne die gevangenisopset.

Hoofstuk drie handel oor die oorsake van geweld binne die gevangenis.

Hoofstuk vier handel oor die optrede en reaksie deur die slagoffer van geweld.

Hoofstuk vyf handel oor die rol van die maatskaplike werker as bestuurder in die hantering van die slagoffer van geweld.

Hoofstuk ses bestaan uit 'n uiteensetting van die empiriese ondersoek en die navorsingsbevindinge oor die impak van gevangenisgeweld op die korrektiewe beampte te Brandvlei Maksimum Gevangenis.

Hoofstuk sewe is die slothoofstuk waarin gevolgtrekkings en aanbevelings weergegee word. Die aanbevelings fokus op die maatskaplike werker se hantering van die korrektiewe beampte wat aan gevangenisgeweld blootgestel is.

HOOFSTUK TWEE

'N KONSEPTUALISERING VAN GEWELD BINNE DIE GEVANGENIS

2.1. INLEIDING

In Suid-Afrika het die voorkoms van geweld 'n alledaagse gebeurtenis geword. Die algemene publiek neem dit amper nie meer waar nie en dit is eie aan die mens om daaraan gewoon te raak en daarby aan te pas. Net soos in die geval van motorongelukke en ander rampe beskou die mens geweld as iets wat met iemand anders gebeur en nie met hulle nie (Du Plessis 1992: 16).

Louw & Edwards (1993: 473) vestig die aandag op die wydverspreide voorkoms van geweld in baie areas van die Suid-Afrikaanse gemeenskap. Nuusuitsendings en daaglikse koerante vestig voortdurend die aandag op die gewelddadigheid van ons gemeenskap en daar bestaan weinig begrip of oplossings vir die slagoffers se probleme. Braswell & Miller (1989: 47) dui aan dat geweld ook 'n byna alledaagse gebeurtenis binne die gevangenis is en dat daar 'n besliste leemte bestaan op die gebied van navorsing oor hoe ernstig die personeel van Korrektiewe Dienste geweld binne die gevangenisopset ervaar.

Geen persoon wil graag glo dat geweld in sy werksomgewing kan voorkom en dat hy 'n slagoffer daarvan kan wees nie. Volgens Levin (1995: 418) dui studies egter aan dat geweld in die werksplek in onlangse jare geweldig toegeneem het. In Amerika was strafbare mansslag in 1993 die tweede grootste oorsaak van sterftes in die werksplek. Daar het gesamentlik 1 000 persone in 1993 in die werksplek gesterf as gevolg van strafbare mansslag. Aan die einde van Julie 1993 is daar gesamentlik 2.2 miljoen mense aangeval binne die

werksplek in Amerika. Die werksplek skep dus 'n gevaarsituasie vir enige werknemer en die gevaar bestaan dat die werknemer aan 'n situasie blootgestel kan word waar hy as gevolg van 'n aanval deur 'n ander persoon beseer kan word.

In hierdie hoofstuk sal gekyk word na die verskillende teorieë ten opsigte van die oorsake van geweld binne die gevangenis en die verskillende vorme van geweld wat binne die gevangenis voorkom. Die maatskaplike perspektief van geweld sal onder bespreking kom wat onder meer die verskillende definisies van geweld, asook die verskillende interpretasies van geweld, insluit. Ter afsluiting word geweld aan die hand van verskillende vlakke en dimensies ontleed.

2.2 TEORIEë VAN OORSAKE VAN GEWELD BINNE DIE GEVANGENIS

Fox in Van der Westhuizen (1982: 172 - 173) het die volgende stelling gemaak: *"The way to make a bomb is to build a strong perimeter and generate pressure inside"*. Hierdie woorde deur Fox beskryf die basiese rede vir gevangenisgeweld op 'n baie doeltreffende wyse. Hy dui aan dat die gevangenis 'n geslote gemeenskap is met 'n konsentrasie van verskillende biologiese, psigologiese, fisiese en sosiale eenhede (persone) binne omstandighede waar geweld 'n logiese uitvloeisel is. Aggressiewe gedrag en geweld ontstaan nie spontaan nie en dit het gewoonlik 'n spesifieke doel wat nagestreef word.

2.2.1 Doel van aggressiewe gedrag

Aggressiewe gedrag deur gevangenes in gevangenis word gedefinieer as instinktiewe reaksie op situasionele riglyne wat aangeleer kan word of biologies vasgelê is. Die spesifieke doel van aggressie binne die gevangenis is om persoonlike ruimte en eie gebied te verdedig en die handhawing van 'n sekere statusposisie. Die aggressie kan ook as reaksie geskied op die nagevolge van die oorbevolking van 'n sekere area of inrigting.

Volgens Van der Westhuizen (1982: 173) kan gevangenisgeweld aan die hand van die volgende uitdrukkings omskryf word:

die frustrasie-aggressie hipoteses (Die gevangenisstraf wat die gevangene opgelê word, gee aanleiding tot frustrasie en eksterne stimuli soos swak behandeling en kos kan dan lei tot 'n aggressiewe reaksie.)

die klassieke gekondisioneerde teorie (Die gevangene is dikwels die tipe persoon wat gekondisioneer is om te reageer op omstandighede wat nie gunstig is volgens hom nie. Indien die omstandighede binne die gevangenis nie volgens sy voorkeur is nie, byvoorbeeld min besoeke deur familie, kan sy ontevredenheid na vore kom in impulsiewe gedrag soos aanranding op 'n mede-gevangene of 'n personeellid.)

die sosiale-leer teorie (Die gevangene leer om aan te pas binne sy omgewing en soos die ander gevangenes te reageer op spesifieke stimuli. Indien die ander gevangenes gewelddadig reageer op sekere optrede deur die personeel, leer die gevangene om dit ook mettertied te doen.)

2.2.2 Doel van geweld

Van der Westhuizen (1982: 173) bepaal dat geweld binne die gevangenis spesifiek daarop gemik is om sekere doelstellings te bereik. Dit het ten doel om waardevolle items soos geld en wapens te bekom en ten einde status en erkenning onder mede-gevangenes en personeel te verkry. Dit het ook ten doel om aan die inrigting se bestuur te wys dat sekere optredes deur die personeel as onaanvaarbaar deur die gevangenisbevolking beskou word. Indien die gevangenes byvoorbeeld van mening is dat 'n visentering van selle inbraak maak op hul privaatheid, kan hulle weier om te eet of terug te gaan na hul selle.

Geweld binne die gevangenis kan ook ten doel hê om die betrokke persone se angs en spanning te verminder. Die individu is in staat om sy angs en spanning te hanteer deur homself of sy omgewing te verander. Dit kan volgens Van der Westhuizen (1982: 173) op die volgende wyses bereik word:

Alloplastiese gedrag: Dit sluit in sterk optrede en verbale uitdrukking wat daarop gemik is om die eksterne omgewing te verander. Hierdie gedrag mag sosiaal aanvaarbaar of onaanvaarbaar wees (bendegeweld en optogte).

Outoplastiese aanpassing: Dit sluit in pogings deur die persoon om sy eie houding en oortuigings te verander ten einde aan sy behoeftes te voldoen (bywoning van maatskaplikewerk- groepe).

2.3 VORME VAN GEWELD BINNE DIE GEVANGENIS

In April 1977 het Suid-Afrika sy eerste werklike grootskaalse uitbraak van gevangenisgeweld ondervind. By die Zonderwater Gevangenis het die gevangenes teen die owerhede in opstand gekom en dele van die gevangenis is aan die brand gestee. Alhoewel groot skade veroorsaak is, is nie een gevangene of personeellid beseer nie en niemand het ontsnap nie. Die moderne neiging in gevangenisgeweld is grootskaalse opstande, alhoewel kleiner voorvalle van geweld steeds in die meerderheid is (Van der Westhuizen 1982: 177-178).

Geweld binne die gevangenis kan soos volg gekategoriseer word:

2.3.1 Selfbesering

Van der Westhuizen (1982: 178) omskryf selfbesering soos volg:

"die doelbewuste handeling van 'n gevangene om homself herhaaldelik opsetlik te beseer ongeag die metodes waarvan hy gebruik maak om sy doel te bereik"

Gerber (1990: 23 - 25) het bevind dat gevangenes hulself soms beseer ten einde werk in werkspanne te ontduik. Dit kom veral voor wanneer gevangenes in werkspanne ingedeel word en die gevangene arbeid moet verrig waarmee hy homself nie kan vereenselwig nie. Selfbeserings kom ook voor onder gevangenes wat vir lang tydperke in afsondering aangehou word. Hierdie gevangenes ontwikkel die intense behoefte om te kommunikeer met ander gevangenes en ontwikkel die hoop dat hulle dit sal vermag indien hulle hulself beseer. Moedeloosheid, frustrasie en woede kan ook die gevangene tot

selfbaserings lei. Die slagoffer van bende aktiwiteite kan gedryf word tot selfbaserings, en selfmoord word nie uitgesluit nie. In hierdie opsig is in die verlede 'n geval aangeteken waar die gevangene gepoog het om selfmoord te pleeg uit vrees omdat sy naam op 'n bende se moordlys verskyn het.

2.3.2 Aanrandings

Volgens Gerber (1990: 26 - 27) is dit onvermydelik dat daar konflik en geweld tussen gevangenes binne die gevangenis sal plaasvind. 'n Groot verskeidenheid van persone met verskillende misdade in hul verlede word saam aangehou en die individu kan nie konflik vir altyd vermy nie. 'n Groot meerderheid van die gevangenes vrees aanranding, maar ten einde hierdie vrees te verdoesel, wend hy hom eerste tot geweld om die ander persoon te intimideer. Die slagoffers van aanrandings is oor die algemeen kleiner en jonger as die aanvallers. Die aanvallers is oorwegend ouer as die slagoffer en het 'n lang geskiedenis van geweld en aanrandings (Bylae 5).

Indien 'n gevangene by 'n bende wil aansluit moet hy homself eers bewys deur middel van 'n aanranding. Dikwels sal daar vir hom instruksies gegee word oor die wyse waarop die aanranding moet plaasvind. As die gevangene binne die bende wil bevorder word, sal dit gepaard gaan met 'n aanranding ten einde homself te bewys. Die bende sal in hierdie geval die metode van aanranding en die wapen vir die aanranding bepaal.

Smith (1993) bepaal dat optrede deur 'n individu as aanranding beskou kan word indien die persoon die geneigdheid en vermoë toon om iemand te beseer en as fisiese kontak gemaak word en voorvalle soos klap, knyp en krap plaasvind. Aanranding met verswarende omstandighede kom voor indien 'n persoon die

geneigdheid en vermoë toon om iemand ernstig te beseer en onmiddellike mediese hulp nodig regverdig. Voorbeelde hiervan is verwurging en 'n slaanaksie met 'n swaar voorwerp.

2.3.3 Seksuele aanranding

Gerber (1990: 30) dui aan dat die meeste gevangenes wat vir die eerste keer in die gevangenis opgeneem word jonk en fisies aantreklik is en dat hulle gou deur die geharde gevangenes genader word met seksuele voorstelle. Vele van hierdie jong gevangenes word die slagoffers van seksuele aanranding binne bendeverband. Die enigste wyse waarop hierdie jong gevangenes die seksuele aanranding kan vermy, is deur hulself as gehard te bewys deur byvoorbeeld 'n aanranding te pleeg op 'n mede-gevangene of 'n personeellid.

Homoseksuele aktiwiteite en seksuele aanrandings binne die gevangenis kan grootliks toegeskryf word aan die seksuele deprivasie waaraan die gevangene in die gevangenis onderwerp word. Die afwesigheid van normale heteroseksuele verhoudings veroorsaak haat, aggressie en homoseksuele verhoudings en seksuele aanrandings dien as uitlaatklep vir hierdie aggressie. Gevangenes gebruik ook hierdie metodes om hul ego's te streel en die ander gevangenes te domineer.

2.3.4 Moord

Gerber (1990: 36 - 37) omskryf moord soos volg:

".... the willful (nonnegligent) killing of one human being by another"

Moorde binne die gevangenis is deurlopend grusaam en wreed. Weens die algemene gebrek aan moordwapens binne die gevangenis improviseer die gevangene sy eie wapens uit skoenveters en lyfbande. Slagoffers word dan vermoor deur verwurging en hom te skop en te slaan. Selfgemaakte messe en ander skerp-gemaakte voorwerpe word ook aangewend as moordwapens. Die meeste moorde vind plaas in die nag wanneer die slagoffer oorweldig word deur gewoonlik meer as een aanvaller en die minimum personeel aan diens is. Moorde kom egter ook soms helder oordag voor in die teenwoordigheid van personeellede. In hierdie geval word die personeellid blootgestel aan die geweld en moet hy die situasie dadelik hanteer asook die emosionele trauma wat daarna mag volg.

2.3.5 Opstande

Volgens en Van der Westhuizen (1982: 180) kom daar gewoonlik geweld voor tydens opstande binne gevangenis. Die moontlike verlies van lewens kan ook nie uitgesluit word nie. Daar bestaan verskeie faktore wat 'n rol kan speel in die uitbreek van opstande binne die gevangenis. Onopgeleide en swak gekeurde personeel en gebrekkige kommunikasie tussen gevangenes en personeel kan 'n belangrike rol speel. Ontoereikende finansiële steun deur die regering en te groot en oorvol gevangenis sal aanleiding gee tot ontevredenheid deur die gevangenesbevolking met hul behandeling wat tot opstande kan lei. Ledigheid onder die gevangenes gee aanleiding tot sodomie, rassekonflik en bendeaktiwiteite wat weer aanleiding gee tot grootskaalse opstande.

2.3.6 Brandstigting

Gerber (1990: 50) omskryf brandstigting as 'n geweldsmisdaad aangesien dit omvattende skade kan teweegbring. Dit is die opsetlike en kwaadwillige aan die brand steek van geboue, strukture en ander eiendom. Vuur word dus as 'n wapen aangewend.

2.3.7 Opsetlike saakbeskadiging

Hierdie tipe geweld kom hoofsaaklik binne enkelselle voor, alhoewel dit ook in gemeenskaplike selle kan voorkom. Dit bestaan uit die beskadiging van selle deur ligte stukkend te gooi, vensters te breek, televisies te breek en toilette te beskadig. Dit bring hoë uitgawes vir die owerhede teweeg, want hierdie skade moet so spoedig moontlik herstel word ten einde veilige bewaring van die gevangenes te verseker (Gerber 1990: 50).

2.3.8 Ontvlugting

Volgens Gerber (1990: 51) gaan ontvlugting dikwels gepaard met personeel wat aangeval en oorrompel word ten einde die ontvlugting te laat realiseer. Ontvlugtings vind dikwels plaas omdat die gevangenes nie hul situasie kan hanteer nie of moontlike probleme tuis ondervind wat hulle meen wat hulle moet gaan hanteer.

Van der Westhuizen (1982: 181) maak die afleiding dat daar hoofsaaklik vier tipes van geweld binne die gevangenis plaasvind. Twee van hierdie tipes, naamlik aanranding op personeel en algemene geweld is ideologies van oorsprong en dit is gerig teen die gevangenisowerhede. In kontras hiermee

bestaan individuele en groeps geweld. Dit is hoofsaaklik persoonlik van aard en daarop gerig om persoonlike geskille te besleg en om die gesagshiërargie binne die gevangenis te bepaal.

2.4 MAATSKAPLIKE PERSPEKTIEF VAN GEWELD

Ten einde 'n betekenisvolle bespreking van geweld te kan doen, moet die definisie van geweld, die verskillende wyses waarop dit interpreteer kan word en die vlakke en dimensies waarin dit voorkom, goed begryp word. Dit is veral vir die maatskaplike werker van groot belang om hierdie perspektief ten opsigte van geweld te ontwikkel sodat sy begrip van geweld so kan ontwikkel dat hy effektiewe hulpverlening aan die slagoffer kan voorsien.

2.4.1 Definisie van geweld

Vanuit die maatskaplikewerk-perspektief bestaan daar verskillende definisies van geweld en hoe dit geïnterpreteer behoort te word. Die definisies met die beste omskrywing van geweld, soos vir die maatskaplike werker van belang, is die volgende:

DEFINISIE EEN

"GEWELD IS ENIGE OPTREDE OF SITUASIE WAARIN 'n PERSOON 'n ANDER PERSOON BESEER, INSLUITENDE BEIDE DIREKTE AANVALLE OP DIE PERSOON SE FISIESE EN PSIGIESE INTEGRITEIT EN DESTRUKTIEWE AKSIES WAT NIE DIREKTE VERHOUDING TUSSEN DIE AANVALLER EN DIE SLAGOFFER BEHELS NIE" (Van Soest & Bryant 1995: 550).

Hierdie definisie benadruk die impak van geweld op die slagoffer. Dit sien alle tipes geweld in dieselfde lig, ongeag of die oortreders individue, groepe, institusies of die gemeenskap is en dit laat voldoende ruimte vir die doeltreffende studie van die voorkoms van geweld. Die afleiding kan gemaak word dat geweld in baie verskillende vorms voorkom en dat die slagoffer en oorlewendes daarvan onuitwisbare letsels oorhou wat dikwels ongemerk verbygaan.

Bogenoemde definisie is veral goed van toepassing op die korrektiewe beampte se situasie binne die gevangenisopset. Indien dit gebeur dat 'n korrektiewe beampte deur 'n gevangene aangeval word, sal dit baie min voorkom dat daardie spesifieke gevangene 'n persoonlike geskil met die spesifieke korrektiewe beampte het. Die gevangene word waarskynlik deur 'n bende opdrag gegee om enige korrektiewe beampte aan te val, hetsy om hom te beseer of dood te maak. Indien 'n bende nie betrokke is nie, kan die gevangene moontlik een of ander persoonlike krisis ondervind en dit kan dan tot uiting kom in 'n optrede van geweld teenoor 'n korrektiewe beampte of mede-gevangene. Die korrektiewe beampte wat die slagoffer van hierdie optrede word, kan nie begryp waarom hy as teiken gekies is nie en dit maak die verwerking van die aanval nog meer traumaties vir hom as slagoffer. Hy kan dus geen direkte verband tussen die aanval en sy eie moontlike bydrae daartoe maak nie.

DEFINISIE TWEE

"GEDRAG OF OPTREDE WAT LEI TOT SKADELIKE EN PYNLIKE NAGEVOLGE, FISIES OF EMOSIONEEL, BY ANDER MENSE"
Leadbetter (1993: 626).

Die uitgangspunt van hierdie definisie is dat indien die slagoffer die voorval as gewelddadig beskou, dit dan gewelddadig is, hetsy dit fisies of emosioneel is. Dit beteken dus dat 'n kollega of vriend van die slagoffer moontlik die voorval as nietig mag afmaak, maar dit beteken nooit dat die maatskaplike werker moet aanvaar dat die slagoffer dit ook so beskou nie. As dit vir die slagoffer traumaties was, dan moet dit so aanvaar en dienooreenkomstig hanteer word.

2.4.2 Ambivalente sienings oor geweld

Volgens Van Soest & Bryant (1995: 549) bestaan daar 'n aansienlike mate van ambivalensie en teenstrydigheid in die sameweling oor die voorkoms van geweld en die invloed daarvan op die slagoffer. Hierdie ambivalensie kom voor in die opsig dat daar aan die een kant kommer bestaan oor die steeds toenemende mate waarin misdaad en stedelike geweld voorkom, maar aan die ander kant word ander tipes geweld vryelik voort en word dit selfs as legitiem en regverdig aanvaar. 'n Voorbeeld hiervan is geweld binne die werksplek wat soms as nietig afgemaak word, maar die impak daarvan op die personeelkomponent word nie ten volle besef en aangespreek nie. Indien die maatskaplike werker hierdie probleem effektief wil aanspreek, moet daar 'n goeie kennis van die omvang van die probleem bestaan. Kaplan & Wheeler (1983: 339) sluit hierby aan en noem dat geweld beskou kan word as 'n disekwililibrium van mag. Indien 'n persoon van sy mag ontnem word, kan hy gevoelens van woede ervaar en destruktief optree om weer hierdie mag terug te kry. Geweld is dus die finale uitweg om die balans te herstel.

2.4.3 Verskillende interpretasies van geweld

Braithwaite (1990: 18 - 19) bepaal dat geweld en aggressiewe optrede toenemend deel van elke persoon se lewe word. Die maatskaplike werker moet bewus wees daarvan en van wyses om die invloed daarvan op die slagoffer te hanteer.

a) Onderskeiding tussen tipes geweld

Geweld behels die ernstigste vorm van aanranding, mishandeling, dreigemente, dreigoproepe, intimidasie, agtervolging, vloektaal en skeltaal. Verbale aanvalle soos vloek- en skeltaal is deel van die korrektiewe beampte se daaglikse werk. Die gevangene het dikwels ten doel om die korrektiewe beampte te dreig of te beledig. Dit kan wissel van vloektaal wat geuiter word tot uitgebreide, persoonlike dreigemente teenoor die korrektiewe beampte. Die gevangene spug dikwels op die korrektiewe beampte of gooi hom met menslike ontlasting of urine. Agee (1987: 51) sluit hierby aan en noem dat die gevangene die korrektiewe beampte dikwels oor 'n tydperk fyn dophou ten einde persoonlike inligting oor hom in te win. Die gevangene sal dan dreigemente teenoor die korrektiewe beampte maak wat verband hou met die korrektiewe beampte se gesin en familie. Hy sal byvoorbeeld die korrektiewe beampte dreig dat hy die beampte se familie sal vermoor sodra hy ontslaan word.

Leadbetter (1993: 619 - 626) dui aan dat bogenoemde dreigemente en skeltaal 'n ernstige invloed op die beampte se moraal en werksdoeltreffendheid kan hê indien hy vir 'n lang tydperk daaraan blootgestel word. Hierdie nie-fisiese aanvalle word onder geweld geklassifiseer, omdat die sielkundige- en

gedragsuitwerkings op die slagoffer dieselfde kan wees as die ergste vorm van fisiese geweld.

b) Ervaring van geweld deur die slagoffer

Leadbetter (1993: 619 - 626) maak die stelling dat probleme ondervind word om geweld teenoor die slagoffer duidelik te definieer. Die rede hiervoor is dat elke persoon geweld teenoor hom verskillend as die volgende persoon ervaar. Elke persoon se vlak van aanvaarding, interpretasie en professionele ideologieë sal verskil en hy sal gevolglik die optrede teen hom verskillend ervaar as 'n ander persoon. Die professionele persoon se siening en oordeel van die oortreder se daad word beïnvloed deur die oortreder se agtergrond, persoonlikheid en omstandighede wanneer die voorval binne die werksituasie plaasvind.

c) Invloed van geweld op die slagoffer

Louw en Edwards (1993: 473) dui aan dat die impak van geweld die slagoffer kan beïnvloed en sy hele lewenswyse kan omverwerp. Mense kan sterf of beseer word en die beserings kan tot tydelike of permanente skade by die slagoffer aanleiding gee. Eiendom kan vernietig of beskadig word en die geweld kan die slagoffer se lewenswyses inperk. Die vrees wat die slagoffer vir moontlike aanvalle ontwikkel kan daartoe aanleiding gee dat hy sy bewegings en aktiwiteite drasties inkort. Geweld ontlok vrees by die slagoffer en hierdie vrees vir beserings en die dood is 'n tipiese respons by die slagoffer op die geweld en dit kan lank na die voorval voortduur. Indien die geweld wydverspreid voorkom, kan dit die hele gemeenskap beïnvloed en vrees by al die inwoners ontlok.

Louw en Edwards (1993: 473) noem verder dat die slagoffer van geweld toenemende emosionele afstand tussen hom en ander mense kan skep en hy aanvaar al hoe minder verantwoordelikheid vir sy eie gedrag en optrede. Die slagoffer ontwikkel 'n toenemende besorgdheid oor prosedures, eerder as oor menslik behoeftes. Hy ervaar gevoelens van hulpeloosheid en 'n afname van weerstand teen groe-phoudings- en prosedures. Geweld skep wantroue, ondermyn moraal en veroorsaak wydverspreide sosiale disorganisasie wat tot vervreemding of aliënasië aanleiding gee. Dit gee verder aanleiding tot morele agteruitgang en mense raak ongevoelig vir geweld en morele beginsels geld gaandeweg nie meer vir hulle nie. Hulle neem mettertyd nie meer verantwoordelikheid vir morele besluite oor geweld nie. Geweld word oorgedra, met ander woorde, wanneer geweld in skole of ander inrigtings in die vorm van aggressiewe dissipline toegepas word, word dit as 'n wyse van konflikoplossing ingeprent en van geslag tot geslag oorgedra.

Agee (1987: 51) dui aan dat die tipes geweld wat die meeste binne die gevangenisopset voorkom, is aanranding, dreigemente, intimidasie, vloektaal, skeltaal, brandstigting, vernietiging van eiendom en moord. Hierdie geweld kan met haat verbind word aangesien die geweld meestal gerig word teen die Departement van Korrektiewe Dienste, die personeelkorps en mede-gevangenes. Barnes & Ephross (1994: 247) sluit hierby aan en onderskei geweld as gevolg van haat van ander tipes geweld. Dit is meestal gerig teen spesifieke persone, gesinne, groepe en organisasies op grond van ras, etniese groepering, geloof en seksuele oriëntering. Die korrektiewe beampte wat daagliks binne hierdie opset moet werk, kry dus deurlopend direk of indirek met hierdie tipes geweld te doen.

2.5 DIE VERSKILLENDEN VLAKE VAN GEWELD

Van Soest & Bryant (1990: 550 - 552) ontleed geweld aan die hand van die volgende verskillende vlakke.

2.5.1 Individuele vlak

Hierdie vlak sluit die skadelike optrede teen mense en eiendom in. Hierdie tipe geweld is die mees sigbaarste van al die vlakke van geweld en dit word die maklikste geassesseer. Dit word geredelik deur die gemeenskap veroordeel, omdat dit direkte aksies insluit en die uitwerking en effek daarvan dadelik waargeneem kan word. Die oortreder en sy motivering vir die optrede en die slagoffer en sy beserings kan duidelik geïdentifiseer en geassesseer word. Bendegegeweld binne die gevangenis kan onder die hierdie afdeling geklassifiseer word. Indien een bende sy gesag op 'n ander wil afdwing, word daar vir niks gestuit nie, nie eens vir moord of grootskaalse opstande nie.

2.5.2 Institusionele vlak

Voorvalle van geweld op hierdie vlak is nie so duidelik sigbaar soos by die vorige vlak nie. Institusionele geweld kom voor binne gevangnisse, staatsinstellings, skole en die weermag. Geweld op hierdie vlak word dikwels veroorsaak deur die burokratiese funksionalisme of 'n onderdrukkende maatskaplike beleid wat as noodsaaklik beskou word vir maatskaplike beheer. Institusionele geweld is baie meer kompleks van aard aangesien dit subtiel, indirek en onder die dekmantel kan wees. Die oorsake vir hierdie tipe geweld word uit verskillende perspektiewe beskou. Die gevangene beskou die geweld as geregtig aangesien daar tot geweld oorgegaan word om te protesteer teen

die burokrasie wat hul aktiwiteite onderdruk ter wille van veiligheid binne die gevangenis. Die owerhede (burokrasie) beskou die onderdrukking van die aktiwiteite van die gevangenes as geregverdig ter wille van sekuriteit binne die gevangenis.

2.5.3 Struktureel-Kulturele vlak

Hierdie vlak van geweld vorm die basis van die bogenoemde twee vlakke. Die normatiewe en ideologiese wortels van geweld word hier gevind en dit verskaf groei en ontwikkeling van die individuele en institusionele vlakke van geweld. Verandering op hierdie vlak behels sterk sielkundige spanning en ambivalensie tussen diegene wat verandering wil teweeg bring en diegene wat die status quo wil handhaaf. 'n Voorbeeld hiervan is die gevoel wat die minderheidsgroepe in Amerika handhaaf dat die Wit gemeenskap die land alleen regeer en dat hulle geen insae daarin het nie. Pogings word aangewend om hierdie siening te verander, maar die opvatting is reeds so diep gewortel dat dit baie probleme teweeg sal bring om dit te verander. 'n Verdere kenmerk van hierdie vlak is die algemene aanvaarding van die aanwending van geweld om sosiale beheer toe te pas en probleme op te los. In Amerika bestaan byvoorbeeld die tendens dat die gemeenskap hul eers na die Weermag sal wend om probleme op te los alvorens moontlike alternatiewe oplossings gesoek word.

Binne die gevangenis kom bogenoemde tendens na vore in die wyse waarop geweld binne die gevangenis onderdruk word. Brandvlei Maksimum Gevangenis, en die meeste ander gevangnisse, het hul eie taakmag wat bestaan uit korrektiewe beamptes wat spesiale opleiding ontvang om opstande te onderdruk. Indien daar dus 'n opstand binne die gevangenis sou ontstaan wat volgens die gevangenes as geregverdig beskou word aangesien dit hul wyse is

om teen iets te protesteer, sal die gevangenisbestuur die taakmag aanwend om die vrede te herstel indien onderhandelings nie geslaagd is nie.

2.6 ONTLEDING VAN DIE VLAKKE VAN GEWELD

Van Soest & Bryant (1995: 553 - 555) noem dat die vlakke van geweld aan die hand van interpersoonlike-, intrapersoonlike- en kollektiewe dimensies ontleed kan word. Aangesien hierdie dimensies egter nie duidelik na vore kom binne die strukturele-kulturele vlak nie, word dit slegs na aanleiding van die individuele en institusionele vlakke bespreek.

2.6.1 Dimensies van geweld

Die *interpersoonlike dimensie* kom binne die *individuele vlak* voor as klein groepies persone wat skade aan eiendom aanrig en mense beseer. Die geweld word spoedig deur die gemeenskap veroordeel, veral as dit gepleeg word deur groepe wat met hierdie tipe optrede verbind word. Binne die gevangenis kan hierdie dimensie vergelyk word met die verskillende bendes en geweld en opstande wat plaasvind as gevolg van hul optredes. Op die *institusionele vlak* kom die *interpersoonlike dimensie* na vore waar die "oortreder" as 'n verteenwoordiger van 'n maatskaplike instelling funksioneer. Die geweld word nie so gou op hierdie vlak identifiseer nie en daar word geredelik aanvaar dat die slagoffer die optrede teen hom verdien het en dat die "oortreder" korrek opgetree het. Dit kom voor binne die gevangenis wanneer die taakmag byvoorbeeld 'n opstand met die nodige geweld onderdruk en sekere gevangenes moontlik beseer word.

Die *intrapersoonlike dimensie* manifesteer op die *individuele vlak* in aksies deur 'n persoon wat selfmoord pleeg of homself beseer. Binne die gevangenis kan dit vergelyk word met gevangenes wat dwelms misbruik, hulself beseer ter wille van aandag en wat selfmoord pleeg. Op *institusionele vlak* realiseer die *intrapersoonlike dimensie* in situasies waar die oortreder protesteer teen institusionele beleid en praktyk. Dit is egter nie bevorderlik vir hulself of tot hul persoonlike voordeel nie. Binne die gevangenis is eetstakings deur gevangenes 'n goeie voorbeeld hiervan. Die gevangene weier moontlik om te eet sodat hy die hoof van die gevangenis kan spreek ten einde meer voorregte te bekom waarop hy in elk geval nie aanspraak kan maak nie. Alhoewel dit 'n poging is om sy eie selfwaarde te verhoog en sy doelstellings te bereik, hou dit meestal ernstige gesondheidsgevaare in vir homself.

Die *kollektiewe dimensie* kom op die *individuele vlak* na vore in die vorm van geweld deur 'n groep mense waarbinne die oortreders hulle skuldig maak aan oortredings wat hulle nie andersins sou pleeg indien hulle alleen was nie. Barnes & Ephross (1994: 247) noem dat geweld as gevolg van haat soos brandstigting, teistering, vernietiging van eiendom en moord hierby ingesluit kan word. Binne die gevangenis kan dit vergelyk word met plundery, opstande en beskadiging van staatseiendom deur individue en bendes. Op die *institusionele vlak* kom die *kollektiewe dimensie* na vore in die vorm van georganiseerde optredes deur die massa wat tot geweld aanleiding gee. Bendebedrywighede binne die gevangenis is 'n uitstekende voorbeeld hiervan.

2.7 KRINGLOOP VAN GEWELD

Van Soest & Bryant (1995: 552) bespreek die beginsel dat geweld tot verdere geweld aanleiding gee. Wanneer afsonderlike voorvalle van geweld ontleed

word, kan die afleiding gemaak word dat dit slegs 'n reaksie is op toestande binne die gemeenskap wat tot geweld aanleiding gee. Dit word ook gevind dat die institusionele reaksie op voorvalle van geweld toenemende onderdrukkende geweld deur die owerhede is om die situasie onder beheer te bring. Binne die gevangenisopset kan hierdie kringloop van geweld duidelik waargeneem word in die geval van grootskaalse opstande deur die gevangenes. Indien die gevangenes in opstand kom en geweld toepas om hul gesag af te dwing, word die gevangenisowerhede gedwing om toepaslike geweld toe te pas om weer die orde te herstel.

2.8 SAMEVATTING

Daar bestaan verskillende teorieë oor die oorsake van geweld binne die gevangenis en elkeen het sy eie meriete. Hierdie geweld manifesteer in verskillende vorme binne die gevangenis en die personeel en bestuur moet dit na die beste van hul vermoëns hanteer. Dit moet op die mees effektiewe wyse hanteer word ten einde te voorkom dat dit nie slegs tot verdere geweld en opstande aanleiding gee nie. Dis is juis in hierdie opsig dat die maatskaplike perspektief van geweld van belang is vir die maatskaplike werker aangesien hy 'n uitstekende begrip van geweld en die manifestasie daarvan binne die gevangenis moet hê. Die maatskaplike werker moet bewus wees van die verskillende vlakke en dimensies waarbinne geweld voorkom en hoe dit op daardie vlakke en dimensies hanteer moet word.

HOOFSTUK DRIE

OORSAKE VAN GEWELD BINNE DIE GEVANGENIS

3.1 INLEIDING

Daar kom byna daagliks voorvalle van geweld en onrus voor binne Suid-Afrikaanse gevangenis en die persoon wat primêr daaraan blootgestel word is die korrektiewe beampte wat daagliks sy dagtaak in hierdie omstandighede moet verrig. Die korrektiewe beampte is in persoonlike kontak met die gevangenes en die aard van hierdie kontak is oorwegend negatief en dit kan tot konflik aanleiding gee. Die korrektiewe beampte word gekonfronteer met uiterste vorme van geweld en dit word van hom verwag om dit effektief te hanteer (Botha 1994: 6 - 7).

Die doel van hierdie studie is om die uitwerking van die geweld op die korrektiewe beampte te bepaal. Voor dit egter gedoen kan word, moet die oorsake van geweld binne Suid-Afrikaanse gevangenis verstaan word. Dit sal aan die leser 'n beter begrip verskaf van die omstandighede waarbinne die korrektiewe beampte daagliks sy werk moet verrig en die geweld en onrus waaraan hy blootgestel word. In hierdie hoofstuk word daar gefokus op persoonlike faktore van die gevangene, omstandighede binne die gevangenis, viktimisering en faktore in die gevangene se leefarea wat tot geweld aanleiding kan gee.

3.2 PERSOONLIKE GESKILLE AS OORSAAK VAN KONFLIK EN GEWELD BINNE DIE GEVANGENIS

Volgens Rubin & Pruitt (1994: 18 - 19) moet dit in ag geneem word dat 'n groot getal persone daaglik in noue kontak met mekaar moet saamleef binne die gevangenis. Interpersoonlike kontak vind op deurlopende basis plaas tussen persone vanuit wyd uiteenlopende agtergronde en die moontlikheid dat konflik en geweld kan ontstaan is uiteraard goed. Die volgende aspekte kan onder hierdie kategorie resorteer.

3.2.1 Tydperke van vinnige prestasie

Indien die gevangenes moontlik iets sou nastreef en die moontlikheid bestaan dat dit vermag kan word, word die moraal opgebou en die gevoel van prestasie word verhoog. Sodra hierdie situasie egter verander en die gevangenes tot die besef kom dat die prestasie nie meer bereik kan word of volgehou word nie, ontstaan 'n situasie wat vatbaar is vir konflik. Dit kan vergelyk word met die 1994-opstande in Suid-Afrikaanse gevangenis tydens die algemene verkiesing. Gevangenes is beloof dat hulle mag stem en die moraal onder die gevangenes was goed. Daarna is aangedui dat slegs sekere kategorieë gevangenes mag stem en die res het verontreg gevoel. Dit het aanleiding gegee tot landswye opstande en geweld in gevangenis.

3.2.2 Gevoelens oor relatiewe mag

Konflik en geweld kan ontstaan indien verskillende groepe van die standpunt uitgaan dat hulle meer mag en gesag as ander groepe het. Indien die ander groep nie die standpunt wil aanvaar nie word daar dikwels tot geweld oorgegaan om dit

te bewys. Binne die gevangenisopset kan dit met die konflik tussen die verskillende bendes vergelyk word. By die Brandvlei Maksimum Gevangenis is die heersende bendes die sogenaamde 26-Bende en die 28-Bende. Indien die een bende die gevoel ervaar dat hulle begin gesag verloor teenoor die ander bende sal dit in optredes soos opstande of aanrandings ontaard ten einde weer gesag te herstel.

3.2.3 Individuele vergelykings

Volgens die Africa Watch Prison Project (1994: 27) kan konflik ontstaan sodra 'n persoon homself met 'n ander persoon vergelyk en hy tot die slotsom kom dat die persoon nie beter as hy is nie. Tog kry die ander persoon meer voorregte as hy en ontvang hy beter behandeling. Binne die gevangenis manifesteer hierdie situasie in die voorregtestelsel waar 'n gevangene volgens sy gedrag geklassifiseer word om sekere voorregte te ontvang. Die sogenaamde A, B en C groep gevangenes word onderskei op grond van hul gedrag en samewerking en daarvolgens ontvang hulle voorregte soos kontakbesoeke en die aantal besoeke wat elkeen mag ontvang, word ook daarvolgens bepaal. 'n Monitor vul die top van die gevangene hiërargie en verrig take wat 'n sekere mate van vertroue deur die personeel verg. Hierdie monitors geniet meer voorregte as die gewone gevangene en hulle het ook 'n relatiewe mate van vryheid van beweging. Dit is situasies soortgelyk aan dié van die monitor wat sommige gevangenes mag frustreer en wat tot konflik aanleiding kan gee.

3.2.4 Verswakte normes en waardes

Rubin & Pruitt (1994: 20) dui aan dat bepaalde normes binne 'n gemeenskap verhoed dat groepe in botsing met mekaar kom en konflik veroorsaak word.

Sodra hierdie normes egter verswak of heeltemal verdwyn is konflik 'n waarskynlike gevolg. Binne die gevangenis gaan dit dikwels vir die gevangene slegs om oorlewing en om sy gesag af te dwing. Dit gee aanleiding daartoe dat die waardesisteem verdwyn en gevolglik kan konflik en geweld voorkom.

3.2.5 "Zero-sum" denkwyse

Volgens Rubin & Pruitt (1994: 20) gaan dit binne die gevangenis vir die gevangene om oorlewing. Indien moontlike skaars bronne tot hul beskikking gestel word, soos byvoorbeeld smokkelware, sal alles in die stryd gewerp word op so veel as moontlik daarvan te bekom. In hierdie proses ontstaan dikwels konflik en geweld indien een persoon nie bereid is om van sy eiendom aan die ander persoon af te staan nie. Dit is merendeels die nuwe opname of jonger gevangene binne die inrigting wat die meeste onder hierdie verskynsel moet ly. Indien hy hom nie aan die geharde gevangene se wil onderwerp en byvoorbeeld sy kosbaarhede opgee nie, kan dit gebeur dat die gevangene aangerand, verkrag of selfs vermoor word.

3.2.6 Kommunikasie tussen groeplede

Rubin & Pruitt (1994: 20) dui aan dat waar persone in noue kontak met mekaar saamleef en alle aktiwiteite saam uitvoer, daar baie tyd vir kommunikasie en organisering bestaan. Binne die gevangenis leef die gevangenes onder dwang saam in noue kontak en daar bestaan baie geleentheid vir kommunikasie. Hierdie kommunikasie is egter ongelukkig nie altyd positief van aard nie en dit is juis gedurende hierdie tyd wat die gevangenes tot hul beskikking het wat die beplanning en organisering van opstande en aanrandings geskied. Die maatskaplike werker kan dit as deel van sy pligte binne die gevangenis beskou

om die gevangene konstruktief besig te hou deur byvoorbeeld groepwerk te doen indien die middele tot sy beskikking is.

3.2.7 Die beskikbaarheid van leiers

Volgens Rubin & Pruitt (1994: 20) kan leiers 'n groot invloed op 'n groep uitoefen. Sodra die leier die gevoel ervaar dat hy onderdruk of verontreg word kan hy die groep opsweep tot optrede teen hierdie onderdrukking. Dit gee aanleiding tot konflik en geweld. Die gevangene wat die leiersrol binne 'n bende vertolk vervul dus 'n belangrike rol binne enige gevangenis. Dit gaan dikwels van hom afhang hoe die bende optree. Geweld vind ook dikwels binne die bendes plaas in die stryd om die leierskap van die bende oor te neem.

3.2.8 Moontlike beloning op gedrag

Volgens Van der Westhuizen (1982: 98) is sommige mense uiteraard meer aggressief as ander en dit is nie altyd moontlik om te bepaal wat die oorsaak daarvan is nie. Dit is egter bewys dat gedrag wat beloning tot gevolg het, herhaaldelik sal voorkom met die hoop dat die beloning in die toekoms weer sal geskied. Indien aggressiewe gedrag deur die persoon dus beloning vir hom inhou sal hy sy optrede herhaal. Dit kan ook uitbrei na die mense rondom hom en sodoende ontwikkel 'n bose kringloop. Hierdie verskynsel manifesteer binne die gevangenisopset in die vorm van geweld deur 'n gevangene wat druk op administrasie plaas om toe te gee of verdere geweld aan te wakker. Dit bring die dilemma teweeg of daar onderhandel moet word of dat die geweld met geweld onderdruk moet word.

3.3 OMSTANDIGHEDE BINNE DIE GEVANGENIS WAT AANLEIDING KAN GEE TOT GEWELD

Volgens Van der Westhuizen (1982: 97 - 98) bestaan die moontlikheid dat aggressie en geweld kan voorkom indien 'n groot aantal persone saamgevoeg word in 'n situasie wat erge irritasie veroorsaak. Faktore wat hierdie irritasie verhoog is onder andere oorbevolking, min beweegruimte, hitte en lawaai. Indien elemente soos wapens en dwelms ook bygevoeg word en inhibisies verlaag word, is die moontlikheid van geweld soveel groter. Die faktore wat vervolgens ontleed word, spruit direk voort uit bogenoemde aspekte en kan van toepassing gemaak word op vele Suid-Afrikaanse gevangnisse.

3.3.1 Oorbevolking

Die Africa Watch Prison Project (1994: 7 - 9) bepaal dat Suid-Afrikaanse gevangnisse in 'n baie ernstige mate oorbevolk is. Dit is van belang om in ag te neem dat indien 'n gevangenis 100 persent vol is, dit reeds oorvol is. Op enige gegewe tyd word sekere selle nie vir akkomodasie gebruik nie aangesien dit herstel word, vir stoorplek gebruik word of vir ander aktiwiteite benut word, soos byvoorbeeld vir 'n winkel. Die voorgeskrewe standarde wat ruimte per gevangene betref is soos volg deur die Verenigde Volke voorgeskryf:

3,5 vierkante meter per gevangene per gemeenskaplike sel

5,5 vierkante meter per gevangene per enkelsel

Volgens Toch (1992: 39) raak gevangnisse al hoe meer oorbevolk en die probleem is baie groter as by byvoorbeeld hospitale en sielsieke inrigtings. Oorbevolking word oor die algemeen beskou as een van die hoofoorsake van

emosionele probleme, geweld en opstande binne gevangenis. Gerber (1990: 11) sluit hierby aan wanneer hy aandui dat oorbevolking en die gevolglike ongerief, deprivasie en aanvalle deur mede-gevangenes tot geweld binne die gevangenis aanleiding kan gee.

Toch (1992: 40 - 42) en Van der Westhuizen (1982: 176) dui aan dat gevangenes wat in oorvol gevangenis leef spesifieke klagtes het wat oor die algemeen ooreenstem. Privaatheid kan nie gehandhaaf word nie en persoonlike ruimte word binnegedring. Dit gee aanleiding tot irritasie, konflik en geweld. Die oorvol gevangenis gee aanleiding tot vele administratiewe probleme in die hantering van die aantal gevangenes en die tekort aan fasiliteite vergroot hierdie probleme.

Die situasie by Brandvlei Maksimum Gevangenis voldoen beslis aan bogenoemde vereistes om as oorbevolk beskryf te word. Die gevangenis is ingerig om 690 gevangenes te huisves, maar teen April 1996 was daar 968 gevangenes in aanhouding. Dit verteenwoordig 'n oorbevolking van 71,28 persent. Die gemeenskaplike selle is ingerig om 19 gevangenes op 'n keer te huisves, maar tans is die goedgekeurde hoeveelheid ongeveer 33 gevangenes per sel (Sien Bylae 3).

3.3.2 Oorsake van geweld binne 'n maksimum sekuriteit gevangenis

a) Tipe gevangene in 'n maksimum sekuriteit gevangenis

Van der Westhuizen (1982: 175 - 176) dui aan dat die voorkoms van geweld beduidend hoër binne maksimum sekuriteit inrigtings is as by ander tipe inrigtings. Dit kan toegeskryf word aan die feit dat die meeste van die

gevangenes binne hierdie inrigtings ernstige en dikwels gewelddadige misdade gepleeg het. Dit kom veral voor dat die aggressiewe psigopatiese tipe krimineel gewoonlik binne die maksimum gevangenis aangehou word. 'n Karaktereienskap van hierdie tipe krimineel is sy lae vlak van frustrasie toleransie, 'n geneigdheid om aggressief te reageer op frustrasie en die behoefte om homself op 'n aggressiewe wyse uit te druk.

By Brandvlei Maksimum gevangenis word vonnisse van tot 50 jaar en langer deur geharde misdadigers uitgedien. Die misdadigers wat lewenslank gevonniss is, het geen vooruitsig op 'n vrylatingsdatum nie. Hy tree dus volgens sy eie verwysingsraamwerk op en moontlike verdere straf vir 'n misdaad binne die gevangenis gaan nie veel verskil aan sy oorspronklike vonnis maak nie. Die situasie is tans só erg dat die personeel lyfbeskermers dra ten einde hulle teen moontlike mesaanvalle te beskerm (Worcester Standard Electric Press: Vrydag 8 Maart 1996).

b) Grootte van die gevangenis

Daar bestaan 'n verband tussen die grootte van die gevangenis en die voorkoms van geweld. Hoe hoër die konsentrasie van uiteenlopende persoonlikhede wat in 'n klein area saamgehou word, hoe groter is die frustrasie vir die persone en hoe groter die waarskynlikheid vir geweld en onrus. Dit kan gekoppel word aan die sogenaamde "liggaamsbuffer sone" wat behels dat elke persoon sy eie persoonlike ruimte het. Indien hierdie ruimte binnegedring word deur 'n ander persoon kan dit aanleiding gee tot frustrasie en konflik (Van der Westhuizen 1982: 176).

Kriegler (1995: 21 - 22) sluit aan by bogenoemde en dui aan dat die meeste Suid-Afrikaanse gevangenis massief van aard is waar duisende gevangenes gelyktydig gehuisves word. Daar kan geen twyfel bestaan oor die verband tussen voorvalle van onrus en geweld en die aantal gevangenes per inrigting nie. Afsien van die grootte van Suid-Afrikaanse gevangenis is die aard daarvan ook van belang. Die standaard vorm van akkommodasie vir mans is groot kommunale selle waarin tot soveel as vyftig tot sestig gevangenes gehuisves word.

c) Ratio van aantal gevangenes teenoor beskikbare personeel

Die ratio van gevangenes teenoor personeel is 'n belangrike oorsaaklike faktor wat in ag geneem moet word indien na die oorsake van geweld binne die gevangenis gekyk word. Ten einde effektiewe beheer oor gevangenes uit te oefen is 'n gunstige ratio van personeel teenoor gevangenes nodig (Van der Westhuizen 1982: 177).

By Brandvlei Maksimum gevangenis is die ratio verhouding tussen personeel en gevangenes tans uiters oneweredig. Daar is gemiddeld sowat 950 gevangenes in aanhouding binne die gevangenis en gemiddeld sowat 170 personeellede wat daar diens doen. Hierdie situasie word vererger oor naweke wanneer die gevangenes besoeke deur hul familie en vriende ontvang. Sowat 300 besoekers word per naweek ontvang. Weens 'n gebrek aan mannekrag kan al hierdie mense nie deeglik deursoek word nie en 'n groot aantal verbode, gevaarlike artikels soos messe en Mandrax word ingesmokkel (Worcester Standard Electric Press: Vrydag 8 Maart 1996).

d) Bendes

Groepsgebonde optrede en groepsaktiwiteite in die vorm van bendes gee dikwels aanleiding tot geweld binne die gevangenis, veral tussen die sogenaamde bruin en swart gevangenes (Van der Westhuizen 1982: 177). Die Africa Watch Prison Project (1994: 43 - 44) dui aan dat die lewe binne gevangnisse in Suid-Afrika gekenmerk word deur 'n uitgebreide sisteem van bendes waardeur die meeste gevangene-op-gevangene geweld veroorsaak word. Die bendestelsel in Suid-Afrika is nasionaal van aard. Dit veroorsaak dat oorplasing van 'n gevangene van een gevangenis na 'n ander gevangenis nie noodwendig die probleem oplos nie. Hy bly steeds lid van sy spesifieke bende en gaan slegs voort met sy aktiwiteite in die gevangenis waar hy geplaas word. Die vernaamste bendes is die sogenaamde "Nommer Bendes"

Die nommer bendes behels die 28-Bende, 26-Bende en 27-Bende. Die 28-Bende word onderskei deur hul homoseksuele bedrywighede, die 26-Bende deur hul geslepe wyses om goedere te bekom deur middel van diefstal en ander metodes en die 27-Bende beskerm die ander twee bendes se waardes en dit word gesimboliseer deur middel van bloed. Bogenoemde bendes word ook gevind by Brandvlei Maksimum gevangenis en hulle is inderdaad verantwoordelik vir die meeste voorvalle van geweld binne die gevangenis. Die ander groep wat ook daar gevind word is die sogenaamde "Franse". Dit verteenwoordig die groep gevangenes wat aan geen bende behoort nie. Hulle word voortdurend deur bendelede geïntimideer om by 'n bende aan te sluit wat dikwels tot konflik aanleiding gee.

Waar die bendes ook al teenwoordig is, is die potensiaal vir geweld uiters groot. In elke gevangenis is daar die geneigdheid van een bende wat die ander

domineer. Hierdie bende dwing sy gesag en dissipline af en enige poging om hierdie struktuur omver te werp kan tot erge geweld en onrus aanleiding gee. Bendeverwante aanvalle deur gevangenes op ander gevangenes is 'n byna daaglikse voorkoms in maksimum sekuriteit gevangenis. Die owerhede is bewus van hierdie probleem en verskeie metodes word aangewend om dit hok te slaan. Dit sluit onder andere in om bendelede te skei deur hulle in verskillende selle en seksies of enkelselle te plaas.

Die oorsake en gevolge van die bendesistiem in Suid-Afrikaanse gevangenis is uiters kompleks en dit is beslis nie 'n probleem wat oornag opgelos sal word nie. Dit word verder vererger deur die ernstige tekort aan ontspanningsfasiliteite binne maksimum sekuriteit gevangenis, die oorbevolking binne gevangenis en die gebrek aan privaatheid vir gevangenes. Dit is dikwels nie vir die Departement van Korrektiewe Dienste moontlik om voldoende ontspanningsfasiliteite in gevestigde gevangenis daar te stel nie. Faktore soos gebrekkige finansies en onvoldoende ruimte verhoed dat in die behoefte voorsien kan word.

Van der Westhuizen (1982: 180) dui aan dat bendegegeweld daarop gemik is om sekere doelstellings te bereik. Dit is om status binne die gevangenis te verkry en om nuwe lede te werf deur magsvertoon. Die geweld kom dikwels voor weens die tradisionele vyandskap tussen die verskillende bendes. Die metodes waarvolgens geweld binne bendeverband toegepas word, verskil van bende tot bende. Die mees algemene vorme van geweld by bendes is egter aanrandings op ander bendelede met bekere, lepels, skeermeslemmetjies en messe. Die personeel wat toesig moet hou, word dikwels ook aangerand indien hulle wil ingryp om die geweld te voorkom. Bendegegeweld is oorwegend goed beplan en georganiseer en nie impulsief van aard nie. Dit is ook meestal vergeldend van

aard gemik teenoor 'n ander bende. Bendemoorde is dikwels periodies, ritualisties en uiters wreed van aard. Weens die sterk groepkohesie onder bendelede en die vrees vir wraak en lojaliteit is hierdie tipe geweld die moeilikste om te onderdruk.

e) Gebrek aan werksgeleenthede

Die doel van behandeling en opleiding is om die gevangene toe te rus en om 'n begeerte te skep om 'n eerlike en produktiewe lewe ná sy ontslag te lei. Dit moet die gevangene help om selfrespek en 'n sin vir verantwoordelikheid te ontwikkel. Gevangenes binne maksimum sekuriteit inrigtings word gewoonlik nie aan werk blootgestel nie. As gevolg daarvan word hulle tot hul selle beperk behalwe vir die tye wat hulle beskikbaar het vir oefening wat gewoonlik nie baie lank duur nie. Die mees algemene klagte by hierdie gevangenes is dat hulle onaktief en verveeld is en dat baie van die geweld en onrus 'n direkte gevolg is van die gebrek van afleiding, soos byvoorbeeld werk (Africa Watch Prison Project 1994: 64-65). By Brandvlei Maksimum gevangenis bestaan tans slegs houtkapspanne wat op ongereelde basis funksioneer. Volgens Kriegler (1995: 21) gee die roetine binne gevangenis daartoe aanleiding dat sommige gevangenes tot 23 uit 24 uur in hul selle opgesluit bly. Groot getalle mans in oorbevolkte omstandighede sal onvermydelik tot probleme en onrus aanleiding gee.

f) Voedsel

Volgens die Africa Watch Prison Project (1994: 14 - 15) gee die kwaliteit en kwantiteit van voedsel, asook die etenstye, binne gevangenis dikwels aanleiding tot frustrasie onder gevangenes wat op sy beurt tot geweld en onrus lei. Etenstye is baie vroeg in die oggend en om ongeveer 15H00 in die middag.

Daarna word die gevangene toegesluit tot die volgende oggend wanneer hy weer uitgelaat word vir ontbyt. Die teenwoordigheid van bendeledede binne die kombuise veroorsaak soms korrupsie onder gevangenes aangesien daar voorsiening gemaak word vir mede-bendeledede ten koste van ander gevangenes.

Gevangenisse wat nie eetsale beskikbaar het nie veroorsaak dat gevangenes hul maaltye nuttig onder ongunstige omstandighede. Dit vind dikwels plaas op die vloer en in die omgewing van onwelriekende toilette. Maaltye word ook slegs met lepels genuttig, ongeag wat geëet word. Om veiligheidsredes word slegs lepels aan die gevangenes voorsien. 'n Mes en vurk kan in 'n gevaarlike wapen omskep word in die hande van 'n gevangene.

g) Omstandighede binne selle

Afgesien van oorbevolking, veroorsaak die fisiese opset van beide die enkelselle en kommunale selle, baie frustrasie vir die gevangenes en personeel. Meublement binne die selle bestaan gewoonlik slegs uit beddens en sluitkassies. Die sluitkassies is gewoonlik nie voldoende vir die getal gevangenes binne die sel nie. Die beddens is ook meestal stapelbeddens om in die oorvol selle in te pas. Die meeste kommunale selle het toilette en storte wat slegs deur 'n afskorting geskei word. Soms maak tot twintig persone van een toilet gebruik. Die selle is ook dikwels onwelriekend weens die nabyheid van die toilette en swak ventilasie in die sel (Africa Watch Prison Project 1994: 12-13).

h) Oorplasings en kontak met familie

Afgesien van vroeë ontslag, is oorplasings die enigste wyse waarop die owerhede oorvol gevangenisse kan beheer. Die probleem wat ontstaan is dat vele

gevangenis afgeleë is en ver verwyderd is van die gevangenes se families. Die families moet dus lang afstande pendel wat dikwels met hoë kostes gepaardgaan. Dit dra by tot die gevangenes se frustrasie en hulle sal dikwels irrasioneel optree om weer naby sy familie geplaas te word. Dit sluit gewelddadige optrede in, byvoorbeeld deur homself te vermink slegs om oorgeplaas te word (Africa Watch Prison Project 1994: 10-11).

Volgens Dissel (1995: 18) moet die instandhouding van gesinsbande 'n prioriteit wees van enige gevangenisowerheid. Goeie voorsiening moet gemaak word vir voldoende besoeke en die opbou van sterk gesinsbande. Die weerhouding van kontak tussen die gevangene en sy familie behoort nooit as 'n strafmaatregel gebruik te word nie.

3.4 VIKTIMISERING AS OORSAAK VAN GEWELD BINNE DIE GEVANGENIS

Volgens Toch (1992: 187 - 189) word gevangenes dikwels onder spanning en druk geplaas deur die optrede van mede-gevangenes en hierdie vorm van viktimisering word soos volg omskryf:

"Viktimisering is 'n roofsgugtige praktyk waartydens gevangenes met superieure krag en kennis van die gevangenis aas op swakker en onkundige gevangenes."

3.4.1 Omskrywing van viktimisering

Die slagoffer begewe hom dikwels in situasies waar sy teenwoordigheid 'n spel laat ontstaan waar die aggressor die situasie met opset só beplan dat die slagoffer so swak en minderwaardig as moontlik voorkom. Die uiterste vorm van

viktimisering binne die gevangenis is homoseksuele praktyke. Dit word beskou as die uiterste vorm van die uitoefening van mag deur een gevangene oor 'n mede-gevangene. Die aggressor dreig deurlopend om die sogenaamde swakkeling te verkrag en die slagoffer vrees dit deurlopend. Die uiteindelijke doel van viktimisering deur die aggressor is om stres te veroorsaak en om dit sigbaar by die slagoffer te maak. Dit is om die aggressor se superieure krag en kennis te beklemtoon en om die slagoffer uit te wys as swak en minderwaardig.

3.4.2 Mites oor viktimisering

Die bestaande mite oor viktimisering is dat daar slegs twee wyses is om aggressie te hanteer. Die een wyse is om die vernedering te aanvaar en om hulp te vra of te retireer. Die ander wyse is om die aggressor in die openbaar aan te val. Dit vereis dan openbare aggressie en die vertoon van wapens en geweld deur die oorspronklike slagoffer teenoor die aggressor. Die gevolg hiervan is dikwels erge geweld en onrus binne die gevangenis (Toch 1992: 207-209).

3.4.3 Profiel van die slagoffer

Dit is volgens Toch (1992: 189) algemeen bekend dat viktimisering in die meeste mansgevangnisse voorkom, maar dit is moeilik om die voorkoms daarvan te bepaal. Dit blyk wel dat die meeste slagoffers neig om wit van kleur te wees terwyl die aggressor neig om swart van kleur te wees. Die aggressor neig om homself meer skuldig te maak aan ernstige oortredings en die slagoffer is oor die algemeen te bang om die aggressor se oortredings by die owerhede aan te meld. Die slagoffer is gewoonlik jonger en kleiner van postuur as die aggressor.

3.4.4 Omstandighede wat viktimisering aanmoedig

Viano (1976: 565 - 566) meld dat daar sekere faktore binne die korrektiewe dienste opset kan wees wat die gevangene as slagoffer van viktimisasie kan identifiseer, afgesien van viktimisasie deur mede-gevangenes. Die belangrikste hiervan blyk te wees lyfstraf, oorbevolking, onhigiëniese leeftoestande in die selle, gebrek aan werk en effektiewe vryetydsbesteding en voedsel wat nie op standaard is nie.

By die Brandvlei Maksimum gevangenis is van bogenoemde aspekte op die huidige tydstip nie meer geldig nie. Nuwe beleid laat byvoorbeeld nie meer lyfstraf op gevangenes toe nie. Die grootskaalse inskakeling van die gevangenes by werksprogramme kan nie geskied nie weens die veiligheidsrisiko daaraan verbonde. Weens 'n wesenlike tekort aan beskikbare fasiliteite, mannekrag en finansies is die omstandighede binne die selle steeds nie na wense nie, alhoewel daar deurlopend, deur middel van inspeksies, gepoog word om dit so netjies en higiënies as moontlik te hou. Die inrigting is onlangs nuut geverf in 'n verdere poging om die omstandighede meer leefbaar vir die gevangenes te maak. Die voedsel word voorberei volgens voorskrifte en middele tot die kombuis se beskikking.

3.4.5 Reaksie op viktimisering

Volgens Elias (1986: 130) is die reaksie op viktimisering selde konstruktief van aard en dit kan destruktiewe gevolge hê. Spontane of georganiseerde vergeldingsoptredes deur die slagoffers kan plaasvind teen die aggressors, dikwels met rassistiese ondertone. Dit vind plaas omdat die slagoffer die viktimisasie mettertyd nie meer kan hanteer nie en hy wend hom tot geweld ten

einde te ontkom aan die viktimisering of om homself as manlik te bewys en die aggressors af te skrik.

3.5 ASPEKTE IN DIE GEVANGENE SE LEEFAREA WAT TOT GEWELD AANLEIDING KAN GEE

Van der Westhuizen (1982: 96 - 97) baken die volgende aspekte in die omgewing van die gevangene af wat moontlik tot geweld en onrus binne die gevangenis aanleiding kan gee.

3.5.1 Frustrasie

Frustrasie kom voor wanneer die gevangene van mening is dat iemand anders verantwoordelik is vir die feit dat hy nie sy doelstellings in die lewe kan bereik nie. Die gevangene mag byvoorbeeld die korrektiewe beampte verkwalik dat hy nie sy gesin so gereeld kan sien soos wat hy moontlik wil nie.

3.5.2 Uittarting

Uittarting kom voor wanneer die gevangene van mening is dat iemand anders hom aanval of dreig op 'n direkte of indirekte wyse. Binne die gevangenis manifesteer dit by optredes deur die verskillende bendes wanneer 'n bende van mening is dat 'n ander bende sy terrein betree of sy gesag uitdaag.

3.5.3 Aggressiewe rolmodelle

'n Gevangene wat 'n nuwe opname by 'n gevangenis is, sal gewoonlik 'n medegevangene ontmoet wat hom sal oriënteer ten opsigte van die gevangenis se

roetine en ander elemente. Hierdie gevangene dien terselfertyd as 'n rolmodel vir die nuwe opname en hierdie invloed is nie noodwendig altyd positief van aard nie. Aggressiewe rolmodelle vir 'n gevangene kan aanleiding gee tot aggressiewe gedrag, asook tot werklike geweld binne 'n spesifieke situasie.

3.5.4 Opdragte

Individue voer dikwels gewelddadige take uit in opdrag deur hul meerderes. Bendelede van spesifieke bendes moet byvoorbeeld opdragte deur die bendeleiers uitvoer en kan dit nie waag om dit te bevraagteken nie.

3.5.5 Kulturele norme

Die gevangenisgemeenskap ontwikkel waardes en norme wat dikwels van die gemeenskap in die buitewêreld se waardes verskil. Binne die gevangenis word 'n kultuur geskep dat probleme met geweld opgelos word en dit het tot gevolg dat persone mettertyd aanleer om alle probleme op 'n aggressiewe en gewelddadige wyse aan te spreek.

3.5.6 Interpersoonlike gedrag

Sommige vorme van gedrag word soms deur individue as negatief beskou wat tot vergeldende optrede aanleiding gee. Dit veroorsaak 'n situasie waarbinne matige aggressiewe optrede dikwels tot toestande van erge fisiese geweld aanleiding gee. Die gemiddelde gevangene se toleransievlak is gewoonlik baie laag en hy is deurlopend gefrustreerd met sy situasie. Indien 'n mede-gevangene dus optrede openbaar wat die gevangene frustreer kan hy uitermate aggressiewe gedrag as reaksie daarop toon wat nie normaalweg die geval sou wees nie.

3.5.7 Vooroordeel

Die moontlikheid dat aggressie en geweld voorkom is hoog indien individue en groepe mekaar op 'n bevoordeelde wyse benader. Geweld kan baie maklik ontstaan in 'n situasie waar die spanning reeds hoog is en waar gedrag op 'n negatiewe wyse geïnterpreteer word. Binne die gevangenis bestaan daar 'n groot mate van wantroue en vooroordeel tussen individue van die verskillende bendes. Slegs 'n klein oortreding of misstap deur een party kan aanleiding gee tot uitermatige optrede as teenreaksie deur die ander party.

3.6 SAMEVATTING

Daar kan geen twyfel bestaan oor die werklikheid van geweld binne Suid-Afrikaanse gevangenisne. Die korrektiewe beampte moet daaglik hiermee saamleef en die situasie na die beste van sy vermoë hanteer ten einde die veiligheid van homself, sy kollegas, die ander gevangenes en die publiek te verseker. Die publiek verkies dikwels om die situasie binne die gevangenis in 'n vakuum te plaas asof dit nie 'n werklikheid is nie. Solank daar egter gevangenisne bestaan is hierdie nie 'n probleem wat sonder aandag gaan verdwyn nie. Die werklikheid is dat konflik en geweld dikwels onafwendbaar is waar geharde misdadigers in nuwe kontak met mekaar opgesluit word. Dit is vir die maatskaplike werker belangrik om bewus te wees van die oorsaaklike faktore wat tot geweld binne die gevangenis aanleiding kan gee. Indien die werker 'n goeie kennis het van hierdie faktore, is die moontlikheid groter dat dit voorkom kan word. Dit sal egter slegs kan plaasvind indien die maatskaplike werker 'n integrale deel vorm van die daaglikse funksionering van die gevangenis en ingelig word van probleme wat voorkom en hanteer moet word.

HOOFSTUK VIER

OPTREDE EN REAKSIE DEUR DIE SLAGOFFER VAN GEWELD

4.1 INLEIDING

Die opvatting bestaan dat indien 'n loopbaan gekies word waarin daar dikwels risiko's voorkom, die persoon immuun moet wees teen die gevolge van die risiko's wanneer dit realiseer. Die werk wat binne die Departement van Korrektiewe Dienste verrig word, is een van die beroepe met die grootste risiko's. Die publiek is egter meestal onbewus van die geestelike en fisiese eise wat dit aan die personeellid stel. Korrektiewe Dienste personeel is saam met die polisie in die hoogste risikogroep waar hulle in hul loopbane blootgestel word aan aanrandings of beserings deur ander mense (Bylae 4). Ernstige fisiese aanranding kom só gereeld voor dat die meeste korrektiewe beamptes reeds slagoffers daarvan was of iemand goed ken wat 'n slagoffer was of selfs vermoor is (Agee 1987: 48 - 49).

Die mense wat deur die gemeenskap verwerp word weens misdadige optrede word na die gevangenis gestuur en hulle word onder die beheer van die korrektiewe beampte geplaas. Die korrektiewe beampte moet dikwels vir maande en jare toesig hou oor hierdie misdadigers. Die misdadiger is gewoon daaraan om andere te viktimiseer en dikwels is die korrektiewe beampte die enigste persoon wat nou geviktimiseer kan word. Hierdie viktimisasie hoef nie noodwendig te realiseer in een voorval soos 'n aanranding of gyselaarsdrama nie. Die korrektiewe beampte word dikwels deurlopend in sy werksdag blootgestel aan voorvalle van geweld en manipulering en die uitwerking daarvan is op die

lange duur dieselfde as wat die slagoffer van geweld op straat ondervind. (Agee 1987: 49 - 50).

Symonds (1975: 19) sluit aan by bogenoemde mening en dui aan dat geweld binne die werksplek voorkom en dat die werknemer voortdurend blootgestel is aan die risiko om beseer te word weens die optrede deur ander mense. Dit word van die werknemer verwag om dit effektief te hanteer en daar word nie deurlopend in ag geneem dat 'n aanval hom moontlik op só 'n wyse kan affekteer dat hy nie op normale wyse met sy dagtaak en inderdaad, sy persoonlike lewe, kan voortgaan nie. Die gemeenskap het dikwels 'n eienaardige houding teenoor die slagoffer van geweld. Dit kom voor asof die gemeenskap probleme ondervind met die aanvaarding van die onskuld van die slagoffer of die feit dat die slagoffer nie met opset binne die situasie beland het nie. Volgens Miethe (1995: 15) kan geweld, en die vrees vir blootstelling aan geweld, vir die slagoffer só traumaties wees dat sy hele persoonlike identiteit daaronder kan ly en sy lewenswyse 'n algemene ommeswaai kan ondergaan.

Volgens Agee (1987: 48) en Peeters (1995: 1075) sal 'n korrektiewe beampte nie maklik erken dat hy emosioneel geraak word deur 'n aanval deur 'n gevangene nie. Hierdie "macho" kultuur onder die korrektiewe beamptes bring teweeg dat die korrektiewe beampte nie ondersteuning en hulp deur sy kollegas wil hê nie aangesien hy vrees dat hy dan beskou kan word as iemand wat nie outonome besluite kan neem of krisis kan hanteer nie. Dit is juis hierdie tipe houding van die beampte wat hulpverlening soveel moeiliker maak, aangesien die persoon nie bereid is om te erken dat hy probleme het nie.

In hierdie hoofstuk sal daar gelet word op die optrede en reaksie van die slagoffer van geweld en die fases waardeur hy gaan nadat hy aan 'n voorval van

geweld blootgestel was. 'n Ontleding sal gedoen word van die slagoffer se emosionele en fisiese reaksies op 'n voorval van geweld en die gedrag wat daarmee saamgaan. 'n Bespreking sal ook gedoen word van die impak wat geweld op die slagoffer het indien die geweld binne die werksopset voorkom.

4.2 DIE KRISISSTADIUM

Lee & Rosenthal (1983: 594) bepaal dat die slagoffer 'n krisisstadium beleef nadat hy aan 'n voorval van geweld blootgestel was. Hy beskryf 'n krisis as *"....die omverwerping van 'n bestendige toestand"*.

Kaplan & Wheeler (1983: 339) weer verwys na 'n krisis as die skielike verandering in 'n persoon se lewe wat 'n onmiddellike en omvangryke invloed op die persoon (slagoffer) se lewe sal hê. Dit immobiliseer in die ware sin van die woord die slagoffer. Dit skep dikwels 'n situasie waarin normale aanpassingsvaardighede nie voldoende is nie en waar nuwe oplossings en vaardighede deur die slagoffer benodig word. Dit skep dus 'n toestand van disekwilibrium en die slagoffer verkeer dan in 'n toestand van aktiewe krisis. Symonds (1975: 20) ondersteun hierdie siening en dui aan dat die slagoffer die krisis as 'n bedreiging beskou en sy reaksie daarop kan angstigheid en depressie wees. Die situasie laat die slagoffer dikwels kwesbaar en hulpeloos voel. Hy voel asof dieselfde voorval homself ter eniger tyd kan herhaal op enige plek en dat dit met enige persoon kan gebeur.

4.2.1 Elemente van 'n krisissituasie

Golan (1978: 65 - 71) dui aan dat 'n voorval soos roof, verkragting en skietwonde 'n gevaarlike situasie vir die slagoffer teenwoordig en dat dit hom in

'n kwesbare situasie plaas. Hy beleef dit dus as 'n krisis. 'n Krisis bestaan hoofsaaklik uit vyf komponente en die slagoffer sal dit ervaar indien hy die voorval as 'n krisis in sy lewe beskou. Die komponente van 'n krisis kan soos volg onderskei word:

a) Die gevaarlike situasie

Die gevaarlike situasie is 'n spesifieke stresvolle voorval wat ekstern of intern van aard kan wees. Dit is die beginpunt vir die persoon en bring 'n verandering teweeg in die ekologiese balans waaraan hy gewoond is. Dit kan voorspelbaar en met opset wees of onvoorspelbaar en per ongeluk plaasvind.

Die voorspelbare voorval vind plaas binne die persoon se ontwikkelingsfase soos adollesensie of bejaardheid. Dit kan 'n verandering in woonplek of werk beteken en dit bring ongemak by die persoon teweeg. Binne die gevangenisopset realiseer dit byvoorbeeld wanneer 'n korrektiewe beampte van een seksie van die gevangenis oorgeplaas word na 'n ander seksie. Hy werk moontlik al jare in die een seksie en is goed vertrouwd met die roetine daar. Die nuwe seksie bring nou nuwe verantwoordelikhede en spanning teweeg in die persoon se werksomgewing. 'n Onvoorspelbare voorval verwys na 'n voorval wat sonder waarskuwing met enige persoon kan gebeur en wat dreigend van aard is. 'n Goeie voorbeeld hiervan is 'n aanranding deur 'n gevangene op die korrektiewe beampte.

b) Die kwesbare stadium

Die kwesbare stadium is die subjektiewe reaksie van die slagoffer op die aanvanklike voorval, beide ten tye van die voorval en daarna. Elke persoon

reageer op sy eie unieke wyse op die voorval en elkeen se reaksie hang af van die persoon se persepsie van die voorval. Hy mag dit as bedreigend, 'n verlies of as 'n uitdaging beskou. Gepaard met hierdie gevoelens word deurlopend elemente van skaamte, skuld, woede en vyandigheid waargeneem en kognitiewe en perseptuele verwarring vind plaas.

Tydens die kwesbare stadium gaan die slagoffer deur verskillende voorspelbare fases. Hy ervaar 'n aanvanklike toename in spanning en hy reageer met een of meer van sy gewone probleemoplossende metodes. Indien dit nie slaag nie ervaar hy 'n toename in spanning en 'n gevoel van mislukking. Hy wend hom tot eksterne en interne bronne en probeer nuwe metodes om sy probleme op te los wat hy nie normaalweg benut nie. Indien dit ook nie slaag nie sal die persoon se spanningsvlak nog meer toeneem en dit sal aanleiding gee tot sterker gevoelens van disorganisasie, hulpeloosheid en dit gee aanleiding tot kinderagtige gedrag deur die persoon. Dit kan plaasvind dat die korrektiewe beampte in hierdie stadium sal oorweeg om van werk te verander, maar dit kan ook gebeur dat hy al meer van alkohol gebruik maak om van sy probleme af weg te kom.

c) Die presipitasie faktor

Hierdie faktor teenwoordig die voorval wat die slagoffer tot in die krisisfase dwing en wat sy spanningsvlak en angstigheid tot breekpunt laat styg. Die presipitasie faktor is die aanvang van 'n emosionele krisis by die slagoffer wat kan aanleiding gee tot 'n psigotiese breekpunt. Dit kan op sy beurt aanleiding gee tot drastiese stappe en kan selfs selfmoord insluit. In die meeste gevalle motiveer dit egter die slagoffer om hulp te soek vir sy probleem. Die presipitasie faktor bied aan die terapeut 'n aanknopingspunt en dit word die fokus vir onmiddellike hulpverlening. Binne die gevangenis vind dit wel plaas dat 'n

korrektiewe beampte die versoek sal rig om na 'n ander inrigting oorgeplaas te word nadat hy aan 'n voorval van geweld blootgestel was. Hy handhaaf die gevoel dat hy nie verder in die spesifieke inrigting wil werk nie. Hierdie aansoek sal dan ook dikwels daartoe aanleiding gee dat hy deur 'n terapeut betrek word waar sy probleme dan bespreek word.

d) Die stadium van aktiewe krisis

In die stadium van aktiewe krisis word die slagoffer se individuele subjektiewe toestand beskryf. Hierdie toestand duur gewoonlik van vier tot ses weke en gedurende hierdie tydperk deurloop die slagoffer 'n reeks voorspelbare reaksies. Die slagoffer ondervind 'n toestand van psigiese en fisiese verwarring. Dit word gevolg deur obsessies met gebeure wat aanleiding gegee het tot die voorval van geweld en wat die voorval moontlik kon voorkom het. Daarna volg 'n tydperk van geleidelike aanpassing en mobilisering soos die slagoffer aanpas by sy situasie.

In die stadium van aktiewe krisis word twee tipes krisisse onderskei wat die slagoffer kan ondervind. Tydens die een tipe krisis, die sogenaamde uitputtingskrisis, voel die slagoffer onmiddelik ná die voorval dat hy geen probleme ondervind om die situasie te hanteer nie, met ander woorde, hy gaan voort om soos voorheen te funksioneer sonder enige tekens van spanning of afwyking. Dan gebeur dit dat die persoon skielik, sonder waarskuwing, ineenstort en dat geen van sy verdedigingsmeganismes meer funksioneer nie. Die persoon besef skielik dat hy nie persoonlik meer al sy probleme kan hanteer nie en dat hy hulp benodig. Dikwels het hy ook ander persone se insigte nodig om hom hiervan te oortuig.

Tydens die ander tipe krisis, die sogenaamde skok krisis, veroorsaak die voorval 'n plofbare vrylating van emosies wat die slagoffer totaal oorweldig. Hy verval in 'n toestand van emosionele skok aangesien die voorval sonder enige waarskuwing plaasgevind het en hy nie daarop voorbereid was nie. Die persoon besef dadelik dat hy hulp benodig of hy word deur ander persone daarvan oortuig.

In hierdie stadium is die slagoffer se normale verdedigingsmeganismes totaal verswak en gedisintegreer en sy aanpassingsvermoëns is heeltemal onvoldoende om die situasie te hanteer. Sy emosionele ongemak en psigiese pyn is baie groot en hy is goed gemotiveer om hulp te aanvaar en te benut. Die moontlikheid dat die terapeut in hierdie fase sukses met behandeling kan bereik is goed, juis weens die slagoffer se motivering om homself te help.

Volgens Lee & Rosenthal (1983: 595 - 596) kan die slagoffer tydens die aktiewe krisisstadium onttrek van sosiale interaksie en hy kan weier om sy woning te verlaat uit vrees dat hy weer beseer kan word deur ander mense. Hy kan afgestomp voel teenoor almal en alles en hy is deurlopend agterdogtig teenoor veral vreemde mense. Hy voel verneder en is oor die algemeen depressief en voel dat hy nie kan voortgaan met sy lewe nie. Dieselfde nagmerries oor die voorval word herhaaldelik ondervind.

Soos die slagoffer na sy normale lewenspatroon terugkeer kan hy periodiek gevoelens van paniek, woede en depressie ondervind. Dit sal veral voorkom indien die slagoffer in 'n situasie geplaas word wat hom aan die voorval herinner. Met korrekte bystand kan die slagoffer gehelp word om 'n positiewe integrasie en oplossing teweeg te bring ten einde normale voortbestaan en funksionering te verseker. Dit kan egter gebeur dat 'n slagoffer meer sensitief en kwesbaar as 'n

ander persoon kan wees en heeltemal gebroke gelaat word deur die voorval. Dit kan vir hierdie persoon onmoontlik wees om weer na sy normale lewenspatroon terug te keer.

e) Die stadium van herintegrasie of krisisoplossing

Hierdie fase is 'n voortsetting van die stadium van aktiewe krisis aangesien die spanning en angstigtheid geleidelik afneem by die slagoffer. Die slagoffer begin om homself weer te organiseer en sy vermoëns om normaal te funksioneer keer weer terug. Die slagoffer moet leer om weer aan te pas en sy funksionering kan swakker, gelyk aan en beter as voor die voorval wees. Die slagoffer begin om konstruktief sy probleme op te los en hy benut ander mense en organisasies as hulpbronne. Hy ervaar die gevoel dat hy weer in beheer van sy lewe is, sy selfbeeld verbeter en hy voel dat hy weer enige probleem die hoof kan bied.

4.3 FASES WAARDEUR DIE SLAGOFFER BEWEEG NÁ BLOOTSTELLING AAN GEWELD

Shepherd (1990: 320) en Symonds (1975: 24 - 25) bepaal dat die slagoffer van geweld deur bepaalde fases gaan as reaksie op die voorval. Die algemene reaksies van 'n slagoffer van geweld is dieselfde as dié van 'n individu wat 'n skielike en onverwagse verlies ervaar het. Verlies, veral as dit skielik en onverwags van aard is, gee aanleiding tot 'n bepaalde reeks van reaksies by alle individue.

4.3.1 Fase Een

In hierdie fase ondervind die slagoffer gevoelens van skok, verwarring, ontkenning en somtyds ook 'n mate van perseptuele distorsie. Hierdie fase word beskryf as die fase waartydens die slagoffer voel dat dit nie met hom kan gebeur nie. (Agee 1987: 49). Symonds (1975: 24) dui aan dat hierdie gevoelens tydens en dadelik ná afloop van die voorval deur die slagoffer ervaar word. Die slagoffer ervaar gevoelens van ongeloof en hy kan kompulsiewe gedrag openbaar. Sommige slagoffers word totaal lamgelê deur die vrees wat hulle ervaar tydens die voorval. Ná afloop van die voorval kyk die slagoffer met skaamte en verleentheid terug na sy eie onvermoë om op te tree tydens die voorval ten einde dit te voorkom en homself te help. Die slagoffer kan in hierdie fase selfs sover gaan as om ekstra veiligheidsmaatreëls by sy huis te installeer ten einde sy gesin se veiligheid te verseker.

Volgens Clark & Kidd (1990: 20 - 21) begin die slagoffer twyfel of die voorval werklik so erg was en of hy nie 'n aandeel daarin gehad het nie. Hy begin ook wonder of hy nie moontlik iemand of iets in die steek gelaat het met sy optrede nie. Die slagoffer ervaar 'n algehele onvermoë om by sy vorige lewenspatroon aan te pas en voort te gaan met sy lewe. Hy twyfel in homself en ondervind gevoelens van woede teenoor die oortreder en homself. Hy is depressief, het 'n swak selfbeeld, is emosioneel en hy toon gedragsveranderinge. Hy sal meer siektes ontwikkel as wat voor die voorval die geval was. Die slagoffer is verward in die opsig dat hy afsprake sal maak vir professionele hulp, maar die volgende dag sal hy die afspraak kanselleer. Hy is buitengewoon geïrriteerd met homself en met ander mense wat hulp wil aanbied.. Hy voel dat hy buite beheer is en ervaar huilbuie. Klein probleempies word uit verband geruk en hy handhaaf die gevoel dat alles in sy lewe verkeerd gaan.

4.3.2 Fase Twee

In hierdie fase poog die slagoffer om 'n sekere mate van kognitiewe sin te maak uit die voorval en waarom dit plaasgevind het. Hierdie fase word beskryf as die fase waarin die slagoffer sal vra hoekom dit met hom gebeur het. (Agee 1987: 49). Volgens Symonds (1975: 25) sal die slagoffer poog om soveel as moontlik tyd by sy gesin deur te bring en voortdurend oor die voorval te praat. Hy ondervind herhaaldelik drome met dieselfde tema. Die mees algemene tema is dat die aanvaller sal terugkom en hom erger as voorheen sal beseer en selfs kan doodmaak. Die slagoffer kan ook fantaseer daaroor om die aanvaller dood te maak.

Shepherd (1990: 320) dui aan dat die slagoffer gevoelens van woede ervaar teen instansies soos die howe, polisie, mediese personeel en kollegas wat moontlik kon help om die voorval te voorkom. Hy handhaaf die mening dat hierdie instansies beter moes opgetree het om die voorval te voorkom en dat beter hulp en bystand aangebied moes gewees het ná die voorval. Die omstandighede waaronder die voorval plaasgevind het, die slagoffer se persoonlikheid, sy psigiese ingesteldheid en sy vorige lewenservaringe is almal faktore wat sal bepaal hoe gou en suksesvol die slagoffer hierdie fase kan deurwerk en afhandel.

4.3.3 Fase Drie

Agee (1987: 49) beskryf hierdie fase as die herstelfase. Die slagoffer sal mettertyd beterskap ervaar en begin om beheer oor sy lewe terug te kry. Hy sal egter steeds tye ervaar waar dieselfde vrese as onmiddelik ná die voorval voorkom. Volgens Clark & Kidd (1990: 21) begin die slagoffer egter geleidelik

om die voorval en die nagevolge daarvan te aanvaar. Sy depressie begin geleidelik afneem, maar dit neem veel langer vir die persoon om weer positief na die toekoms uit te sien. Hy ondervind voortdurend buiewisselings, maar hy begin tog weer lus raak om iets te doen en daar word nie meer so deurlopend aan die voorval gedink nie.

Die slagoffer voel elke dag beter en sy moraal verbeter terselfertyd. Dit geskied egter baie stadig en mense rondom die slagoffer ondervind probleme om die verandering by die slagoffer raak te sien. Hierdie is 'n tydperk waarbinne vorentoe beweeg word en die slagoffer ontwikkel 'n meer positiewe uitkyk op die lewe. Hy ontwikkel die behoefte om die voorval in detail met ander te bespreek. Hy wil dit doen om moontlike alternatiewe en voorkomende maatreëls daar te stel sodat die voorval nie weer herhaal word nie. Hy wil dit egter doen sonder om iemand of iets vir die voorval te blameer. Die slagoffer se selfbeeld ontwikkel weer in hierdie fase en dit kan selfs beter wees as wat voor die voorval die geval was. Hy kan die gevoel handhaaf dat hy 'n ernstige struikelblok in sy lewe suksesvol oorkom het. Hy begin om sy toekoms ernstig te ondersoek en hy kan moontlik belangrike besluite neem wat sy persoonlike en professionele lewe kan beïnvloed soos om van werk of verblyf te verander en om aan sy huwelik te werk (Clark & Kidd 1990: 21).

4.4 ALGEMENE REAKSIES DEUR DIE SLAGOFFER VAN GEWELD

Die slagoffer van geweld sal sekere reaksies toon nadat hy blootgestel was aan 'n voorval van geweld.

4.4.1 Aanvanklike reaksies deur 'n slagoffer van geweld

Braithwaite (1990: 18) bepaal dat dit normaal vir 'n slagoffer van geweld is om nie sy woede op die skuldige te fokus nie, maar eerder op iemand anders. Die slagoffer blameer iemand anders omdat hulle die situasie geskep het of nie voorkom het dat dit gebeur nie, byvoorbeeld die werkgewer of 'n kollega. Shepherd (1990: 314 - 315) bevestig dat 'n slagoffer van geweld aanvanklik hierdie normale reaksies toon op 'n voorval van geweld. Die slagoffer ervaar 'n gevoel van verbystering en hulpeloosheid in die aangesig van die skielike aanval. Hy sal ná afloop van die aanval geen duidelike herinnering hê daarvan nie.

Die slagoffer wat tydens die aanval teruggeveg het en weerstand gebied het, ondervind ná die aanval minder psigologiese trauma as diegene wat nie weerstand gebied het nie. Hulle voel dikwels opgewonde en selfvoldaan ná die aanval. Diegene wat teruggeveg het, maar steeds beseer is, voel dat hulle goed deur die gemeenskap ondersteun word. Hulle kry ook makliker simpatieke ondersteuning van andere. Geen pyn of ongemak word deur die slagoffer ondervind tot 'n tyd ná die aanval nie. Sommige slagoffers is nie eers bewus van die besering totdat hulle die bloed gesien het nie. Die slagoffer kan nie die bloed assosieer met beserings en mediese hulp totdat hy nie vertel is dat hy mediese hulp benodig nie. Die meeste aanvalle geskied in 'n omgewing tussen ander mense waar hulp deur omstanders moontlik is. Die slagoffer kan dikwels nie begryp waarom hy nie gouer te hulp gesnel is nie.

Volgens Kaplan & Wheeler (1983: 342) sal die slagoffer heel waarskynlik gevoelens van skaamte en verleentheid ondervind oor sy eie onvermoë om homself te help tydens die aanval. Dit word veral ondervind in die geval waar daar geen duidelike rede vir die aanval was nie en dit uit die niet plaasgevind het.

4.4.2 Emosionele reaksies deur slagoffers ondervind

a) Algemene emosionele reaksies

Volgens Shepherd (1990: 315 - 318) is die emosionele impak van persoonlike geweld op die slagoffer beskryf deur navorsing wat met 278 slagoffers van geweld gedoen is. In hierdie studie is die slagoffers uitgevra oor die uitwerking van die voorval op hulle oor 'n periode van twee jaar ná die voorval. Die algemene reaksies van hierdie slagoffers behels dat hulle onmiddelik ná die voorval verstom en verward was omdat die voorval sonder waarskuwing en klaarblyklike rede plaasgevind het en dat hulle ontsettende woede, afsku en gevoelens van wraak teenoor die aanvaller ondervind het. Die meeste slagoffers het aangedui dat hulle gevoelens van vrees ervaar het ná die voorval en dat hulle gevoel het om alles net so te laat staan en weg te loop. Hulle was deurlopend gespanne, senuweeagtig en hulle kon nie die voorval uit hul gedagtes kry nie.

Barnes & Ephross (1994: 250) bevestig dat die slagoffer bogenoemde gevoelens ervaar en dui aan dat die slagoffer ook vrees dat hy of sy gesin in die toekoms weer aan 'n soortgelyke situasie blootgestel kan word en beseer kan word. Hy sal wil leer om homself te verdedig ten einde 'n herhaling van die voorval in die toekoms te voorkom.

Kaplan & Wheeler (1983: 342) dui aan dat woede 'n emosionele reaksie is op provokasie en dit word bepaal deur die slagoffer se kognitiewe-, somatiese- en gedragspatrone. Die slagoffer kan ambivalente gevoelens van veg of vlug ervaar tydens die voorval, maar dit word dikwels voorgeskryf deur sy werksituasie. 'n Voorbeeld hiervan is die korrektiewe beampte se werksituasie. In 'n geval van nood word dit van hom verwag om die krisis te hanteer en indien hy sou vlug

bestaan die moontlikheid dat 'n klag teen hom gelê kan word. Die gevoelens van angs wat die slagoffer tydens die voorval ervaar, kan positief wees aangesien dit verskerpte optrede moontlik maak. Hierdie angstigtheid gee egter aanleiding tot negatiewe gevoelens by die slagoffer ná afloop van die voorval en dit inhibeer sy vaardighede om normaal voort te gaan met sy lewe.

Die slagoffer kan ondervind dat sy besluitnemingsvaardighede ná die voorval sódanig verswak het dat hy nie meer besluite op sy eie kan neem sonder om eers raad te vra nie. Dit gee aanleiding tot innerlike konflik by die persoon oor die kwessie of hy moet hulp vra of nie. Hy kan die houding handhaaf dat indien hy om hulp vra hy erken dat hy beheer oor sy lewe verloor het. Die maatskaplike werker moet fokus op hierdie vermoë van die slagoffer om hulp te versoek en dit moet beklemtoon word dat dit nie 'n teken is dat die persoon beheer oor sy lewe verloor het nie.

Volgens Lee & Rosenthal (1983: 596) word die slagoffer fisies en emosioneel verpletter agtergelaat ná die aanval en sy lewe word binne 'n breukdeel van 'n sekonde omgekeer en verander. Die slagoffer worstel ná die voorval met die volgende vrae wat hy homself moet afvra en wat hy moet hanteer en antwoorde op moet vind. Dit is hierdie vrae waarop die maatskaplike werker moet fokus en waarop dienslewering gerig moet word:

"Hoekom ek?"

"Teenoor wie moet ek my woede rig?"

"Hoe moet ek weer beheer oor my lewe terugkry?"

"Hoe hanteer ek my vrees dat ek dit weer oorkom?"

"Hoe gaan ek voort met my lewe?"

b) Gedragsverandering as reaksie op geweld

Shepherd (1990: 316 - 321) dui aan dat 'n voorval van geweld só 'n geweldige impak op die slagoffer het dat sy daaglikse bestaan en roetine geweldige veranderinge ondergaan. Hy begin probleme ondervind om te slaap en hy is nie in staat om meer sy take by die werk en by die huis te voltooi soos wat voor die voorval die geval was nie. Hy verloor belangstelling in aspekte waarin hy voorheen baie geïnteresseerd was en hy raak emosioneel oor die geringste voorval. Hy kan selfs huilbuie ervaar, iets wat nooit voorheen die geval was nie.

Die meeste van hierdie simptome verdwyn gewoonlik drie weke ná die voorval, maar sommige slagoffers dui aan dat hulle ses weke ná die voorval steeds van die simptome ondervind het. Van die slagoffers bevestig ook dat die voorval 'n sterk invloed uitgeoefen het op die res van hul lewens.

Die slagoffer pas volgens Miethe (1995: 23) sekere gedragsveranderinge toe ten einde saam te leef met die aanval asook om 'n herhaling daarvan in die toekoms te vermy. Hy sal byvoorbeeld verhuis of sy huidige woning beveilig deur die installering van alarms en ekstra slotte of diefwering. Hy sal in die aand herhaaldelik kontroleer of alles wel gesluit is. Hy kan selfs sover gaan as om loseerders in sy huis in te neem sodat hy nie alleen hoef te wees nie. Die slagoffer sal ook poog om sover as moontlik in 'n groep te reis.

Verskillende mense reageer verskillend op 'n voorval van geweld. Sommige slagoffers sal die plek waar die voorval plaasgevind het heeltemal vermy en ander sal groepe in sy buurt stig ten einde op te tree teen oortreders binne die gemeenskap. Sommige slagoffers sal vreemdelinge heeltemal wantrou en sy daaglikse roetine en lewensstyl verander. Hy sal moontlik sy wyses van vervoer

verander, terapie verkry om sy probleme op te los of heeltemal van die openbare lewe onttrek.

c) Fisiese reaksie deur die slagoffer van geweld

Volgens Braithwaite (1990: 19) is een van die mees algemene reaksies deur die slagoffer om te vries ten tye van die aanval op hom. Dit is dan ook hierdie vriesreaksie wat ná die aanval gevoelens van woede by die slagoffer laat ontstaan oor sy eie onvermoë tot effektiewe optrede tydens die aanval ten einde dit te voorkom. Die voorval duur moontlik slegs 'n paar sekondes, maar in hierdie tyd vind 'n toename in vloeï van adrenalien deur die liggaam plaas. Die bloeddruk styg en sy asemhaling en polsslag versnel. Sy sensoriese waarneming neem af. Ná die voorval voel die slagoffer geïrriteerd en ander mense irriteer hom baie gouer as wat gewoonlik die geval sou wees.

Tydens die aanval is die mens se geheue panoramies van aard wat teweeg bring dat dit voorkom asof alles in stadige aksie gebeur. Hierdie herinneringe bly vir 'n lang tyd by die slagoffer en kan enige tyd weer na vore kom as hy aan die voorval herinner word deur aspekte soos reuke en geluide wat tydens die aanval teenwoordig was. Hierdie rekonstruksie ang kan so sterk wees dat die hele voorval weer herleef word deur die slagoffer. Die ang, woede en vyandskap van die aanval word só intens beleef asof die voorval so pas weer plaasgevind het. Die persoon breek uit in koue sweet, sy hande bewe en hy ondervind hartkloppings.

d) Stres as reaksie op geweld

Van Fleet (1991: 102) dui aan dat persone wat blootgestel word aan geweldsituasies soos gyselaarsdramas, moorde, selfmoorde, skietvoorvalle en opstande binne gevangenis die gevaar loop om ná afloop van die voorval aan post-traumatiese stres te ly. In gevalle waar die persoon vasgekeer, gedreig, en aangerand is, begin hy maande ná die voorval versteurde gedrag of simptome toon wat gevaar kan inhou vir sy loopbaan en sy gesin. Hierdie post-traumatiese reaksies is deel van die gevoelens wat enige persoon ervaar nadat hy blootgestel was aan 'n traumatiese situasie. Baie slagoffers van geweld pas repressie toe ten einde hulle in staat te stel om voort te gaan met hul daaglikse lewens. Repressie behels die verplasing van pynlike, emosionele ervarings vanuit die bewuste na die onderbewussyn waar dit voortgaan om die persoon vir jare daarna steeds te kwel. Op die lang termyn kan hy egter nie meer normaal funksioneer nie en sy gevoelens sal tot 'n spits gedryf word.

Botha (1994b: 11) en Louw & Edwards (1993: 478) bepaal dat enige geweld traumaties is vir die slagoffers en ooggetuies. Hierdie ervaring kan vir 'n lang tyd voortduur of herhaaldelik opduik in die gedagtes van die slagoffer. Ernstige gevalle mag tot 'n post-traumatiese stresversteuring aanleiding gee. Die slagoffer ervaar dikwels hulpeloosheid, nagmerries, fobies, seksuele vrese, senuweeagtigheid, angs, paniekaanvalle, depressie, skaamte, woede, skuldgevoelens, onttrekking, hartseer, gedagtes van onbillikheid en onregverdigheid en ontkenning.

Die onderdrukking van lyding deur die slagoffer is een van die enkele grootste oorsake dat die slagoffer nie die aanval op hom kan verwerk nie (Shepherd 1990: 320). Lee en Rosenthal (1983: 592) bevestig dat die slagoffer dikwels

worstel met onhanteerbare gevoelens en dat hy huis toe sal gaan nadat hy mediese behandeling ontvang het, eerder as om bykomende hulp te kry. Ná afloop van die voorval poog die slagoffer dikwels om sy gevoelens te onderdruk eerder as dit te verwerk en dit gee aanleiding tot verdere probleme in sy lewe.

Stalgaitis, Meyers & Krisak (1982: 33 - 34) sluit aan by bogenoemde skrywers en maak dit meer spesifiek van toepassing op die korrektiewe beampte se situasie. Die korrektiewe beampte se werk is uiters stresvol en hy ondervind dikwels probleme om hierdie stres effektief te hanteer. Volgens die korrektiewe beamptes ondervind hulle stres in die uitvoering van hul take as korrektiewe beamptes. Hierdie stres spruit voort uit sy daaglikse interaksie met die gevangenes en die omgewing waarin hulle daaglik werk. Die gevangenes ondervind vele krisisse en dit word van die korrektiewe beampte verwag om die gevangenes daarmee te help. Dikwels kan die korrektiewe beampte dit nie doen nie en dan verkwalik die gevangene hom daarvoor. Weens hierdie faktore ontstaan bekommernisse oor beampte/gevangenes konfrontasies, geweld en gevaar en dit gee aanleiding tot stres by die korrektiewe beampte.

Gevangenes lê dikwels klagtes teen korrektiewe beamptes indien die gevangene van mening is dat hy aangerand is deur die korrektiewe beampte. In geval van gevangenisgeweld weet die korrektiewe beampte nie meer hoe om op te tree nie uit vrees vir aanklagtes teen hom. Dit gee aanleiding tot erge stres by die korrektiewe beampte. Die korrektiewe beampte ervaar verskeie fisiese probleme as gevolg van stres soos hartsiektes, alkoholisme en ander siektetoestande soos hipertensie, maagsere, diabetes, jig en galblaasprobleme. Korrektiewe beamptes toon 'n hoë voorkoms van somatiese klagtes wat potensieël verbind kan word aan sielkundige aanwakking deur stresvolle situasies.

Kiely & Hodgson (1990: 552) bepaal dat die fisiese werksomstandighede binne gevangenis uitsers stresvol kan wees. Die korrektiewe beampte leef onder voortdurende gevaar dat die gevangenes geweld teen hulle kan gebruik en die gevaar van aanrandings op die korrektiewe beampte is altyd teenwoordig. Die verhouding tussen die korrektiewe beampte en die gevangene is altyd problematies van aard en wedersydse wantroue kom deurlopend voor. Agee (1987: 51) ondersteun hierdie stelling en dui aan dat die korrektiewe beampte geweldige trauma en stres ervaar indien 'n gevangene onder sy toesig sterf. Die korrektiewe beampte verwyt homself vir wat hy moontlik kon gedoen het om die sterfte te voorkom. Die slagoffer van geweld hoef dus nie fisies 'n slagoffer te wees nie. Die persoon wat dit waarneem is in net so 'n groot mate 'n slagoffer as die persoon wat fisies daaronder ly.

4.5 REAKSIE OP AANVAL WAT BINNE DIE WERKSOPSET PLAASVIND

Volgens Shepherd (1990: 311) is die impak van 'n voorval van geweld binne die werksopset dikwels veel erger as wat die geval sou wees indien dit op straat met die slagoffer sou gebeur. Die slagoffer is oor die algemeen senuweeagtig om weer met dieselfde mense as voorheen te werk of om op dieselfde plek te werk. Hy is ook angstig en bang om dieselfde werk as voorheen te doen en hy poog om die plek by die werk te vermy waar die voorval plaasgevind het. Volgens Miethe (1995: 21 - 22) en Peeters (1995: 1075) is hierdie een van die mees basiese reaksies van die slagoffer. Deur fisiese kontak met gevaarlike situasies en persone te vermy, verminder hy die risiko om weer aan geweld blootgestel te word, maar die nadeel hieraan verbonde is dat die slagoffer dan ook soveel langer neem om sy vrees vir geweld te verwerk. Sommige slagoffers raak

obsessief met hul aanvaller(s) en verbeel hulle herhaaldelik dat hulle die skuldige op straat sien.

Stalgaitis, Meyers & Krisak (1982: 35) sluit aan by bogenoemde skrywers en bepaal dat die slagoffer van geweld binne sy werkplek sy werk en pligte verwaarloos en oor die algemeen geneig is om nie dieselfde werkstandaard as voor die voorval te handhaaf nie. Hy kan die houding handhaaf dat sy werk hom iets skuld weens die trauma wat hy moet deurmaak of hy kan besluit om sy werk te boikot deur optrede soos herhaaldelike siekteverlof. Hy kan selfs sover gaan as om te bedank. Hierdie optrede kan aanleiding gee tot ernstige huweliksprobleme tussen die persoon en sy huweliksmaat. Dit lei weer tot 'n swak selfbeeld en depressie by die slagoffer.

Volgens Shepherd (1991: 330) sal die verhouding tussen die slagoffer en sy kollegas deur die voorval beïnvloed word. Die slagoffer kan 'n apatiese houding teenoor sy kollegas ontwikkel omdat hy van mening mag wees dat hulle hom nie effektief ondersteun het tydens die voorval of ná afloop daarvan nie. Hy onttrek hom ook heeltemal van werksaktiwiteite soos sosiale byeenkomste en vergaderings. Hierdie optrede deur die slagoffer sal sy kollegas se houding en optrede teenoor hom beslis in 'n sekere mate raak. Sommige van sy kollegas stel slegs belang in die grusame detail van die voorval en het geen simpatie met die slagoffer persoonlik nie. Hulle kan ook sarkastiese opmerkings maak teenoor die slagoffer. Dit geskied egter meer uit onkunde aangesien hulle nie weet hoe om teenoor die slagoffer op te tree nie. Die oorgrote meerderheid van die kollegas sal egter simpatiek optree teenoor die slagoffer. Versekering deur die werkgewer en supervisor dat die slagoffer nie vervolg sal word nie kan vir die slagoffer baie berusting teweegbring en dit kan hom help om tot die besef te kom dat hy korrek opgetree het tydens die voorval.

Een belangrike nagevolg van geweld in die werkplek is dat die slagoffer 'n verlies van motivering kan ondervind om weer te gaan werk en sy werk effektief te doen. Hy kan homself afvra waarom hy nog sy werk moet doen en voel dat dit nie meer die moeite werd is nie. Later bly hy net tuis en weier om sy huis te verlaat (Braithwaite 1990: 19). Botha (1994: 11) bevestig dat dit vir die persoon moeilik is om weer by dieselfde plek te gaan werk as waar hy vantevore die slagoffer van die voorval van geweld was. Die traumatiese voorval bly hom by en hy word elke dag daaraan herinner as hy by sy werk instap. Basiese gevoelens soos woede, depressie, vrees en slaaploosheid bly 'n alledaagse deel van sy lewe.

4.6 SAMEVATTING

Dit is vir die maatskaplike werker van uiterste belang dat hy kennis dra van die fase waarin die slagoffer verkeer ná die voorval van geweld. Dit sal bepalend wees vir die tipe dienslewering wat deur die werker verskaf word en die werker moet hom dienooreenkomstig voorberei. Elke persoon sal op sy individuele wyse reageer op die voorval van geweld en dit is van belang dat die slagoffer se reaksie respekteer moet word en dienooreenkomstig aangespreek moet word. Die afleiding wat dus vanuit hierdie hoofstuk gemaak kan word is dat elke persoon binne en buite sy werksituasie blootgestel is aan situasies waarbinne hy die slagoffer van geweld kan wees. Hierdie blootstelling moet verwerk word en wel op só 'n wyse dat die moontlike slagoffer homself weer binne die normale gemeenskap kan aanpas en kan funksioneer soos wat die geval was voor die voorval.

HOOFSTUK VYF

DIE ROL VAN DIE MAATSKAPLIKE WERKER IN DIE HANTERING VAN DIE SLAGOFFER VAN GEWELD

5.1 INLEIDING

Die eerste prioriteit van die Departement van Korrektiewe Dienste is die veilige bewaring van die gevangenes wat in sy sorg geplaas is. Die personeel wat verantwoordelik is vir die veilige bewaring van die gevangenes is egter ook 'n groot prioriteit aangesien die veilige bewaring nie kan geskied sonder 'n personeelkorps wat effektief funksioneer nie. Aangesien die omgewing waarin die korrektiewe beampte werk dikwels gewelddadig van aard is, kan dit die beampte negatief beïnvloed wat uiteindelik ook sy werkstandaard kan verlaag. Dit is dus een van die maatskaplike werker se take binne die Departement van Korrektiewe Dienste om aandag aan hierdie probleem te skenk en toepaslike dienste te lewer ten einde te verseker dat elke beampte funksioneel en emosioneel op standaard is ten einde die Departement se doel te bereik, naamlik die veilige bewaring van die gevangenes.

In hierdie hoofstuk word die fokus geplaas op vereistes wat aan die maatskaplikewerk-afdeling gestel word binne die Departement van Korrektiewe Dienste en die maatskaplike werker se dienslewering aan die slagoffer van geweld binne die Departement van Korrektiewe Dienste. 'n Uiteensetting sal gedoen word van moontlike programme waarby personeellede kan inskakel indien hulle die slagoffer sou word van 'n voorval van geweld. Daar word ook bespreek wat die maatskaplike werker se rol binne hierdie programme sal wees en die vereistes wat daar gestel word vir effektiewe maatskaplikewerk-

(Nasionale Plan vir Maatskaplikewerkdienste in die Departement van Korrektiewe Dienste 1997).

Wanneer die maatskaplike werker dienste lewer aan die slagoffer van geweld, moet hy ter aanvang nie slegs die gevolge van die voorval assesser nie, maar ook die institusionele- en grondoorsake daarvan. 'n Omvattende assessering van die probleem sal die beskrywing van die impak op die slagoffer, sy gesin en sy gemeenskap insluit. Daar moet bepaal word wat die gevolge sou wees indien geen maatskaplikewerk-dienste gelewer word nie. Diens moet nie slegs aan die slagoffer gelewer word nie, maar dit moet ook gemik word op institusionele en kulturele verandering binne die organisasie waar die probleem bestaan.

Volgens Van Soest & Bryant (1995: 555) is dit van uiterste belang dat die maatskaplike werker 'n goeie begrip en kennis moet hê van die voorkoms van geweld binne werksverband. Daar moet 'n volledige raamwerk van kennis in verband met geweld en gevallestudies bestaan ten einde as 'n bron vir die werker te dien sodat hy effektiewe intervensieprogramme kan opstel. Die maatskaplike werker wat binne 'n organisasie werksaam is, kan die ander personeellede opvoed en voorlig oor die aard van geweld, die moontlike oorsake daarvan, die slagoffer van geweld, die oortreder en die moontlike impak van die geweld op die slagoffer. Binne die opset van die gevangenis kan die potensiële slagoffer, dit wil sê die personeellid, gehelp word om konflik te hanteer en potensiële geweldsituasies te vermy.

Carmen (1984: 383) bevestig dit en dui aan dat maatskaplike werkers wat dienste lewer aan slagoffers van geweld dikwels onbewus is van die impak en nagevolge van geweld op die slagoffer. Die rede hiervoor is dat die oorgang van slagoffer-tot-kliënt 'n area is waar navorsing grootliks braak lê. Indien die

voorval van geweld dus as oorsaak van die persoon se probleme identifiseer word, bestaan daar steeds onduidelikheid oor die invloed van die voorval op die slagoffer se lewe. Die maatskaplike werker is dus grootliks onvoorbereid om spesiale behandeling op die slagoffer toe te pas, bloot omdat daar nie voldoende kennis oor die hantering van die slagoffer bestaan nie. Die maatskaplike werker moet daarop fokus om van die slagoffer 'n oorlewende te maak.

Van Soest en Bryant (1995: 556) ondersteun vir Carmen en dui aan dat multidissiplinêre navorsing nodig is om begrip te skep oor die oorsake en gevolge van geweld en die strategieë en intervensies om dit op te los en te voorkom. Shepherd (1990: 330) sluit aan by bogenoemde skrywers en dui aan dat die maatskaplike werker slegs kennis oor die hantering van die slagoffer kan opdoen indien soveel as moontlik slagoffers oorreed kan word om oor die voorval te praat. Indien die slagoffer kan oorreed word om oor die voorval te praat sal dit sy pad na fisiese en psigiese herstel ook soveel meer vergemaklik.

Volgens Severson (1994: 452 - 453) vervul die maatskaplike werker dikwels die rol van 'n "dubbele agent" binne die Departement van Korrektiewe Dienste. Hy moet ten alle tye in ag neem dat hy dienste aan die gevangenes én aan die personeel moet lewer. Die werker moet dus vaardighede aanleer wat benut kan word binne die Korrektiewe Dienste milieu. Ten einde effektiewe diens binne hierdie milieu te lewer moet die werker 'n voldoende begrip ontwikkel van die eise wat die werk sal stel en in watter mate die werker se waardes in gedrang sal kom in dienslewering. Toegewydheid in dienslewering aan beide die gevangenes en die personeel is van uiterste belang. Die werker moet sy eie waardes en vooroordele uitsorteer ten einde te bepaal met wie hy effektief kan werk.

Net soos die maatskaplike werker dienste aan die gevangenes moet lewer, moet hy ook as terapeut en advokaat vir die organisasie en personeel optree. 'n Goeie begrip van die organisasie en sy behoeftes is essensieël. Die sekuriteitsbehoefte van die organisasie is van primêre belang, maar dit mag nie in botsing kom met die behoefte wat bestaan aan terapie vir die personeel nie. Hy moet die organisasie ook bystaan om in die korrekte rigting te beweeg wat ontwikkeling aanbetref en hy moet bereid wees om te werk met die personeel sowel as met die gevangenes. Die maatskaplike werker moet enige tradisionele opvattinge oor die Departement van Korrektiewe Dienste en sy personeel wat hy moontlik mag hê, oordink en dit wysig. Indien hy glo dat die personeel nie omgee vir die gevangenes nie, en gekant is teen terapeutiese dienste, sal hy moeilik aanpas binne die gevangenisopset.

As die maatskaplike werker effektiewe dienste aan die personeellid en die gevangene wil lewer, moet hy kan saamwerk met die multidissiplinêre span wat bestaan uit sielkundiges, verpleegkundiges, predikante, opvoedkundiges en korrektiewe beamptes. Indien hy as advokaat vir die korrektiewe beampte wil optree moet hy in staat wees om te funksioneer binne die gevangenisopset, alhoewel dit soms beperkend en onderdrukkend mag voorkom. Die werker moet inskakel binne die "gesinsopset" van die inrigting ten einde moontlike verrandering in die toekoms voor te staan en teweeg te bring. Die werker moet sy houding teenoor die inrigting, sy personeel en die gevangenes ondersoek en vir homself bepaal of dit die geskikte plek vir hom is om diens te lewer en sy beroep ten volle daar uit te oefen.

Indien die werker effektiewe diens aan die Departement van Korrektiewe Dienste wil lewer, moet hy die regte balans daar kan stel tussen sy dienste aan die gevangenes en die personeel. By die Brandvlei Maksimum Gevangenis lewer

die maatskaplike werkers wat produksiewerk verrig, nie dienste aan die personeel nie. Indien 'n probleem van 'n personeellid onder die maatskaplike werker se aandag gebring word, word die probleem na die hoofmaatskaplike werker verwys wat toepaslike dienste lewer.

5.3 HULPVERLENING AAN DIE SLAGOFFER VAN GEWELD

Die maatskaplike werker binne die Departement van Korrektiewe Dienste moet in staat wees om die profiel van die slagoffer van geweld te bepaal ten einde effektiewe hulpverlening te kan toepas. Hy moet ten alle tye in ag neem dat 'n voorval van geweld die slagoffer op só 'n wyse kan beïnvloed dat hy op 'n latere stadium gewelddadige gedrag kan openbaar. Dit kan binne die werksopset teenoor kollegas plaasvind of tuis by sy familie. Daar bestaan 'n profiel van die persoon wat moontlik gewelddadige gedrag kan openbaar en waarna die maatskaplike werker moet oplet in sy hantering van die slagoffer van geweld.

Levin (1995: 425) dui aan dat die persoon moontlik 'n geskiedenis mag hê van gewelddadige gedrag en gesinsgeweld. Hy kan moontlik 'n obsessie hê oor vuurwapens en dit kan voortdurend voorkom in sy gesprekke met sy kollegas en vriende. Hierdie persoon kan die geneigdheid toon om sy kollegas en die gevangenes te dreig en die kwaliteit van sy werk kan ernstig afneem. Hy kan homself onttrek aan sosiale aktiwiteite en begin om alkohol en dwelms te misbruik. Hy kan persoonlike veranderings toon soos buiewisselings, uitbarstings en verwerping van gesag. Die betrokke maatskaplike werker moet ten alle tye op die uitkyk wees vir hierdie tipe gedragspatrone by die korrektiewe beampte en poog om proaktief op te tree ten einde latere ernstige probleme te voorkom. Die maatskaplike werker kan ook aangeraai word om spesifieke beamptes te monitor nadat daar 'n geweldsvoorval in die gevangenis plaasgevind

het. Die werker moet vasstel watter beamptes betrokke was en hierdie persone moet gemonitor word. Daar bestaan verskeie metodes wat die maatskaplike werker binne die Departement van Korrektiewe Dienste kan benut om hulp te verleen aan die slagoffer van geweld. Dit sal vervolgens bespreek word.

5.3.1 Personeel/Slagoffer Bystandsprogramme

Kellerman (1984: 3 - 10) bepaal dat daar van alle werknemers verwag word om deurlopend kwantitatiewe en kwalitatiewe werk te lewer. Ter wille van die handhawing van produksie en die welsyn van werknemers is dit dus nie net ideaal nie, maar ook noodsaaklik, dat daar 'n wyse moet wees om die werknemers met probleme vroegtydig te identifiseer en by hulpverlening te betrek. Hulle kan byvoorbeeld by die Personeel/Slagoffer Bystandsprogramme ingeskakel word.

Du Plessis (1992: 17 - 18) ondersteun vir Kellerman dat hierdie 'n aspek is wat baie afgeskeep en onderskat word in waarde binne die meeste organisasies. Deur die instelling van werkersforum/komitee kan die bestuur betrokke raak om die personeel te help met hul probleme, beide persoonlik en werksgerig. Personeellede moet bewus wees van die feit dat hulle hierdie forum kan benut en dat dit uiters konfidensieel is. Die funksies van hierdie forum moet duidelik na die personeel gekommunikeer word. Agee (1987: 52) sluit aan by Du Plessis dat hierdie program oor naamlyste van beskikbare maatskaplike werkers moet beskik wat vaardig is met die behandeling van slagoffers van geweld. Hierdie lyste moet aan die personeel beskikbaar gestel word en dit moet die personeel inlig oor aspekte soos byvoorbeeld waar die werker bereik kan word en wat die werker se kwalifikasies behels, sodat die werknemer 'n ingeligte keuse kan maak oor van wie hy hulp verlang.

Ná afloop van identifikasie van die personeellid met 'n probleem kan die lid verwys word vir hulp, hetsy intern of ekstern. Dit is noodsaaklik dat die maatskaplike werker die personeellid se probleem vroegtydig identifiseer terwyl hy nog goed funksioneer by die werk en nog nie te veel psigiese skade opgedoen het nie. Hy begryp dus nog goed wat met die hulpverlening beoog word en hy kan gemotiveer word om saam te werk (Kellerman 1984: 3 - 10).

a) Hoofkomponente van 'n Bystandsprogram

Kellerman (1984: 3 - 10) onderskei spesifieke hoofkomponente van 'n effektiewe bystandsprogram. Ten einde die personeellid met 'n moontlike probleem by die bystandsprogram in te skakel, moet die persoon wat die probleem ervaar, eers *geïdentifiseer* word. Die maatskaplike werker moet vasstel of die persoon moontlik reeds deur sy toesighouers aangespreek is oor werk wat verswak, gedragsprobleme en ander aspekte soos gesondheid wat moontlik agteruitgaan. Spesifieke *dokumentasie* in hierdie verband moet verkry word. Die maatskaplike werker moet dan die persoon op 'n nie-dreigende wyse *konfronteer* met die beskikbare feite. Na aanleiding van hierdie gesprek moet die persoon *evalueer* word vir verwysing of hulpverlening. Die persoon se vordering en herinskakeling by sy daaglikse roetine moet deurlopend *gemonitor* word.

b) Take van die maatskaplike werker

Die maatskaplike werker het spesifieke take wat in terme van die bystandsprogramme uitgevoer moet word. Kellerman (1984: 3 - 10) dui aan dat die maatskaplike werker deurlopend moet *evalueer* of 'n spesifieke personeellid se werksprestasies verswak. Die werker moet dit duidelik aan die slagoffer stel

dat bestuur in effektiewe dienslewering belangstel, maar dat die personeellid se *welsyn* ook van allergrootste belang is. Die personeel moet bewus wees van die feit dat *hulp* ten alle tye beskikbaar is deur middel van die bystandsprogram en die *vertroulikheid* van die program moet benadruk word. Dit is 'n welbekende feit dat die korrektiewe beampte soms eerder eksterne hulp sal opsoek aangesien hy die vrees het dat sy persoonlike probleme sal uitlek en sy kollegas daarvan te hore sal kom.

Die bystandsprogram moet deurlopend geëvalueer word ten einde te bepaal of dit effektief is. Deur middel van hierdie deurlopende evaluering kan die maatskaplike werker bepaal of die program frustrasie en paniek onder die personeel sal kan voorkom indien 'n krisis sou opduik. Daar moet ook bepaal word of elke lid wat betrokke is by die program presies weet wat sy take binne die program is en of daar 'n voorafbeplande plan van aksie bestaan indien 'n krisis sou ontstaan binne die werksplek. By die Brandvlei Maksimum Gevangenis bestaan daar 'n Werkersforum wat saamgestel is uit personeellede wat al die werksareas binne die gevangenis verteenwoordig. Die maatskaplike werker word genader in geval van 'n probleem wat aandag moet geniet. Die personeel kry die geleentheid om hul griewe by hierdie forum te lig deur middel van hul verteenwoordigers wat op die forum dien.

5.3.2 Ontlonting

Volgens Van Fleet (1991: 104 - 106) gebeur dit dikwels dat die slagoffer van geweld eers maande en jare ná die voorval simptome begin openbaar wat hul gesinne en loopbane kan benadeel en in gevaar kan stel. Post-traumatiese reaksies is normaal vir byna alle slagoffers wat in 'n traumatiese voorval betrokke was. Die onderdrukking van hul gevoelens is iets alledaags vir die korrektiewe

beampte wat trauma in sy werk ondervind. Baie van hierdie onderdrukking is egter onnodig. Die slagoffer wat 'n voorval beleef wat intens genoeg is om tot emosionele trauma aanleiding te gee, behoort dadelik terapeutiese aandag te ontvang. Hierdie proses begin met die effektiewe ontlonting van die slagoffer wat betrokke was by die voorval. Binne die Departement van Korrektiewe Dienste is die maatskaplike werker deel van die span wat verantwoordelik is vir die ontlonting van die slagoffers. Dit is van uiterste belang dat hierdie werkers behoorlike opleiding ontvang alvorens hulle aan die ontlontingsproses deelneem.

Een van die belangrikste aspekte wat die maatskaplike werker in ag moet neem voor ontlonting kan plaasvind, is vertroulikheid. Dit is ooglopend dat slagoffers binne 'n groep op hulle gemak gestel moet word oor hierdie aspek alvorens hulle hul gevoelens oor die voorval sal deel. Dit geld ook op individuele vlak. Die werker moet ten alle tye in ag neem dat hy in die toekoms moontlik gevra kan word om in die hof te getuig oor die voorval en oor die ontlonting wat hanteer is. Sommige werkers mag versoek word om uit vrye wil te getuig en andere mag verplig word om dit te doen. Die werker moet dit dus in gedagte hou alvorens hy homself in 'n posisie plaas wat hy nie kan hanteer nie. Hierdie aspekte moet volledig met die slagoffer(s) bespreek word en duidelikheid moet daarvoor verkry word.

a) Noodsaaklike kennis en inligting waarom die maatskaplike werker moet beskik by ontlonting

Van Fleet (1991: 104 - 106) bepaal dat die maatskaplike werker oor spesifieke kennis en inligting moet beskik alvorens die ontlontingsproses suksesvol toegepas kan word. Dit kan soos volg onderskei word.

Kennis

Die maatskaplike werker moet besef dat dit nie raadsaam is om meer as dertig persone op een slag by die ontlontingsgroep te betrek nie. Indien daar meer as dertig persone is, moet daar meer as een sessie aangebied word. Aparte groepe kan ook aangebied word op grond van vakbonde, geslag of die skofte wat die personeel werk. Hierdie onderskeid word gedoen ten einde te verseker dat een persoon se spontane deelname aan die groep nie geïnhibeer word deur die teenwoordigheid van 'n ander persoon nie. 'n Manspersoon wat byvoorbeeld voel dat hy nie met vrymoedigheid voor 'n dame kan praat nie, moet eerder by 'n groep betrek word wat slegs uit mans bestaan. Die werker moet verkieslik ook nie 'n nabye vriend van een van die groeplede wees nie aangesien dit ook die spontane deelname van die groeplid kan inhibeer.

Inligting

Die maatskaplike werker moet oor al die nodige inligting beskik in verband met die voorval wat die trauma veroorsaak het asook oor die moontlike sterftes as gevolg van die voorval. Hy moet verder weet wie verantwoordelik was vir die voorval asook die aantal persone betrokke as helpers, slagoffers, deelnemers, waarnemers, onderhandelaars, kollegas en toesighouers. Indien die werker oor hierdie inligting beskik kan hy effektiewe beplanning en voorbereiding doen vir die ontlontingsgroepe om so spoedig as moontlik in aanvang te neem.

b) Noodsaaklike elemente van 'n ontlontingspan

Binne enige medium tot groot organisasie behoort 'n ontlontingspan saamgestel te word wat krisis kan hanteer soos dit mag voorkom. Die elemente van hierdie span word soos volg deur Du Plessis (1992: 17 - 18) omskryf.

Leierskap

Afgesien van die onderskeie lede van die ontlontingspan wat uit verskillende terapeute kan bestaan, behoort daar 'n persoon aangewys te word wat die nodige leiding kan neem in die ontlontingsproses. Hierdie persoon moet ten volle op hoogte wees van al die nodige kennis oor effektiewe ontlonting en hy moet beskik oor al die inligting in verband met die voorval wat die trauma by die personeel veroorsaak het. Hy moet besluite neem in verband met die samestelling van die ontlontingspan, waar die ontlonting gedoen sal word, hoe gereeld dit sal geskied en watter terapeute sal watter groepe behartig.

Spankamer

Binne die organisasie moet daar 'n lokaal beskikbaar wees waar die ontlontingspan vir die duur van die krisis beskikbaar sal wees. Alle beskikbare inligting oor die voorval en die slagoffers moet direk na die span in hierdie lokaal versend word sodat daar bepaal kan word watter aksie geneem moet word en watter persone betrek moet word. Die ontlonting hoef nie noodwendig in hierdie lokaal plaas te vind nie. Die span kan hul vergaderings daar hou en die nodige beplanning daar afhandel, maar die werklike ontlonting kan in ander beskikbare en geskikte lokale plaasvind. Terugvoer oor ontlontingsessies wat afgehandel is,

word weer na die spankamer versend waar dit kan geëvalueer word en verdere beplanning na aanleiding daarvan kan gedoen word.

Positiewe aanwending van die media

Die maatskaplike werker moet besef dat allerhande gerugte die rondte sal doen onder die personeel en in die gemeenskap in die geval van só 'n voorval wat trauma veroorsaak onder die slagoffers. Die beste wyse om dit te hanteer is om die ware feite op 'n gereelde basis deur te voer na die res van die personeel en die gemeenskap. Dit moet egter op só 'n diskrete wyse gedoen word dat die slagoffers se vertroulikheid nie geskend word nie. In hierdie opsig kan die media positief en met groot sukses aangewend word. Inligting moet nie vir media weggesteek word nie, maar hulle moet ook versoek word om alle name van slagoffers te weerhou tot die naasbestaandes in kennis gestel is. Hierdie blootstelling kan in werklikheid positiewe nagevolge inhou vir die organisasie se beeld indien die gemeenskap kan waarneem dat krisis met sukses en deursigtigheid hanteer en opgelos word. Dit is ook nodig dat oop kommunikasie na die res van die personeel moet geskied. Dit word aanbeveel dat gereelde vergaderings gehou word ten einde terugvoer oor die ontlooting te verskaf en almal op hoogte van sake te hou van die welstand van die slagoffers en wat die organisasie beplan om te doen om 'n herhaling van 'n soortgelyke voorval in die toekoms te voorkom.

Plan van aksie

Die ontlootingspan moet oor 'n effektiewe plan van aksie beskik wat dadelik in werking gestel kan word in geval van 'n krisis. Hierdie plan moet nie slegs op papier bestaan nie. Die leier van die span moet toesien dat die span gereelde

vergaderings hou waartydens die plan bespreek en opgradeer word indien nodig. Elke lid van die span moet presies weet van hom verwag word tydens die ontlootingsproses.

Die Brandvlei bevelsarea het 'n ontlootingspan wat onder andere die maksimum inrigting bedien. Hierdie span bestaan uit maatskaplike werkers, mediese personeel, kapelane, opvoedkundiges, sielkundiges en korrektiewe beamptes. Elkeen van die lede van die span het sy spesifieke take, byvoorbeeld die slagoffers wat hanteer moet word asook die publiek, familieleden en die media. Vergaderings word op 'n gereelde basis gehou waartydens maontlike aksieplanne en strategieë bespreek word.

5.3.3 Die rol van die maatskaplike werker as administrateur

Die maatskaplike werker se belangrikste taak is om die korrektiewe beampte by te staan nadat hy blootgestel was aan 'n voorval van geweld. Een van die werker se heel belangrikste take in hierdie tydperk is om die slagoffer te ondersteun. Die werker moet onder andere die slagoffer beskerm teen die buitewêreld en die sensasie wat dikwels gesoek word deur die media.

Die fokus van die media moet in só 'n mate ontloot word dat die slagoffer nie verder getraumatiseer word as wat reeds die geval is nie. Indien 'n ondersoek oor die voorval sou plaasvind moet die slagoffer ingelig word oor die proses daarvan en persoonlike en geregtelike bystand moet verleen word waar maontlik. Persoonlike uitdrukking van kommer en belangstelling deur die werker is dikwels van groot waarde vir die slagoffer (Agee 1987: 53).

5.3.4 Die rol van medewerkers

Nadat die personeellid blootgestel was aan 'n voorval van geweld moet daar so gou as moontlik 'n ondersteunende medewerker aangewys word om die slagoffer te ondersteun en toepaslike dienste te lewer. Hierdie persoon se rol sal onder andere behels om die aan slagoffer op 'n subtile wyse leiding te verskaf om die korrekte besluite te neem. Die slagoffer verlang nie op hierdie stadium iemand wat beheer wil oorneem en bevele wil gee nie. Hy is pas deur 'n situasie waarin hy hulpeloos gelaat is en hy wil nie weer daaraan blootgestel word nie. Soos die slagoffer herstel kan sy buie baie wissel en hy kan uiters emosioneel optree. Vir die werker is aktiewe luister en sensitiwiteit die beste tegnieke om toe te pas om hierdie probleme te hanteer .

Die slagoffer mag die behoefte openbaar om die voorval met die medewerker te bespreek of hy kan voel dat hy geensins daaroor wil praat nie. Op hierdie stadium is advies en die uitspraak van die medewerker se opinie oor die situasie nie wenslik nie. Uitsprake deur die medewerker soos *"As ek jy was het ek hom doodgemaak"*, of *"Jy moes glad nie alleen daar gewees het nie"*, is op hierdie stadium heeltemal onvanpas en sal die slagoffer dom laat voel en hom geensins help nie.

Die slagoffer moet toegelaat word om sy woede teenoor die aanvaller uit te spreek, maar die maatskaplike werker moet toesien dat dit nie op onverantwoordlike wyse geskied nie. Die slagoffer moet daarop gewys word dat dieselfde gedrag en optrede as die aanvaller slegs nadelig en skadelik vir almal sal wees. Hy moet voortdurend herinner word aan sy sterkpunte en sy prestasies en dat die viktimisering nie sy lewe beheer of sal oorneem nie (Agee 1987: 53). Die maatskaplike werker moet in gedagte hou dat hy deurlopende leiding moet

verskaf aan hierdie medewerkers. Daar moet gereelde konsultasie sessies met die medewerkers gehou word ten einde te verseker dat hul dienste aan die slagoffer effektief is en dat dit ooreenstem met die maatskaplike werker se beplanning van die hulpverlening aan die slagoffer.

5.3.5 Die hantering van stres by die slagoffer van geweld

Wanneer 'n personeellid 'n slagoffer van geweld was, is dit die plig van die maatskaplike werker om spesifieke dienste te lewer ten einde die slagoffer te help om die stres hieraan verbonde, te verwerk. Die volgende metodes word aanbeveel.

- Institusionele opleidingsprogramme

By Brandvlei Gevangenis word daar programme deur die sielkunde- en maatskaplikewerk-afdelings geloods om stres onder die korrektiewe beamptes aan te spreek. Dit is egter nog in 'n aanvangsfase en geen definitiewe resultate kan tot dusver waargeneem word nie.

Volgens Stalgaitis & Meyers (1982: 35 - 36) kan die beamptes geleer word om ontspanningstegnieke aan te leer en oefenprogramme te volg ten einde stres te verminder. Die beampte kan byvoorbeeld geleer word om na ontspannende musiek te luister, te lees en stokperdjies te beoefen soos om vis te vang. Hy kan aangeraai word om nie na ure oor werk te praat nie en om gereeld verlof te neem. Kiely & Hodgson (1990: 569) sluit aan by Stalgaitis & Meyers en dui aan dat oefening, algemene fiksheid en die vermoë om effektief te ontspan, die beampte sal help om sy lewe in orde te kry en weer sy beroep effektief te beoefen.

- Gedragsvaardighedsopleiding

Stalgaitis, Meyers & Krisak (1982: 37) is van mening dat die slagoffer van geweld totaal nuwe aanpassingsvaardighede moet aanleer ten einde weer te funksioneer soos wat voor die voorval van geweld die geval was. Weiss (1982: 610) bevestig dit en bepaal dat 'n belangrike rol van die maatskaplike werker is om die slagoffer te help om die nodige vaardighede te ontwikkel om die omgewing en meegaande probleme te hanteer. Ten einde dit te vermag moet die werker in staat wees om die slagoffer se huidige vaardighede te bepaal en die slagoffer te oortuig van die noodsaaklikheid om professionele hulpverlening te ontvang. Die stigma wat kleef aan professionele hulpverlening aan die personeellid moet dus bespreek word met die slagoffer en hy moet dit opweeg teen die voordele van die hulpverlening. Die slagoffer moet verder deur die maatskaplike werker verseker word dat hulp deurlopend beskikbaar sal wees.

Indien die beampte deur die maatskaplike werker betrek word by 'n program vir gedragsvaardighedsopleiding, is dit van belang dat die maatskaplike werker deurlopend leiding aan die beampte moet verskaf. Duidelike besprekings moet met die beampte plaasvind oor die spesifieke vaardighede wat aangeleer moet word en hierdie vaardighede moet dan ingeoefen word deur middel van rollespele. Die maatskaplike werker moet gereeld terugvoer gee aan die beampte oor sy sukses wat behaal word.

5.3.6 Aspekte wat die personeellid se stresvlak kan beïnvloed

Volgens Patterson (1992: 280 - 281) bestaan daar verskeie faktore wat die stresvlak van die korrektiewe beampte kan beïnvloed. Soos die beampte se tydperk van diens toeneem sal sy mate van stres ook toeneem. Lae stresvlakke

kom gewoonlike voor by nuwe beamptes binne die diens. Die rede hiervoor is dat die nuwe werk op hierdie stadium goeie vooruitsigte aan die beampte bied en moontlik beter bevrediging aan die beampte bied as aan die beampte wat reeds in die diens is en 'n punt van versadiging bereik het. Die nuwe beampte sal ook nie gou in 'n besluitnemingsposisie geplaas word wat stres kan veroorsaak nie. Die nuwe beampte verwag dikwels dat hy allerhande onaangename take opgelê sal word en dit ontstel hom nie so baie as wat dit moontlik die ervare beampte mag ontstel nie. Die nuwe beampte sal moontlik nie dadelik in gevaarlike werksituasies of poste geplaas word wat baie stres kan veroorsaak nie. Die aanduiding bestaan dat die beamptes met die meeste ondervinding die gevaarlikste take kry om te doen of dat hulle slegs meer gevaar waarneem binne die konteks van die werk as die beampte met minder ervaring.

Peeters (1995: 1075) sluit aan by Patterson en bepaal dat die gemiddelde beampte geweldig baie stres binne die werksplek ervaar. Hy onderskei dat ondersteuning deur kollegas en toesighouers moontlik een van die heel belangrikste faktore is wat stres by die werksplek kan verminder. Wêreldwyd is een van die mees stresvolste aspekte binne die beroep die tekort aan ondersteuning van toesighouers en die onbevredigende verhoudings met kollegas. Binne die gevangenisopset word hierdie tipe stres dikwels vererger deur die sogenaamde individualistiese "macho" kultuur wat veroorsaak dat die korrektiewe beampte nie ondersteun wil word deur sy kollegas nie aangesien dit die indruk kan skep dat hy nie outonome besluite kan neem nie.

5.3.7 Aspekte van belang in hulpverlening aan die slagoffer van geweld

Die maatskaplike werker moet besef dat die slagoffer van geweld 'n uiters traumatiese ervaring beleef het en dat ontoepaslike dienslewering slegs tot nadeel

van die slagoffer kan strek. Daar bestaan sekere belangrike aspekte wat die maatskaplike werker moet nakom in sy hulpverlening aan die slagoffer.

Symonds (1975: 19 - 26) en Clark & Kidd (1990: 20 - 21) bepaal dat die slagoffer so deeglik as moontlik oor die voorval uitgevra moet word indien hy bereid is om daaroor te praat. Die omstandighede waaronder die voorval plaasgevind het en die slagoffer se optrede voor, tydens en ná die voorval moet bepaal word. Hulp moet sou gou as moontlik ná die voorval aan die slagoffer verleen word en die maatskaplike werker moet deurlopend empaties, simpatiek en sensitief optree. Indien die slagoffer dit verkies, moet hulpverlening op individuele basis, eerder as binne groepsverband, geskied.

5.3.8 Hulpverlening deur die maatskaplike werker na aanleiding van spesifieke reaksies deur die slagoffer

Volgens Du Plessis (1992: 18) moet die bestuur van 'n organisasie in staat wees om die personeellid te help indien hy die slagoffer was van 'n voorval van geweld. Die slagoffer moet bygestaan word om weer sy selfvertroue te herwin om sy lewe en beroep soos voorheen voort te sit. Lee & Rosenthal (1983: 596 - 598) en Murdach (1993: 307) sluit aan by Du Plessis en bevestig dat hulp aan die slagoffer verleen moet word. Die slagoffer van geweld toon tipiese reaksies op 'n voorval van geweld en die maatskaplike werker moet gespesialiseerde kennis en vaardighede hê om hulp aan die slagoffer te verleen. Die volgende is tipiese reaksies deur die slagoffer van geweld en moontlike aanbevelings aan die maatskaplike werker ten einde die slagoffer te hanteer.

- Die slagoffer voel geïmmobiliseer en ervaar gevoelens van ontkenning en doodsheid.

Die slagoffer voel dat hy nie meer wil voortgaan met sy lewe óf met sy werk nie. Hy kan nie glo dat hy die slagoffer van die voorval was nie en hy kan nie begryp waarom dit juis hy moes wees wat dit moes oorkom nie. Die slagoffer moet ten alle kostes gehelp word om te voel dat hy weer beheer oor sy lewe herwin het. Daar moet by die slagoffer vasgestel word of hy wel die voorval met die maatskaplike werker wil bespreek en indien hy bereid is om daaroor te praat moet daar slegs gefokus word op die aspekte wat vir die slagoffer van belang is op daardie tydstip. Die slagoffer moet verseker word dat die maatskaplike werker sy gevoelens begryp en hy moet gemaklik voel om sy gevoelens te verbaliseer. Indien die slagoffer die gevoel handhaaf dat hy nie meer as een of twee onderhoude met die maatskaplike werker wil voer nie, moet dit respekteer word en dienslewering moet tydens daardie onderhoude afgehandel word.

- Die slagoffer ervaar verlies van beheer in alle aspekte van sy lewe

Die slagoffer voel dat hy nie meer beheer het oor sy werk, sy sosiale lewe of sy gesin nie. Die voorval laat hom voel dat die beheer uit sy hande geneem is en dat sy persoonlike ruimte binnegedring is. Die slagoffer moet gerusgestel word dat sy gevoelens normaal is, alhoewel dit pynlik en ontstellend mag wees. Hy moet verseker word dat die trauma verby is en dat hy veilig is. Die maatskaplike werker moet die slagoffer komplementeer vir die mate van beheer wat hy moontlik tot op datum al herwin het en begrip moet getoon word vir sy behoefte om ten volle beheer oor sy lewe te herwin.

- Die slagoffer ondervind probleme om sin uit die voorval te maak.

Die persoon kan nie verstaan waarom hy as die slagoffer vir die voorval uitgekies is nie. Hy kan nie bepaal of hy self verantwoordelik is daarvoor nie en of daar moontlik 'n komplot teen hom gesmee is nie. Die maatskaplike werker moet begrip toon vir die slagoffer se behoefte om sin te maak uit die voorval. Ruimte moet toegelaat word vir die slagoffer om te reflekteer op sy moontlike selfblaam oor die voorval waaroor hy geen beheer gehad het nie.

- Die slagoffer kan sy woede teen sy geliefdes en hulpverleners rig

Die slagoffer kan voel dat sy vriende, kollegas, sy gesin en sy hulpverleners, soos die maatskaplike werker, moontlik meer kon doen om die voorval te voorkom. Hy besef moontlik dat dit onrealisties is, maar dit dien as verdedigingsmeganisme ten einde hom te help om die trauma weens die voorval te verwerk. Die maatskaplike werker moet besef dat die slagoffer sekere verdedigingsmeganismes sal inspan ten einde homself te beskerm. Hy moet ondersteun word sodat hy sy innerlike woede teenoor die werker en sy geliefdes kan uiter en die vriende en familie moet ondersteun word sodat hulle begrip vir die slagoffer se gedrag kan ontwikkel.

- Die slagoffer vrees dat 'n sorgelyke voorval homself kan herhaal

Dit kan gebeur dat die slagoffer weier om weer te gaan werk, óf om weer op dieselfde plek te gaan werk, aangesien hy bevrees is dat die voorval weer kan voorkom en hy weer die slagoffer daarvan kan wees. Hy kan selfs sover gaan as om te weier om sy huis te verlaat uit vrees dat 'n sorgelyke voorval hom of sy gesin op straat kan voorkom. Die maatskaplike werker en die slagoffer moet

saamwerk om hierdie vrese onder beheer te bring sodat die slagoffer weer in beheer van homself kan kom. Sodoende sal hy in staat gestel word om met sy lewe en sy beroep voort te gaan. Indien die voorval verwerk kan word, kan die slagoffer mettertyd selfs begin om positiewe konnetasies aan die voorval te heg aangesien hy die voorval as 'n probleem in sy lewe kan beskou wat hy suksesvol oorbrug het.

- Rougevoelens oor die verlies van die ou self

Die persoon handhaaf die gevoel dat die voorval hom beroof het van sy persoonlik ruimte en veiligheid en hy voel dat hy nie meer dieselfde mens is as voor die voorval nie. Die werker moet begrip toon vir hierdie gevoelens van verlies en die slagoffer moet ondersteun word om die rouproses te deurloop ten einde voort te gaan met sy lewe. Die persoon moet verseker word dat hy nog steeds dieselfde mens as voorheen is, maar dat sy perspektief oor die lewe en oor homself moontlik verander het. Hy moet gehelp word om weer in aanraking te kom met dit wat vir hom belangrik is, soos sy stokperdjies en gesin, sodat hy weer soos voorheen kan funksioneer.

- Gevoelens van woede en haat deur die slagoffer

Weens 'n moontlike aanranding, of 'n ander dergelike voorval wat die persoon beïnvloed het, kan hy gevoelens van woede en haat teenoor die oortreder ondervind. Die persoon kan die begeerte ondervind om wraak te neem en ook die oortreder te gaan beseer. Die maatskaplike werker moet aan die slagoffer toon dat die werker in beheer is en duidelike riglyne moet gestel word waarvolgens die slagoffer moet optree. Hy moet ingelig word dat weerwraak

slegs die situasie sal vererger. Hy kan in aanraking gebring word met persone en instansies wat moontlik van hulp kan wees soos byvoorbeeld sielkundiges.

5.4 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk het die fokus geval op die rol van die maatskaplike werker as terapeut en bestuurder binne die Departement van Korrektiewe Dienste. Die verskillende moontlikhede van hulpprogramme aan die slagoffer van geweld binne die organisasie is bespreek. Die fokus het ook geval op die kennis en insig waaroor die maatskaplike werker moet beskik om effektiewe dienste aan die slagoffer van geweld te lewer asook op spesifieke dienste in die geval van spesifieke reaksies deur die slagoffer van geweld. Die hantering van stresverwante probleme weens geweld is ook bespreek. Daar is tot die slotsom gekom dat die maatskaplike werker oor gespesialiseerde kennis en vaardighede moet beskik ten einde die personeellid te hanteer wat 'n slagoffer van 'n voorval van geweld was. Die maatskaplike werker moet ook die rol van bestuurder binne die organisasie effektief vul ten einde die hulpverleningsprogramme in die organisasie te implementeer en toe te sien dat dit gehandhaaf word.

HOOFSTUK SES

DIE IMPAK VAN GEVANGENISGEWELD OP DIE KORREKTIEWE BEAMPTTE TE BRANDVLEI MAKSIMUM GEVANGENIS

6.1 INLEIDING

In die vorige hoofstukke is tersaaklike begrippe, die konseptualisering van geweld, die oorsake en voorkoms van gevangenisgeweld in Suid-Afrika, die impak van geweld op die slagoffer, die optrede en reaksie van die slagoffer van geweld en die rol van die maatskaplike werker as bestuurder in die hantering van die slagoffer van geweld bespreek. Die inhoud en resultaat van die empiriese ondersoek sal in hierdie hoofstuk bespreek word ten einde as 'n wetenskaplik gefundeerde raamwerk te dien vir maatskaplikewerk-hulpverlening aan die korrektiewe beampte as slagoffer van geweld.

6.2 DIE EMPIRIESE ONDERSOEK

Die vraelys (Bylae 1) wat vir die empiriese ondersoek benut is, is gebaseer op die doelwitte van die studie, sowel as op die inhoud van die voorafgaande literatuurstudie. Aangesien hierdie studie daarop gemik is om die korrektiewe beampte se ervaring van geweld, en die ondersteuning wat hulle van die maatskaplike werker verlang te bepaal, is die vraelyste van hierdie ondersoek aan veertig korrektiewe beamptes by Brandvlei Maksimum gevangenis gerig ten einde hul ervaring en persepsie met betrekking tot die genoemde aspekte vas te stel. Steyn, Collins & van Delft (1994: 20) bepaal dat die betrokke persoon (slagoffer) se interpretasie of persepsie van die gebeure in ag geneem moet word. Die keuse van die respondente en die inhoud van die vraelyste stem dus ooreen met hierdie skrywers se aanbeveling.

Die korrektiewe beamptes wat die vraelyste ingevul het, werk almal reeds tussen een jaar en drie-en-twintig jaar by Brandvlei Maksimum gevangenis. Al die respondente wat gekies is om die vraelyste in te vul, is gekies omdat hulle in hul dienstydperk by hierdie inrigting aan die een of ander vorm van geweld blootgestel was. Braithwaite (1990: 18 - 19) bepaal dat geweld kan wissel van die ernstigste vorm van aanranding mishandeling en dreigemente tot intimidasie en vloek- of skeltaal. Die korrektiewe beamptes se belewing, interpretasie en persepsie met betrekking tot bogenoemde aspekte van geweld kon dus deur middel van die voltooiing van die vraelyste gereflekteer word. Volgens Van Soest & Bryant (1995: 555) moet die maatskaplike werker 'n goeie begrip en kennis hê van die voorkoms van geweld binne werksverband ten einde effektiewe dienste aan die slagoffer te kan lewer.

6.3 RESULTATE VAN DIE ONDERSOEK

Die gegewens wat ingesamel is, word volgens die tien afdelings waaruit die vraelys bestaan het, aangebied naamlik identifiserende besonderhede, blootstelling aan geweld, emosionele impak van geweld, fisiese impak van geweld, gedragsverandering as gevolg van geweld, behoefte met betrekking tot maatskaplikewerk-hulpverlening, verdere behoeftes en probleme deur die slagoffer en voorstelle deur die slagoffer vir maatskaplikewerk-hulpverlening aan die slagoffer.

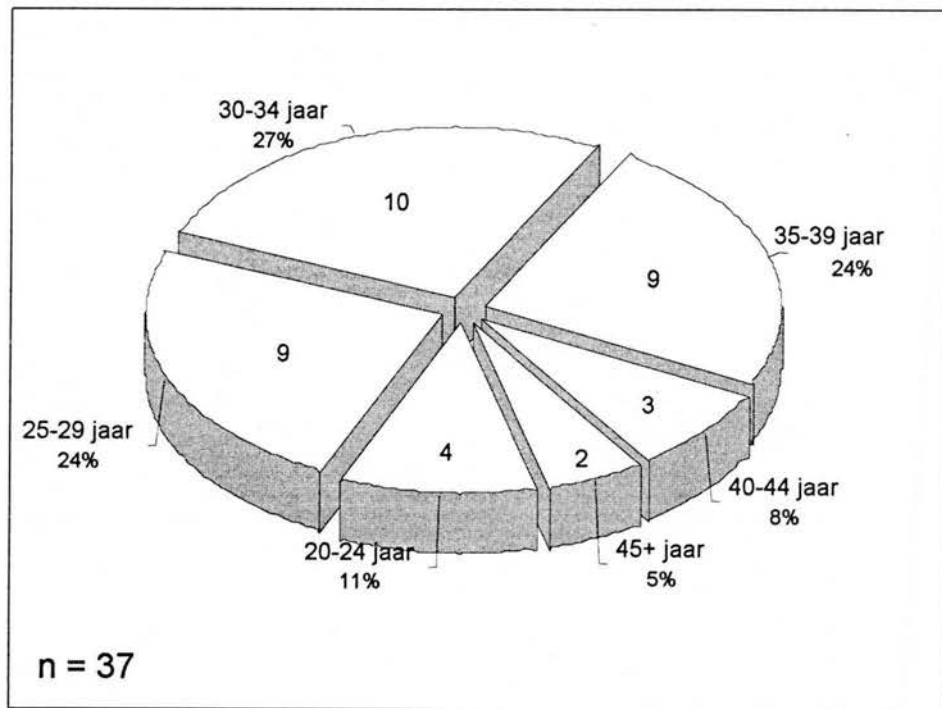
6.3.1 IDENTIFISERENDE BESONDERHEDE

6.3.1.1 Ouderdom, geslag en diensjare

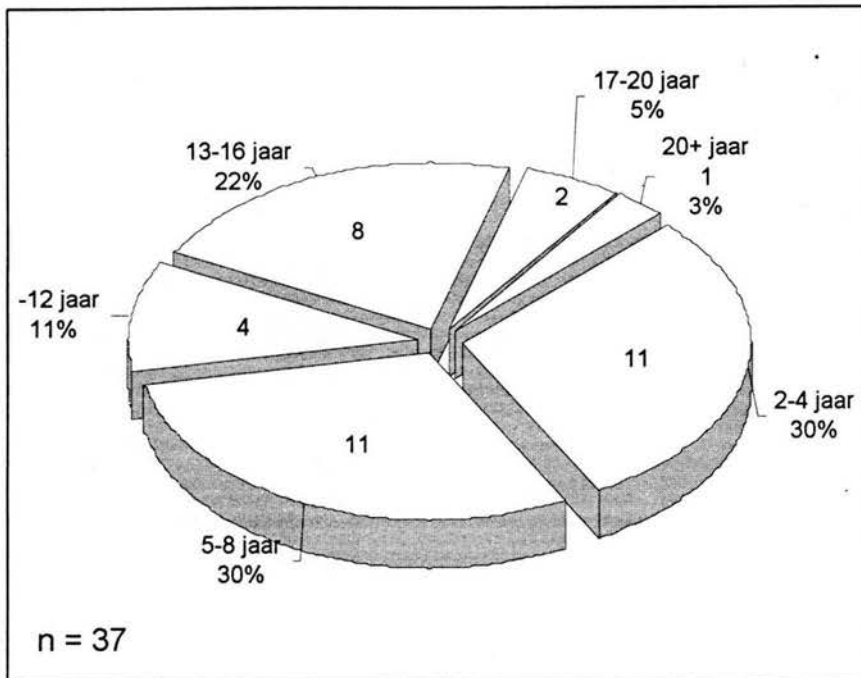
Sewe-en-dertig korrektiewe beamptes wat werksaam is te Brandvlei Maksimum Gevangenis het aan die ondersoek deelgeneem. Veertig vraelyste is uitgedeel, maar

slegs 37 is terugontvang aangesien die res van die respondente nagelaat het om hul vraelyste betyds in te handig. Die respondente was almal manlik, aangesien daar tans geen vroulike beamptes by die inrigting werksaam is nie. Die ouderdom en diensjare van die respondente is van belang aangesien Patterson (1992: 265) aandui dat die ervaring van gewelddadige optrede wissel na gelang van die personeellid se ouderdom en diensjare. Die ouderdomsverspreiding van die respondente word in figuur 6.1 (p.98) aangedui en die aantal diensjare van die respondente in figuur 6.2 (p.99).

Figuur 6.1: Ouderdomsverspreiding

Figuur 6.2: Aantal diensjare

6.3.2 BLOOTSTELLING AAN GEWELD

Geweld kom byna daagliks voor binne Suid-Afrikaanse gevangenisse en die persoon wat primêr daaraan blootgestel word, is die korrektiewe beampte wat sy dagtaak in hierdie omstandighede moet verrig. Volgens Botha (1994a: 6 - 7) is die korrektiewe beampte in persoonlike kontak met die gevangenes en die aard van hierdie kontak is oorwegend negatief. Hy word gekonfronteer met uiterste vorme van geweld en dit word van hom verwag om dit effektief te hanteer. Om dus 'n effektiewe riglyn daar te stel van die impak van geweld op die korrektiewe beampte is dit nodig dat daar bepaal word in watter mate die respondente blootgestel is aan geweld. Om hierdie rede word die respondente se blootstelling aan geweld vervolgens in tabelvorm weergegee en daarna word die tipes geweld waaraan die respondente blootgestel is deur middel van figure aangebied.

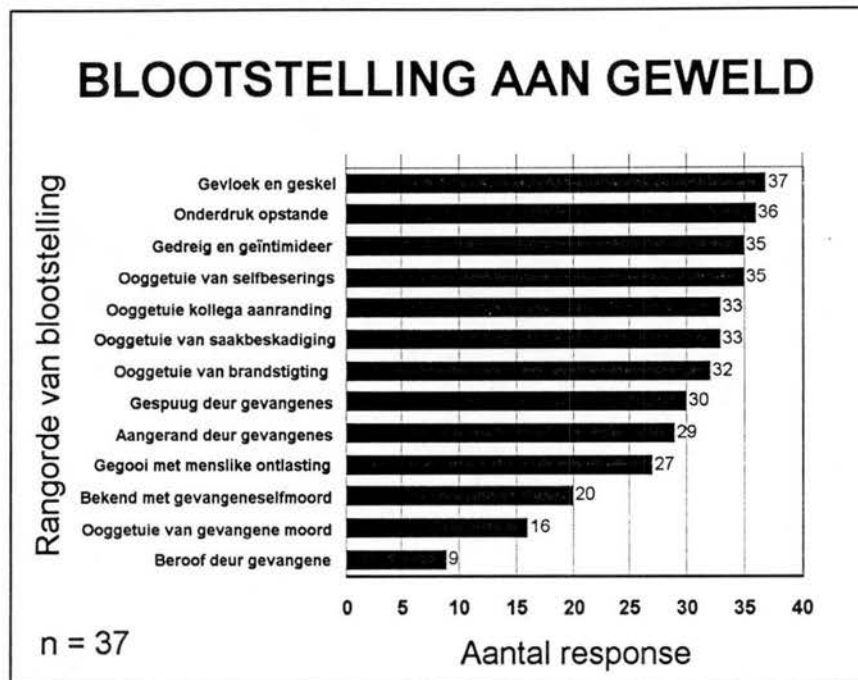
Die respondente is versoek om 'n aanduiding te gee van die mate waarin hulle aan verskillende tipes geweld blootgestel is in die tydperk 1994 tot 1996 en hoe lank hulle afwesig was van die werk weens hierdie blootstelling. In tabel 6.1 (p.100) word die korrektiewe beampte se blootstelling aan geweld in hierdie tydperk aangedui. In figuur 6.3 (p.101) word die rangorde van die tipes voorvalle van geweld waaraan die respondente die meeste blootgestel is, voorgestel.

Tabel 6.1: Blootstelling aan geweld

BLOOTSTELLING AAN GEWELD	BAIE 75%+	DIKWELS 50%	SOMS 25%	NOOIT 0%
Ek was al 'n slagoffer van fisiese aanranding deur 'n gevangene. (Bv. geslaan, geskop, gestamp, gesteek, ens.)	1 (3%)	6 (16%)	22 (59%)	8 (22%)
Ek was al 'n ooggetuie van 'n aanranding deur 'n gevangene op 'n kollega of 'n ander gevangene (Fisies of Seksueel).	6 (16%)	15 (41%)	12 (32%)	4 (11%)
Ek is al gevloek en/of geskel deur 'n gevangene.	27 (73%)	4 (11%)	6 (16%)	0 (0%)
Ek is al met voorwerpe gegooi deur gevangenes (Menslike ontlasting of ander voorwerpe).	1 (3%)	6 (16%)	20 (54%)	10 (27%)
Ek is al deur gevangenes beroof in werkstyd.	0 (0%)	1 (3%)	8 (22%)	28 (76%)
Ek was al 'n ooggetuie van brandstigting deur gevangenes.	7 (19%)	8 (22%)	16 (43%)	6 (16%)
Ek was al 'n ooggetuie van saakbeskadiging deur gevangenes (breek van toilette, beddens, ens.).	19 (51%)	9 (24%)	5 (14%)	4 (11%)
Ek was al 'n ooggetuie van 'n moord tussen gevangenes.	1 (3%)	6 (16%)	9 (24%)	21 (57%)
Ek was bekend met 'n gevangene wat selfmoord gepleeg het.	1 (3%)	0 (0%)	19 (51%)	17 (46%)
Ek was 'n ooggetuie van 'n gevangene wat homself ernstig beseer.	6 (16%)	14 (38%)	15 (41%)	2 (5%)
Ek is vantevore deur 'n gevangene gespuug.	4 (11%)	5 (14%)	21 (57%)	7 (19%)
Ek was vantevore betrokke by die onderdrukking van opstande/bendebedrywighede binne die gevangenis.	13 (35%)	11 (30%)	12 (32%)	1 (3%)
Ek is al gedreig en geïntimideer deur gevangenes.	13 (35%)	9 (24%)	13 (35%)	2 (5%)

(n = 37) (Respondente word toegelaat om meer as een antwoord te gee)

(Respondente word toegelaat om meer as een antwoord te gee)

Figuur 6.3: Rangorde van tipes voorvalle van geweld: 1993 - 1995

Uit figuur 6.3 kan afgelei word dat 37 (100%) van die respondente reeds voorheen in hul dienstydpark aan vloek- en skeltaal blootgestel was en dat 35 (95%) al gedreig en geïntimideer is. Dit stem ooreen met Braithwaite (1990: 18 - 19) wat aandui dat vloek- en skeltaal en dreigemente en intimidasie beslis 'n ernstige vorm van geweld is waaraan die korrektiewe beamppte blootgestel word. Hierdie verbale aanvalle is deel van die korrektiewe beamppte se daaglikse ervaring by Brandvlei Maksimum Gevangenis. Die gevangenes het dikwels geen ander wyse om hul gevoelens teenoor die beamppte en die sisteem in die geheel te uiter nie en hierdie vloek- en skeltaal en dreigemente en intimidasie dien as die enigste ontlading van hul gevoelens, afgesien van die tye wanneer daar wel tot fisiese geweld oorgegaan word.

Van der Westhuizen (1982: 177 - 180) dui aan dat daar 'n uitgebreide sisteem van bendes binne Suid-Afrikaanse gevangenis voorkom wat aanleiding gee tot baie van die opstande wat plaasvind. Gerber (1990: 42 - 43) sluit hierby aan en dui aan dat daar gewoonlik geweld en moontlike lewensverlies kan voorkom tydens hierdie opstande. Brandvlei Maksimum Gevangenis is geen uitsondering op hierdie reël nie aangesien 36 (97%) van die respondente aangedui het dat hulle al betrokke was by die onderdrukking van opstande binne die gevangenis. Tydens hierdie optrede kan die beampte ervaar dat sy lewe bedreig is en dit kan uiters traumaties vir hom wees wat aanleiding gee tot die behoefte aan ontlasting en terapeutiese hulpverlening.

Vanuit figuur 6.3 (p.101) word afgelei dat tussen 16 (43%) en 35 (95%) van die respondente voorheen ooggetuies was van voorvalle soos gevangene-op-gevangene moord, brandstigting, saakbeskadiging, aanrandings deur gevangenes op kollegas en selfbeserings deur gevangenes. Gerber (1990: 23 - 50) bevestig dat selfbeserings dikwels voorkom onder gevangenes ten einde die aandag op hul probleme te vestig en dat saakbeskadiging deur gevangenes gewoonlik bestaan uit vensters, televisies, ligte en toilette wat gebreek word. Aanrandings kom gereeld voor tussen die gevangenes aangesien 'n groot getal misdadigers saam aangehou word onder minder ideale toestande. Brandstigting kom ook algemeen voor ten einde omvattende skade aan te rig.

Alhoewel bogenoemde voorvalle nie as fisiese aanranding beskryf kan word nie, is die uitwerking daarvan op die beampte nog steeds van belang vir die maatskaplike werker aangesien dit bepalend gaan wees vir die hulpverlening aan die slagoffer. Genoemde voorvalle kom met gereelde tussenposes voor by Brandvlei Maksimum Gevangenis en die beampte is 'n gereelde ooggetuie daarvan. Die belangrikste impak wat dit op die beamptes het, is dat hul moraal negatief beïnvloed word. Hulle poog daagliks om die orde na die beste van hul vermoëns te handhaaf, maar

bogenoemde voorvalle bring teweeg dat die beampte mettertyd die gevoel kan begin handhaaf dat alles verniet is en dat die gevangenes werklik in beheer is. Dit is dus van belang dat daar gefokus moet word op die korrektiewe beampte se moraal ten einde hom in staat te stel om steeds met ywer met sy dagtaak voort te gaan, ongeag die voorkoms van verskillende voorvalle van geweld in sy werksarea.

Braithwaite (1990: 18 - 19) dui aan dat die korrektiewe beampte dikwels met urine of menslike ontlasting gegooi word en dat daar op hulle gespuug word deur die gevangenes. Gerber (1990: 28) het bevind dat aanrandings deur gevangenes op korrektiewe beamptes dikwels voorkom as gevolg van benedeelde wat deur hul leiers beveel word om dit te doen. Tussen 27 (73%) en 30 (81%) van die respondente bevestig die inligting soos vanuit die literatuur en dui aan dat gevangenes voorheen op hulle gespuug en hulle met menslike ontlasting en urine gegooi het. Figuur 6.3 (p.101) dui aan dat 29 (78%) van die respondente reeds fisies aangerand is deur gevangenes.

Die beampte wat hierdie ervaring deurmaak ondervind dat sy persoonlike ruimte en veiligheid binnegedring word en 'n moontlike uitwerking daarvan kan wees dat die beampte die begeerte kan ontwikkel om by 'n ander plek te gaan werk aangesien hy nie meer veilig voel by sy huidige werksplek nie (Golan 1978: 65 - 71). By Brandvlei Maksimum Gevangenis het dit in die verlede by verskeie geleenthede gebeur dat beamptes na die Medium Gevangenis oorgeplaas is nadat hulle die slagoffer van 'n aanranding of ander dergelyke voorval was. Die probleem wat hieruit voortspruit, is dat persone met ervaring verloor word en dat daar gevolglik van onervare personeellede verwag word om die werk te doen waarvoor hulle moontlik nie opgewasse is nie. Indien daar effektiewe terapeutiese hulpverlening aan die slagoffer beskikbaar gestel kan word, kan hierdie probleem moontlik voorkom word in die toekoms.

Uit die ontleding van bogenoemde statistiek kan daar vasgestel word dat 37 (100%) van die respondente wel op die een of ander tydstip van hul loopbane aan 'n vorm van geweld blootgestel was. In die lig hiervan moet 'n effektiewe stelsel van hulpverlening as prioriteit beskou word.

6.3.3 DIE EMOSIONELE IMPAK VAN GEWELD OP DIE SLAGOFFER

Volgens Lee & Rosenthal (1983: 596) en Kaplan & Wheeler (1983: 342) word die slagoffer van geweld, fisies en emosioneel verpletter agtergelaat ná 'n aanval. Sy lewe word in 'n breukdeel van 'n sekonde verwoes. Die slagoffer toon sekere reaksies as gevolg van die voorval en hy worstel met spesifieke vrae na aanleiding van die voorval.

Die respondente is versoek om die emosionele impak van die voorvalle van geweld waarby hulle betrokke was, aan te dui. In tabel 6.2 (p.105) word die graad van die emosionele impak op die respondente aangedui. In figuur 6.4 (p.107) word die emosies van die respondente, as reaksie op voorvalle van geweld wat hulle die sterkste beleef het, aangedui.

Leadbetter (1993: 626) het bevind dat indien 'n slagoffer 'n voorval as gewelddadig beskou, dan is dit gewelddadig, hetsy dit fisies of emosioneel is. Dit beteken dat 'n kollega of vriend van die slagoffer moontlik die voorval as nietig mag beskou, maar dit beteken nooit dat die maatskaplike werker moet aanvaar dat die slagoffer dit ook as nietig beskou nie. As dit vir die slagoffer traumaties is, dan moet dit dienooreenkostig deur die maatskaplike werker hanteer word.

Tabel 6.2: Die emosionele impak van geweld

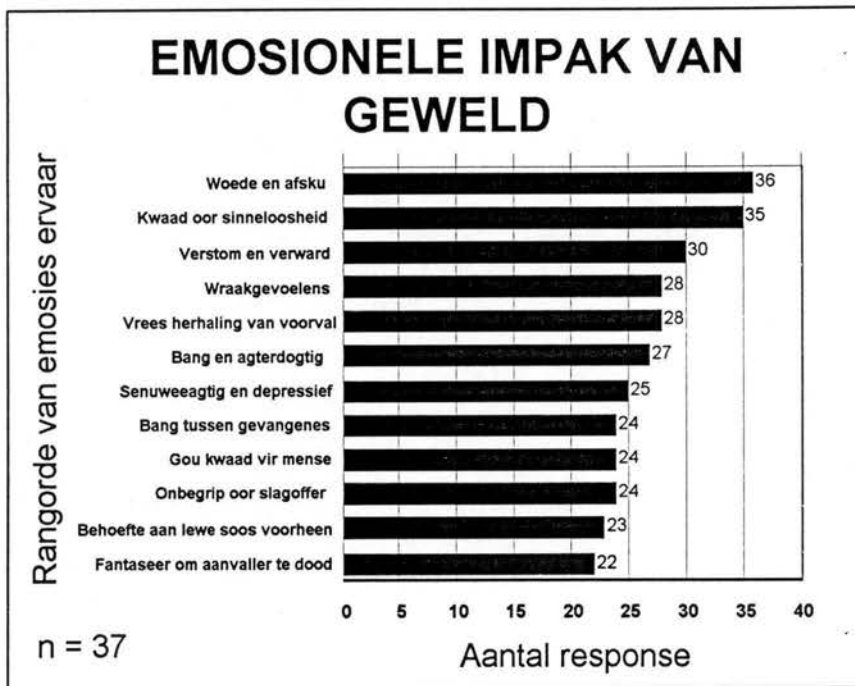
EMOSIONELE IMPAK	Altyd 75%+	Dikwels 50%	Soms 25%	Nooit 0%
Ek was verstom en verward tydens die voorval.	4 (11%)	7 (19%)	19 (51%)	7 (19%)
Ek was bang voor en na die voorval, maar nie tydens die voorval nie.	1 (3%)	5 (14%)	21 (57%)	10 (27%)
Ek was nie bang voor, tydens of na die voorval nie.	1 (3%)	4 (11%)	16 (43%)	16 (43%)
Ek was woedend teenoor die aanvaller na die voorval.	12 (32%)	13 (35%)	11 (30%)	1 (3%)
Ek was kwaad omdat die voorval sonder duidelike rede plaasgevind het.	13 (35%)	14 (38%)	8 (22%)	2 (5%)
Ek het gevoelens van afsku teenoor die aanvaller gevoel.	11 (30%)	11 (30%)	12 (32%)	3 (8%)
Ek het wraakgevoelens teenoor die aanvaller gekoester.	5 (14%)	13 (35%)	10 (27%)	9 (24%)
Ek was depressief na die voorval.	5 (14%)	6 (16%)	14 (38%)	12 (32%)
Ek het myself na die voorval van ander mense isoleer en kontak vermy.	1 (3%)	2 (5%)	8 (22%)	26 (70%)
Ek was baie senuweeagtig na die voorval.	1 (3%)	3 (8%)	19 (51%)	14 (38%)
Ek is baie gespanne sedert die voorval.	2 (5%)	6 (16%)	17 (46%)	12 (32%)
Ek kan nie meer probleme so effektief oplos soos voor die voorval nie.	2 (5%)	1 (3%)	8 (22%)	26 (70%)
Ek kan nie sedert die voorval met iemand vrymoedig 'n gesprek voer nie.	2 (5%)	1 (3%)	4 (11%)	30 (82%)
Ek vrees 'n soortgelyke voorval in die toekoms.	3 (8%)	8 (22%)	17 (46%)	9 (24%)
Ek is sedert die voorval agterdogtig teenoor ander mense.	3 (8%)	6 (16%)	18 (49%)	10 (27%)
Ek is sedert die voorval bang om alleen tussen gevangenes te beweeg.	0 (0%)	6 (16%)	18 (49%)	13 (35%)
Ek word sedert die voorval gou kwaad vir ander mense.	1 (3%)	7 (19%)	16 (43%)	13 (35%)
Ek slaap sleg sedert die voorval.	1 (3%)	7 (19%)	12 (32%)	17 (46%)
Ek ondervind dieselfde nagmerries oor die voorval.	0 (0%)	6 (16%)	11 (30%)	20 (54%)
Ek voel dat my kollegas my in die steek gelaat het en dat hulle moontlik die voorval kon voorkom het.	2 (5%)	9 (24%)	6 (16%)	20 (54%)
Ek het dit sedert die voorval oorweeg om selfmoord te pleeg.	0 (0%)	0 (0%)	1 (3%)	36 (97%)
Ek het onheiligh en verneder gevoel deur die voorval.	1 (3%)	2 (5%)	16 (43%)	18 (48%)
Ek het skaam en skuldig gevoel oor die voorval.	1 (3%)	2 (5%)	3 (8%)	31 (84%)

Ek fantaseer daaroor om die aanvaller dood of seer te maak.	3 (8%)	8 (22%)	11 (30%)	15 (41%)
Ek het verantwoordelik en skuldig oor die voorval gevoel.	1 (3%)	0 (0%)	6 (16%)	30 (81%)
Ek was geskok na die voorval en kon nie begryp waarom ek die slagoffer moes wees nie.	2 (5%)	7 (19%)	15 (41%)	13 (35%)
Ek het gevoel dat ek moontlik vir die voorval verantwoordelik was en dat dit my skuld was.	0 (0%)	1 (3%)	5 (14%)	31 (84%)
Ek het gevoel dat ek my kollegas en die diens in die steek gelaat het.	0 (0%)	0 (0%)	6 (16%)	31 (84%)
Ek het sedert die voorval huilbuie ondervind.	0 (0%)	0 (0%)	6 (16%)	31 (84%)
Ek ruk sedert die voorval klein probleempies uit verband en voel dat alles in my lewe verkeerd gaan.	0 (0%)	3 (8%)	15 (41%)	19 (51%)
Ek is buierig sedert die voorval.	1 (3%)	4 (11%)	14 (38%)	18 (49%)
Ek het sedert die voorval besluite geneem wat my lewe verander het (Bv. ander werk, woning, aan my huwelik gewerk, ens).	2 (5%)	3 (8%)	10 (27%)	22 (59%)
Ek het my werkgever blameer omdat daar nie toegesien is dat die voorval voorkom is nie.	1 (3%)	8 (22%)	10 (27%)	18 (49%)
Ek het skaam gevoel oor my onvermoë om myself te help tydens die voorval.	0 (0%)	0 (0%)	11 (30%)	26 (70%)
Ek wou sedert die voorval hê dat my lewe sou gou as moontlik na normaal moet terugkeer en dat ek nie hulp vir my probleme wil hê nie.	4 (11%)	7 (19%)	12 (32%)	14 (38%)
Ek het my woede uitgehaal op my kollegas, vrou en kinders.	1 (3%)	1 (3%)	10 (27%)	25 (67%)
Ek sal die voorval vir die res van my lewe onthou en dit sal altyd my optrede beïnvloed.	5 (14%)	3 (8%)	10 (27%)	19 (51%)
Ek kon nie besluit of ek professionele hulp nodig om my gevoelens te hanteer nie.	1 (3%)	4 (11%)	9 (24%)	23 (62%)
Ek weet tans nie of ek moet vlug of veg in soortgelyke situasies nie.	1 (3%)	1 (3%)	10 (27%)	25 (68%)
Ek het myself al verwyt dat 'n gevangene onder my toesig deur ander gevangenes vermoor of beseer is.	0 (0%)	2 (5%)	3 (8%)	32 (86%)

(n = 37) (Respondente word toegelaat om meer as een antwoord te gee)

(Respondente word toegelaat om meer as een antwoord te gee)

Figuur 6.4: Rangorde van emosies

Vanuit figuur 6.4 (p.107) kan die afleiding gemaak word dat die meeste respondente wel die voorval van geweld, waarby hy betrokke was, as traumaties ervaar het. Van die respondente het 24 (65%) aangedui dat hulle ná die voorval bang was om alleen tussen die gevangenes te beweeg en 28 (76%) het aangedui dat hulle 'n soortgelyke voorval in die toekoms vrees. Dit word ook aangedui dat 25 (68%) senuweeagtig en depressief sedert die voorval was en 'n verdere 27 (73%) van die respondente was bang en agterdogtig tussen ander mense. Die belangrikste nagevolg van hierdie impak op die korrektiewe beampte kan wees dat hy nie meer sy werk so effektief as voorheen kan of gaan doen nie. By 'n maksimum gevangenis is dit van belang dat die beampte homself moet kan handhaaf en sy gesag op toepaslike wyse moet kan afdwing ten einde die orde te handhaaf. Indien hy egter die gevangenes vrees en nie werklik wil werk waar hy moet werk nie gaan dit sy dagtaak baie moeiliker maak. Die gevangenes gaan dit ook baie gou

agterkom wat dit weer op hul beurt sal uitbuit ten einde die situasie nog moeiliker vir die beampte te maak.

Bogenoemde emosies, soos deur die korrektiewe beampte ervaar word, word deur Lee & Rosenthal (1994: 596) en Shepherd (1990: 315 - 318) bevestig. Barnes & Ephross (1994: 250) sluit aan by hierdie outeurs en noem dat die slagoffer ook gevoelens van woede en afsku, verwarring, verstomming en wraak kan ondervind weens die blootstelling aan 'n voorval van geweld. Dit word bevestig deur die respondente van wie 28 (76%) aangedui het dat hulle wraakgevoelens teenoor die aanvaller(s) gekoester het, 30 (81%) wat verstom en verward was ná die voorval, 35 (95%) kon nie sin maak uit die voorval nie en 36 (97%) het woede en afsku teenoor die aanvaller(s) ondervind.

Indien die korrektiewe beampte emosies soos wraak, woede en afsku teenoor die gevangenes ervaar kan dit beslis 'n negatiewe invloed uitoefen op die verhouding wat bestaan tussen hom en die gevangenes met wie hy daaglik moet werk. Dit kom dus duidelik na vore dat die korrektiewe beampte voldoende geleentheid én bystand gegun moet word om sy gevoelens te verwerk ten einde met sy werk voort te gaan soos voorheen.

6.3.4 DIE FISIESE IMPAK VAN GEWELD OP DIE SLAGOFFER

Botha (1994: 11), Braithwaite (1990: 19) en Shepherd (1990: 314 - 315) bepaal dat die slagoffer spesifieke fisiese simptome sal toon indien hy aan 'n voorval van geweld blootgestel word. Ten einde die geldigheid van hierdie bepalings te ondersoek, is bepaalde stellings aan die respondente gemaak en hulle is versoek om 'n aanduiding te gee watter van die stellings op hulle van toepassing was na 'n voorval van geweld. In tabel 6.3 (p.109) word die stellings weergegee en die respondente se reaksies aangedui soos hulle dit ervaar het. Figuur 6.5 (p.110) dui

die fisiese ervarings aan wat die respondente die meeste ervaar het as reaksie op die voorval van geweld.

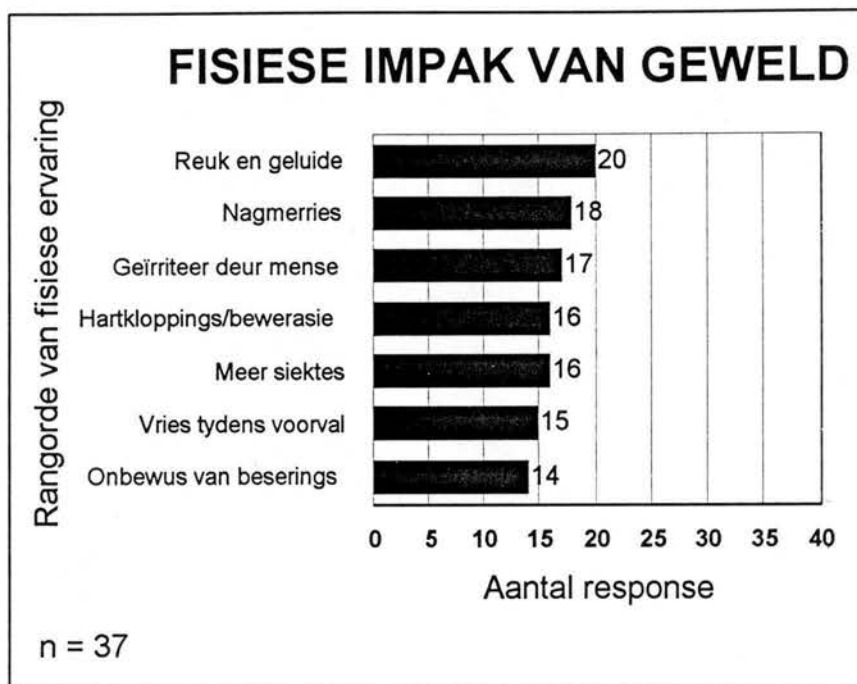
Tabel 6.3: Die fisiese impak van geweld

FISIESE IMPAK	JA	NEE
Ek het tydens die voorval gevries en kon nie effektief optree om myself te verdedig nie.	15 (41%)	22 (59%)
Ek het ná die voorval dikwels in die nag wakker geskrik uit vrees vir die volgende dag en weens nagmerries.	18 (49%)	19 (51%)
Ek het sedert die voorval meer siektes ontwikkel as wat voor die voorval die geval was (bv. stres, hartsiektes, alkohol - en dwelmmisbruik, hipertensie, maagsere, diabetes, jig, galblaasprobleme, ens).	16 (43%)	21 (57%)
Ek het ná die voorval nie beseef dat ek beseer is totdat ek op my beserings gewys is nie (Indien van toepassing).	14 (38%)	23 (62%)
Ná afloop van die voorval het ander mense my gouer irriteer as wat voorheen die geval was.	17 (46%)	20 (54%)
Ek word tans deur aspekte soos reuk en geluide maklik aan die voorval herinner.	20 (54%)	17 (46%)
Ek ontwikkel hartkloppings en bewerasie as ek terugdink aan die voorval.	16 (43%)	21 (57%)

(n = 37)

Volgens figuur 6.5 (p.110) word die meeste respondente, naamlik 20 (54%), deur aspekte soos reuk en geluide aan die voorval van geweld herinner, 18 (49%) meld dat hulle ná die voorval gereeld wakker geskrik het in die nag weens nagmerries en uit vrees vir 'n moontlike herhaling van die voorval by die werk die volgende dag, 17 (46%) dui aan dat mense hulle gouer irriteer as voor die voorval en 16 (43%) van die respondente dui aan dat hulle hartkloppings en bewerasie ontwikkel as hulle terugdink aan die voorval en hulle het sedert die voorval ook meer siektes ontwikkel as voorheen. Bogenoemde simptome deur die respondente bevestig die bevindings soos aangedui deur Braithwaite (1990:19) wat noem dat die slagoffer van geweld spesifieke fisiese nagevolge kan oorhou weens die blootstelling aan geweld.

Figuur 6.5: Rangorde van fisiese ervarings

Dit blyk dus duidelik dat daar 'n fisiese impak op die korrektiewe beampte sal wees weens sy blootstelling aan 'n voorval van geweld, hetsy dit as gevolg van die emosionele impak is, al dan nie. Die probleem wat hieruit kan ontwikkel is dat die beampte meer afwesig kan wees van sy werk as wat voor die voorval die geval was. Dit kan wees as gevolg van werklike siektetoestande óf hy kan voorgee dat hy siek is aangesien hy bang is om terug te gaan werk toe. Hieruit kan voortspruit dat ernstige personeelprobleme in die werksplek kan ontwikkel aangesien die persoon se kollegas sy werk moet doen en dit kan tot 'n ongelukkige personeel aanleiding gee.

Produksie kan ook onder hierdie situasie lei aangesien daar dadelik minder personeel beskikbaar is om die werk te verrig. Binne die gevangenisopset ontstaan die gevaar dat daar te min korrektiewe beamptes beskikbaar is om die veilige bewaring van die gevangenes te verseker. Dit is dus in die werkgewer se eie beste belang dat die slagoffer van geweld so gou as moontlik hulp moet verkry. Enersyds

tot die slagoffer se eie voordeel en andersyds om die persoon so gou as moontlik weer op sy pos te kry om sy dagtaak so effektief as voorheen te verrig.

6.3.5 GEDRAGSVERANDERING AS REAKSIE OP GEWELD

Braithwaite (1990: 19) bepaal dat verskillende mense elkeen op hul eie unieke wyse reageer wanneer hulle blootgestel word aan 'n voorval van geweld. Die respondente is versoek om 'n aanduiding te gee van hul gedrag ná 'n voorval van geweld. Tabel 6.4 (p.112) gee 'n aanduiding van die respondente se response met betrekking tot die gedragsverandering. Figuur 6.6 (p.113) gee 'n aanduiding van die tipes gedragsverandering wat deur die meeste respondente getoon is.

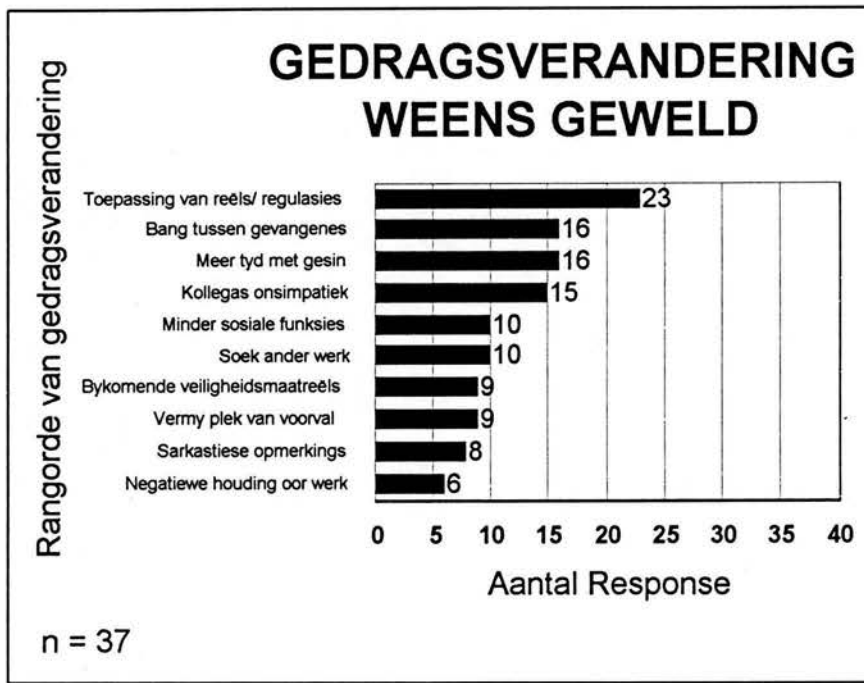
Volgens Botha (1994b: 11), Miethe (1995: 23), Shepherd (1990: 330) en Stalgaitis, Meyers & Krisak (1982: 35) sal die meeste slagoffers van geweld sekere gedragsveranderings toon weens blootstelling aan 'n voorval van geweld. Figuur 6.6 bevestig dit aangesien 23 (62%) van die respondente aangedui het dat hulle ná die voorval meer besorgd was oor die toepassing van reëls en regulasies as oor die behoeftes van die gevangenes. Die menslikheidsaspek van die wedersydse verhouding tussen hierdie twee partye kan in gedrang kom aangesien die beampte moontlik die neiging kan toon om eerder ingestel te wees op die presiese toepassing van reëls en regulasies ten koste van die behoeftes van die gevangenes. Die beampte kan hierdie optrede openbaar ten einde homself te beveilig en moontlik ook om die gevangene te "straf" vir wat hy gedoen het. Hierdie optrede kan egter op sy beurt tot frustrasie onder die gevangenes aanleiding gee wat weer verdere probleme soos opstande en geweld kan teweeg bring.

Tabel 6.4: Gedragsverandering as reaksie op geweld

GEDRAGSVERANDERING	JA	NEE
My kollegas het my vir die voorval blameer.	1 (3%)	36 (97%)
Ek is sedert die voorval meer besorg oor die presiese toepassing van die reëls en regulasies as oor die menslike behoeftes van die gevangenes.	23 (62%)	14 (38%)
Ek is sedert die voorval soms bang om alleen tussen die gevangenes te beweeg.	16 (43%)	21 (57%)
Ek was ná die voorval negatief en het geweier om met gevangenes te werk.	6 (16%)	31 (84%)
Ek is sedert die voorval buierig.	3 (8%)	34 (92%)
Ek woon sedert die voorval minder sosiale funksies by en verlaat my huis minder as voorheen.	10 (27%)	27 (73%)
Ek vermy kontak met my vriende en kollegas sedert die voorval.	4 (11%)	33 (89%)
Ek het sedert die voorval bykomende veiligheidsmaatreëls by my huis getref (bv. vuurwapen, alarms, ekstra slotte, ens).	9 (24%)	28 (76%)
Ek het ná die voorval gepoog om meer tyd saam met my gesin deur te bring en die voorval met hulle bespreek.	16 (43%)	21 (57%)
Ek het na die voorval gepoog om ander werk te vind.	10 (27%)	27 (73%)
Ek het sedert die voorval verhuis of ek het dit ernstig oorweeg.	5 (14%)	32 (86%)
Ek kon sedert die voorval nie meer my werk effektief doen nie en moes dikwels om hulp vra om dit te doen.	2 (5%)	35 (95%)
Ek is sedert die voorval bang om alleen in die nag rond te loop.	2 (5%)	35 (95%)
Ek poog om die plek te vermy waar die voorval plaasgevind het.	9 (24%)	28 (76%)
Ek skrik soms as ek iemand op straat sien wat soos die aanvaller lyk.	6 (16%)	31 (84%)
Ek het sedert die voorval my pligte en werk verwaarloos.	1 (3%)	36 (97%)
My kollegas maak sedert die voorval sarkastiese opmerkings teenoor my en wat met my gebeur het.	8 (22%)	29 (78%)
My kollegas is geensins simpatiek met my nie en stel slegs belang in die grusame deetail van die voorval.	15 (41%)	22 (59%)

(n = 37)

Figuur 6.6: Rangorde van die tipes gedragsverandering

Volgens figuur 6.6 (p.113) het 16 (43%) van die respondente aangedui dat hulle sedert die voorval bang was om tussen die gevangenes te beweeg. Dit stem ooreen met die bevindings wat gemaak is in figuur 6.4 (p107) oor die emosionele impak van die geweld op die slagoffer. Slegs 9 (24%) van die respondente dui egter aan dat hulle die plek waar die voorval plaasgevind het sedert die voorval probeer vermy het. Dit weerlê dus in 'n mate die teorie van Miethe (1995: 21 - 22) wat noem dat hierdie een van reaksies is wat die meeste voorkom onder slagoffers van geweld.

Van die respondente het ook slegs 6 (16%) aangedui dat hulle weens die voorval 'n negatiewe houding oor hul werk ontwikkel het en slegs 10 (27%) het aangedui dat hulle ander werk gesoek het. Dit kan dus voorkom asof 'n groot persentasie van die respondente nie werklik beïnvloed is deur hul blootstelling aan geweld nie, maar die sogenaamde "macho" kultuur van die korrektiewe beampte moet

nie uit die oog verloor word nie. Hy sal nie maklik erken dat hy deur die voorval geraak is nie uit vrees vir bespotting deur sy kollegas, die gevangenes of dat dit dalk op sy rekord teen hom kan tel in die toekoms. Van die respondente het 23 (63%) aangedui dat hul kollegas hul getart het ná die voorval en slegs in die grusame detail van die voorval belanggestel het. Dit dien as motivering vir die maatskaplike werker om nie mislei te word deur bogenoemde syfers nie aangesien die beampte nie maklik uit sy eie sal erken dat hy beïnvloed is deur die voorval en hulp benodig nie.

'n Belangrike tipe gedragsverandering wat uit figuur 6.6 (p.113) na vore kom is dat 16 (43%) van die respondente aangedui het dat hulle sedert die voorval gepoog het om meer tyd saam met hul gesinne deur te bring. Dit kan moontlik as positief beskou word, maar dan moet die persoon se moontlike motiewe hiervoor nie uit die oog verloor word nie. As daar in ag geneem word dat 10 (27%) van die respondente ook aangedui het dat hulle sedert die voorval minder sosiale funksies bywoon, kan dit afgelei word dat die gevaar bestaan dat die persoon moontlik poog om homself sosiaal te isoleer deur deurlopend tuis te bly. Die maatskaplike werker moet dus daarop let om hom nie blind te staar teen die positiewe beeld wat geskep word van die persoon wat deurlopend by sy gesin wil wees, maar dan die ander belangrike aspekte van sy lewe, soos sy werk en sosiale verkeer, te verwaarloos nie. In hulpverlening aan die slagoffer van geweld moet die maatskaplike werker dus noukeurig let op spesifieke gedragsverandering en daar moet bepaal word hoe dit die persoon se werkverrigting en persoonlike lewe beïnvloed.

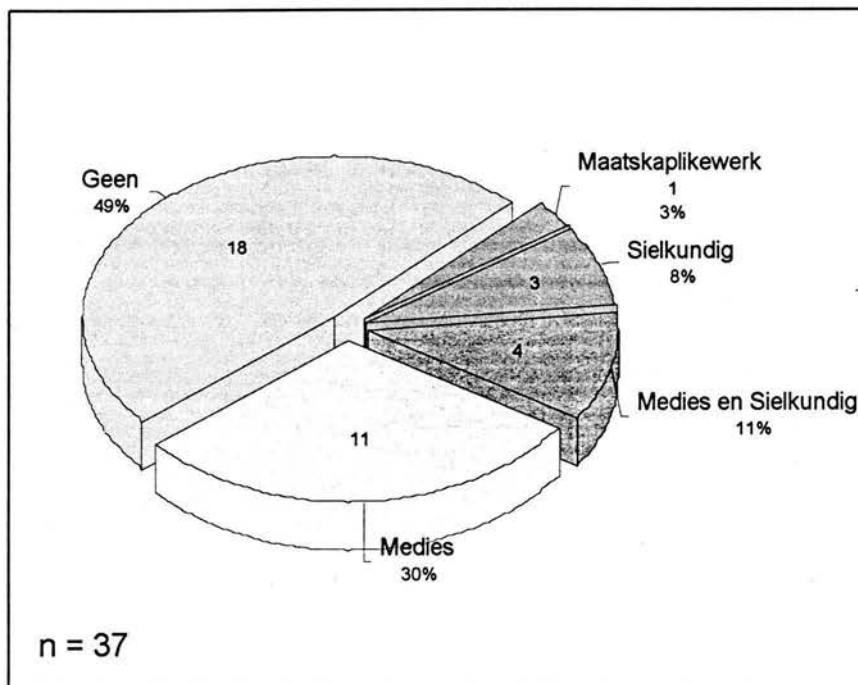
6.3.6 BEHOEFTE VAN DIE SLAGOFFER VAN GEWELD AAN MAATSKAPLIKEWERK-HULPVERLENING

Van Soest & Bryant (1995: 555) is van mening dat die maatskaplike werker wat diens lewer aan die slagoffer van geweld oor voldoende kennis van geweld moet beskik ten einde 'n effektiewe intervensieprogram deur te voer. Carmen (1984: 383) noem dat die maatskaplike werker grootliks onvoorbereid is om spesiale behandeling op die slagoffer toe te pas, bloot omdat daar nie voldoende kennis oor die hantering van die slagoffer bestaan nie. Daar moet dus 'n behoeftebepaling gedoen word onder die korrektiewe beamptes wat slagoffers van geweld was ten opsigte van hul spesifieke behoeftes met betrekking tot maatskaplikewerk-hulpverlening.

Die respondente is versoek om 'n aanduiding te gee van wat se soort hulp hulle van die maatskaplike werker verlang ná hulle die slagoffer was van 'n voorval van geweld. In figuur 6.7 (p.116) word weergegee watter tipe professionele hulp die respondente ontvang het. In tabel 6.5 (p.118) word die respondente se behoeftes aan maatskaplikewerk-dienslewering aangedui. In figuur 6.8 (p.120) word die behoeftes wat deur die meeste van die respondente ervaar is in terme van maatskaplikewerk- hulpverlening, weergegee.

Dit is kommerwekkend dat figuur 6.7 (p.116) die aanduiding gee dat slegs 1 (3%) van die respondente in hierdie steekproef maatskaplikewerk-hulpverlening ontvang het ná hul blootstelling aan geweld. Dit is moeilik om te bespiegel oor die moontlike redes vir hierdie verskynsel, maar daar kan verskeie moontlikhede genoem word. Eerstens kan die ingesteldheid van die korrektiewe beampte as oorsaak genoem word. Hy kan voel dat hy nie maatskaplikewerk-hulpverlening, of enige ander hulp, benodig nie en dat hy kan voortgaan soos voorheen.

Figuur 6.7: Tipes hulpverlening aan die respondente

Hier kom die sogenaamde "macho" kultuur weer ter sprake. Die beampte se vrees vir bespotting indien hy maatskaplikewerk-hulpverlening ontvang voorkom dat hy hulp soek. Tweedens kan die beskikbaarheid van maatskaplike werkers aan personeel binne die Departement van Korrektiewe Dienste ook as moontlike oorsaak genoem word. By Brandvlei Maksimum Gevangenis is daar byvoorbeeld nie 'n maatskaplike werker beskikbaar vir hulpverlening aan die personeel nie. Indien 'n beampte hulp verlang, word hy na die hoof maatskaplike werker verwys. Die meeste korrektiewe beamptes sien nie hul weg oop vir al hierdie moeite nie en hulle is ook bang dat die vertroulikheidsaspek van die hulpverlening kan verlore gaan met die verwysing.

Dit is dus van belang dat daar na die behoeftes van die korrektiewe beampte in verband met maatskaplikewerk-hulpverlening gekyk moet word. Na aanleiding van hierdie behoeftes moet daar beplan word vir maatskaplikewerk-hulpverlening aan die beampte indien hy die behoefte daaraan sou ondervind.

Vanuit figuur 6.8 (p.120) en tabel 6.5 (p.118) kan die afleiding duidelik gemaak word dat dit vir die korrektiewe beampte van groot belang is dat hy tydens hulpverlening nog steeds moet voel dat hy in beheer van die situasie en van homself is. Van die respondente het 31 (84%) aangedui dat die maatskaplike werker geloof in hulle moet hê dat hulle hul eie probleme met hulp kan oplos en 30 (81%) het aangedui dat die besluit by hulle moet berus wanneer dienste termineer kan word. Dit is duidelik deur 34 (92%) van die respondente gestel dat die maatskaplike werker nie ná die voorval moet poog om hul lewens oor te neem en om besluite namens hulle te neem nie.

Dit is ook vir die respondente van belang dat hulle spesiaal moet voel tydens hulpverlening en dat hulle nie slegs nog 'n personeellid is wat gehelp word nie. Figuur 6.8 (p.120) dui aan dat 27 (73%) van die respondente aangedui het dat die maatskaplike werker hulle moes inlig dat hul reaksies normaal is vir 'n persoon wat pas blootgestel was aan geweld, 23 (62%) het aangedui dat hulle moes gehelp word om weer hul selfvertroue te herwin en 24 (65%) het genoem dat die maatskaplike werker bereid moes wees om te gesels oor aspekte wat vir die slagoffer van belang was en waaroor hy wou praat. Dit is belangrik dat die beampte nie moet voel dat hy nou skielik anders is as die res van sy kollegas nie. Hy het wel 'n traumatiese ervaring beleef en daar bestaan begrip daarvoor, maar hy moet bereid wees om by hulpverlening in te skakel ten einde weer soos voorheen te funksioneer.

Tabel 6.5: Behoeftte aan maatskaplikewerk-dienslewering

BEHOEFTE AAN MAATSKAPLIKEWERK- DIENSLEWERING	JA	NEE
Die maatskaplike werker moes my ná die voorval beskerm teen lastige vrae deur buitestaanders.	9 (24%)	28 (76%)
Die maatskaplike werker moes ná die voorval bereid wees om na my te luister.	17 (46%)	20 (54%)
Die maatskaplike werker moes my onmiddelik ná die voorval help en ondersteun.	9 (24%)	28 (76%)
Die maatskaplike werker moes my ondersteun tydens moontlike ondersoeke oor die voorval.	7 (19%)	30 (81%)
Die maatskaplike werker moes ná die voorval beheer oor my lewe oorneem en duidelike bevels gee vir optrede.	3 (8%)	34 (92%)
Die maatskaplike werker moes my ná die voorval in toom hou sodat ek nie onverantwoordelik optree nie.	4 (11%)	33 (89%)
Die maatskaplike werker moes my ná die voorval by 'n terapeutiese groep inskakel om oor my probleme te praat.	9 (24%)	28 (76%)
Die maatskaplike werker moes my ná die voorval individueel betrek vir hulpverlening.	12 (32%)	25 (68%)
Die maatskaplike werker moes my ná die voorval bedien met voorligting oor die hantering van my stres.	15 (41%)	22 (59%)
Die maatskaplike werker moes my dadelik ná die voorval uitvra oor die omstandighede voor, tydens en na die voorval.	16 (43%)	21 (57%)
Die maatskaplike werker moes my ná die voorval bedien met 'n verklaring vir die moontlike oorsake en gevolge van die voorval.	18 (49%)	19 (51%)
Die maatskaplike werker moes al my probleme en behoeftes met die grootste vertroulikheid hanteer.	26 (70%)	11 (30%)
Die maatskaplike werker moes my bystaan ten einde my selfvertroue te herwin sodat ek weer soos voorheen kan funksioneer.	23 (62%)	14 (38%)
Die maatskaplike werker moes na die voorval met my praat oor aspekte wat vir my op daardie stadium van belang was.	24 (65%)	13 (35%)
Die maatskaplike werker moes spesiale kennis en ervaring hê ten einde my probleem aan te spreek en hulp te verleen.	26 (70%)	11 (30%)
Die maatskaplike werker moes slegs dienste lewer aan die personeel en nie ook aan die gevangenes nie.	16 (43%)	21 (57%)
Die maatskaplike werker moes geloof in my hê dat ek my probleme kan oorkom.	31 (84%)	6 (16%)

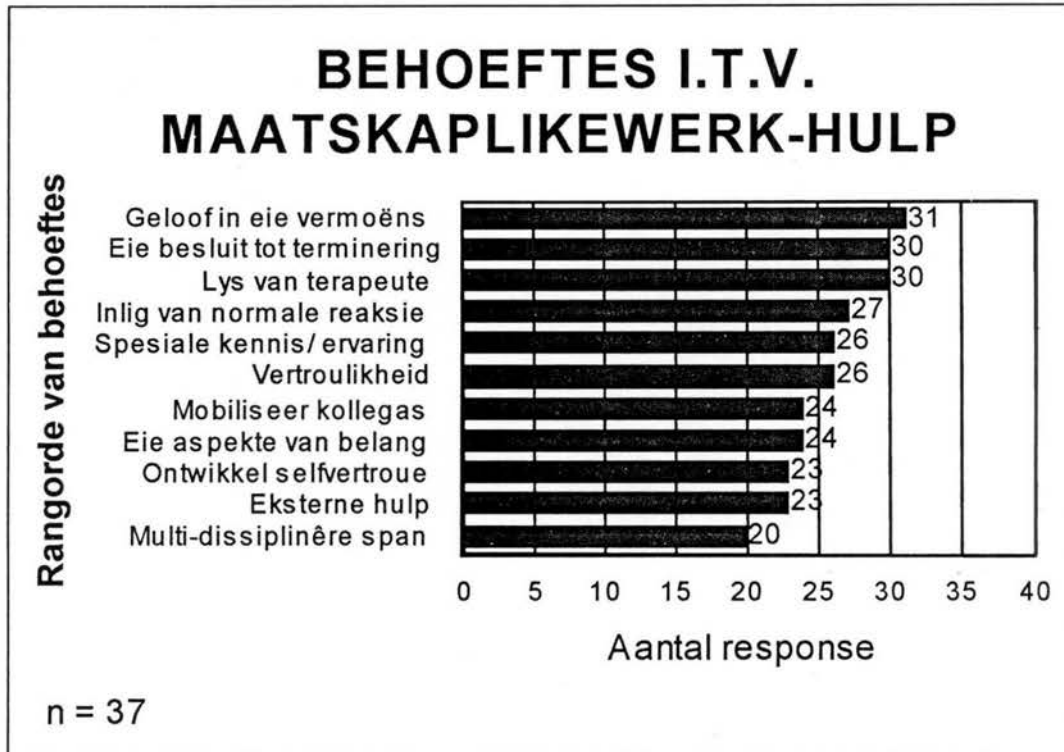
Die maatskaplike werker moes deel vorm van 'n multidissiplinêre span wat hulp verleen.	20 (54%)	17 (46%)
Die maatskaplike werker moes heeltemal los staan van die organisasie en onafhanklik funksioneer(m.a.w.van 'n buite organisasie).	23 (62%)	14 (38%)
Die maatskaplike werker/bestuur moes beskik oor 'n lys van beskikbare terapeute wat kan hulp verleen indien nodig.	30 (81%)	7 (19%)
Die maatskaplike werker moes my kollegas en toesighouers mobiliseer om my te ondersteun sodat ek my probleme kon oorkom.	24 (65%)	13 (35%)
Die maatskaplike werker moes my inlig oor ander slagoffers se tipiese reaksies sodat ek nie abnormaal hoef te voel nie.	27 (73%)	10 (27%)
Die maatskaplike werker moes my toelaat om te bepaal wanneer dienste kon termineer word.	30 (81%)	7 (19%)

(n = 37)

Die respondente heg groot waarde aan die professionaliteit van maatskaplikewerk-hulpverlening. Dit word afgelei uit die aantal respondente, naamlik 30 (81%), wat die behoefte registreer dat die organisasie 'n lys van terapeute tot die personeel se beskikking moet stel sodat hulle die keuse kan maak van by wie hulle wil aanklop vir hulp. Tans kan daar nie werklik in hierdie behoefte voorsien word by Brandvlei Maksimum Gevangenis nie aangesien daar nie werklik voorsiening gemaak word vir terapeutiese hulpverlening, in watter vorm ook al, vir die personeel nie.

Spesiale maatskaplikewerk-vaardighede deur die maatskaplike werker is ook van groot belang vir die respondente aangesien 26 (70%) aangedui het dat die werker spesiale kennis en vaardighede moet hê om dienste te lewer. Hulle is dus nie tevrede om bloot met 'n kollega of toesighouer te gesels oor hul gevoelens nie en hulle wil die versekering hê dat die maatskaplike werker kennis dra oor die hantering van die slagoffer van geweld. Die vertroulikheidsaspek van dienslewering is vir 26 (70%) van die respondente van allergrootste belang. Dit is moontlik een van die redes waarom baie van die beamptes nie aansoek doen vir hulp ná hul blootstelling aan geweld nie, aangesien hulle vrees dat hul kollegas of toesighouers dit sal uitvind en dat dit in die toekoms teen hulle kan gehou word.

Die werker moet dus toesien dat alle dienste aan die beampte in die grootste vertroulikheid hanteer word en dat die besonderhede van die geval slegs met sy volle medewete en toestemming met ander bespreek word.

Figuur 6.8: Rangorde van die behoeftes aan maatskaplikewerk-dienslewering

Een syfer wat in figuur 6.8 (p.120) waargeneem kan word, en wat as kommerwekkend deur die maatskaplike werker binne die Departement van Korrektiewe Dienste ervaar kan word, is dat 23 (62%) van die respondente aangedui het dat hulle verkies om eksterne maatskaplikewerk-hulpverlening te ontvang alvorens hulle aansoek sal doen vir interne hulpverlening. Dit behoort die maatskaplikewerk-afdeling in die Departement van Korrektiewe Dienste aan te moedig om hul dienste op 'n wyer skaal aan die personeel beskikbaar te stel en te adverteer ten einde die personeel in te lig dat professionele dienste op 'n deurlopende en vertroulike grondslag beskikbaar is.

6.3.7 ONAANGESPREEKTE BEHOEFTE EN PROBLEME WAT DIE RESPONDENTE ONDERVIND HET NÁ BLOOTSTELLING AAN GEWELD

Die respondente is versoek om 'n aanduiding te gee van die behoeftes en probleme wat hulle ondervind het ná hul blootstelling aan 'n voorval van geweld, maar wat nie aangespreek is nie. Rougetalle en persentasies is nie in hierdie geval beskikbaar nie aangesien die respondente slegs versoek is om hierdie inligting skriftelik weer te gee.

Verskeie van die respondente het aangedui dat hulle baie probleme binne hul werksplek ondervind het. Van die respondente het dit as uiters negatief ervaar dat hulle ná afloop van die voorval deur hul toesighouers berispe is oor hul optrede tydens die voorval. Volgens die respondente het hulle slegs opgetree om hulself te verdedig, maar bewerings word gemaak dat hulle die gevangene wou aanrand. Sedertien het hulle die behoefte ondervind om moeilikheid met die gevangenes te soek sodat hulle hul woede op die gevangenes kan uithaal. Dit is dus vir die korrektiewe beampte van belang dat daar in hom moet geglo word, deur beide sy kollegas, toesighouers en die maatskaplike werker wat hulpverlening moet toepas. Die indruk moet nooit geskep word dat daar kant teen die beampte gekies word, tensy daar duidelike bewyse bestaan dat sy optrede wel verkeerd was nie.

Van die respondente het ook aangedui dat hulle probleme met hulpverlening deur professionele persone en kollegas ondervind het. Volgens die respondente het hulle nie die nodige moed gehad om persoonlik om hulp te vra nie en hul probleme is nie gou genoeg deur professionele persone of kollegas geïndifiseer nie. Dit het veroorsaak dat die persoon voortgegaan het met sy werk, maar onder

geweldige druk gevoel het. Niemand het navrae oor die persoon se welstand gedoen nie en geen bestuurslid of professionele persoon het hom ingeroep om te praat oor moontlike probleme nie. Hulp is eers aangebied nadat die persoon begin het om probleemgedrag te toon of nadat 'n kollega klagtes gelê het dat die persoon nie meer goeie werk doen nie.

In hierdie opsig is dit van belang dat die korrektiewe beampte ook moet besef dat 'n groot deel van die verantwoordelikheid by hom berus om vir hulpverlening aansoek te doen. Dit is moeilik vir die maatskaplike werker om deurlopend te bepaal watter beamptes hulp benodig en dit gaan grotendeels van die beampte persoonlik afhang van hoe spoedig dienste aan hom beskikbaar gestel gaan word. Die beamptes se toesighouers sal egter ook daarop moet let dat hulle hul ondergeskiktes goed moet ken en dadelik moet agterkom indien 'n persoon probleme ontwikkel, veral nadat hy by 'n geweldsvoorval betrokke was. Indien probleme waargeneem word, kan 'n verwysing so spoedig as moontlik geskied.

6.3.7 VOORSTELLE VIR TOEKOMSTIGE HANTERING VAN DIE SLAGOFFER VAN GEWELD DEUR DIE MAATSKAPLIKE WERKER

Die respondente is versoek om voorstelle te maak vir die toekomstige hantering van 'n slagoffer van geweld deur die maatskaplike werker. Die algemene gevoel bestaan onder die respondente dat hulle so gou as moontlik ná die voorval by maatskaplikewerk-hulpverlening betrek moet word en dat moontlike angs en vrees dadelik bespreek moet word. Die gevoel bestaan ook dat almal wat by 'n geweldsvoorval betrokke was by dienste moet betrek word en dat dit verpligtend moet wees. Die respondente wil persoonlik die maatskaplike werker kies wat hulp aan hulle moet verleen en 'n werker moet nie op hulle afgedwing word nie.

Hierdie werker moet slegs dienste aan die personeel lewer en nie aan die gevangenes ook nie. In die tydperk ná afloop van die voorval moet die maatskaplike werker die slagoffer gereeld by onderhoude betrek tot die persoon besluit dat hy nie meer dienste benodig nie. Die werker moet ook die slagoffer en sy gesin tuis besoek aangesien die voorval ook vir die gesin traumaties kan wees.

6.4 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is die empiriese ondersoek gemotiveer, verduidelik, ontleed en geïnterpreteer. Dit kom duidelik uit die hoofstuk na vore dat die korrektiewe beampte deurlopend aan geweld in sy werksplek blootgestel word en hierdie blootstelling het 'n besliste impak op hom. Hy sal definitiewe emosionele en fisiese nagevolge oorhou wat moontlik tot gevolg kan hê dat sy werkverrigting agteruitgang kan toon weens afwesigheid van werk of 'n onvermoë om sy werk soos voorheen te doen weens emosionele onstabiliteit. Afgesien van sy werk, kan sy verhoudingslewe en gesinslewe ook beïnvloed word weens die gedragsverandering wat direk as gevolg van die voorval van geweld voorkom. Die korrektiewe beampte as slagoffer van geweld vorm 'n unieke individu wat unieke behoeftes het aan gespesialiseerde maatskaplikewerk-hulpverlening.

Die maatskaplike werker wat effektiewe dienste aan hierdie persoon wil lewer sal moet verseker dat hy kennis dra van die hantering van 'n slagoffer van geweld en watter dienste van toepassing sal wees in elke eiesoortige situasie. In die volgende hoofstuk word die bevindinge en gevolgtrekkings van hierdie ondersoek, asook die feite uit die literatuurstudie, oorweeg. Na aanleiding hiervan word die aanbevelings gedoen.

HOOFTUK SEWE

GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

7.1 INLEIDING

Die doel van die studie is om leiding te verskaf ten einde 'n wetenskaplik gefundeerde raamwerk daar te stel vir hulpverlening aan die korrektiewe beampte as slagoffer van geweld deur die maatskaplike werker binne die korrektiewe dienste opset. Hierdie doel is bereik, aangesien die korrektiewe beampte se blootstelling aan geweld, die emosionele en fisiese impak daarvan, gedragsverandering as gevolg daarvan en spesifieke behoeftes met betrekking tot maatskaplikewerk-dienslewering na aanleiding van die literatuur en empiriese ondersoek bepaal en verken is. Gevolgtrekkings word vervolgens gemaak, wat as grondslag kan dien vir aanbevelings vir maatskaplikewerk-hulpverlening aan die korrektiewe beampte as slagoffer van geweld binne korrektiewe dienste.

7.2 GEVOLGTREKKINGS

7.2.1 Identifiserende besonderhede

Die respondente is almal korrektiewe beamptes te Brandvlei Maksimum gevangenis. Almal is manlik en hul ouderdomme wissel tussen 20 en 45 jaar met 'n dienstydkperk van tussen 1 en 23 jaar te Brandvlei Maksimum gevangenis. Die steekproef is 'n goeie verteenwoordiging van die personeelkorps te Brandvlei Maksimum gevangenis aangesien dit die hele spektrum van ouderdom en diensjare insluit.

7.2.2 Blootstelling aan geweld

Die korrektiewe beampte wat daagliks in persoonlike kontak met die gevangenes is se kontak is oorwegend negatief. Al die respondente was reeds in hul dienstydsperk blootgestel aan 'n verskeidenheid van geweldsvoorvalle wat strek van aanrandings deur gevangenes tot gevangenes wat op hulle spuug en hulle vloek en skel.

7.2.3 Emosionele en fisiese impak van geweld op die korrektiewe beampte

Die gevolgtrekking word gemaak dat die korrektiewe beampte se hele persoonlikheid kan verander indien hy die slagoffer van 'n voorval van geweld was. Waar hy voor die voorval oorwegend gepoog het om sy werk so effektief as moontlik te doen en die veilige bewaring van die gevangenes te verseker, verander sy houding jeens die gevangenes in 'n groot mate. Weens die aanval ontwikkel die korrektiewe beampte gevoelens van woede en afsku teenoor die gevangenes en hy is kwaad omdat die voorval sonder enige rede plaasgevind het. Hy koester wraakgevoelens teenoor die gevangene en hy fantaseer soms daaroor om die gevangene dood of seer te maak. Die korrektiewe beampte se werksvermoë word ook nadelig geraak aangesien hy weens die voorval soms bang is om alleen tussen die gevangenes te beweeg, hy slaap sleg en kan nie uitrus vir sy dagtaak nie. Hy ondervind probleme om die gevangenes en sy kollegas weer te vertrou. Die slagoffer se verhouding met sy werkgever word soms nadelig geraak aangesien hy voel dat die werkgever moontlik die voorval kon verhoed het en hom beter kon beskerm het.

Die korrektiewe beampte se hele lewe ondergaan 'n verandering weens sy blootstelling aan geweld. Klaarblyklike nietighede soos reuk en geluide herinner

hom aan die voorval en dit kan veroorsaak dat hy hartkloppings en bewerasies ontwikkel. Hy is ook meer sieklik as voorheen wat teweegbring dat hy meer afwesig is van die werk as voor die voorval.

Die navorser het gepoog om 'n verband te bepaal tussen die respondente se aantal diensjare (werkservaring) en die impak van geweld op hom as persoon. Uit die steekproef wat gedoen is, kon die navorser egter nie hierdie stelling sonder twyfel bewys nie. Die respondente se response op die impak van geweld was relatief eenvormig, ongeag hul diensjare en ouderdomme.

7.2.4 Gedragsverandering as reaksie op geweld

Die gevolgtrekking word gemaak dat die korrektiewe beampte se blootstelling aan geweld teweegbring dat hy aanpassings moet maak in beide sy professionele en privaat lewe. Die korrektiewe beampte lê ná die voorval meer klem op die presiese toepassing van reëls en regulasies binne die inrigting ten koste van die menslike behoeftes van die gevangenes. Hy doen dit ten einde homself te beskerm en ook om aan die gevangene te bewys wie werklik in beheer is.

'n Groot mate van ontkenning en vermyding oor die voorval kom ook voor, aangesien van die respondente aandui dat hulle poog om die plek waar die voorval plaasgevind het, te vermy. Hulle wil dus nie daaraan herinner word nie wat ook dikwels veroorsaak dat die probleem nooit werklik gekonfronteer en opgelos word nie. Die verhouding van die slagoffer met sy kollegas word dikwels negatief geraak deur die voorval aangesien hulle soms slegs belangstel in die grusame detail van die voorval en sarkastiese opmerkings teenoor die slagoffer maak. Geen simpatie word getoon nie en die slagoffer kan die gevoel ontwikkel dat hulle hom nie verstaan en ondersteun nie. Die slagoffer is soms

geneig om homself sosiaal te isoleer aangesien hy nie meer die behoefte het om sosiale funksies by te woon nie en eerder verkies om tuis te bly.

Die korrektiewe beampte se privaat lewe word drasties deur die geweldsvoorval geraak. Die enigste moontlike positiewe uitwerking van die voorval is dat die persoon poog om meer tyd by sy gesin te spandeer. Hy poog ook om sy huis te beveilig met drastiese verskerpte veiligheidsmaatreëls.

7.2.5 Behoeftes ten opsigte van maatskaplikewerk-hulpverlening

Die gevolgtrekking word gemaak dat daar leemtes bestaan op die gebied van gespesialiseerde hulpverlening aan die korrektiewe beampte as slagoffer van geweld. Die respondente wat by maatskaplikewerk-hulpverlening betrek is, is in die minderheid. Daar kan egter nie bepaal word wat die presiese oorsaak daarvan is nie, aangesien daar verskeie moontlike verklarings kan wees. Die sogenaamde "macho kultuur" onder die korrektiewe beamptes kan veroorsaak dat die slagoffer nie hulp wil vra nie. Personeeltekort en personeelbeleid kan ander moontlike faktore wees wat kan teweegbring dat daar nie effektiewe interne maatskaplikewerk-hulpverlening aan die korrektiewe beampte as slagoffer van geweld geskied nie.

'n Verdere gevolgtrekking wat gemaak kan word, is dat die korrektiewe beampte verwag dat die maatskaplike werker hoofsaaklik 'n ondersteunende rol moet speel in dienslewering. Die korrektiewe beampte benodig dat die maatskaplike werker geloof in hom moet hê dat hy self sy probleme kan oplos en hy wil self bepaal wanneer dienste getermineer kan word. Die maatskaplike werker moet oor gespesialiseerde kennis en ervaring beskik ten einde effektiewe diens aan die

slagoffer te lewer. Die maatskaplike werker moet ook die slagoffer met raad kan bedien oor beskikbare terapeutiese dienste binne en buite die organisasie. Die slagoffer ervaar die behoefte dat die maatskaplike werker hom moet inlig dat hy heeltemal normaal is. Die vertroulikheidsaspek van dienslewering is vir die korrektiewe beampte van groot belang. Dit is vir die korrektiewe beampte belangrik dat die maatskaplike werker die res van die personeel moet mobiliseer tot ondersteuning en begrip vir die slagoffer aangesien hy daaglik met hulle onder moeilike omstandighede moet saamwerk.

7.3 AANBEVELINGS

In die lig van die gevolgtrekkings kan die volgende aanbevelings gemaak word.

7.3.1 Kennis oor die voorkoms van geweld binne die inrigting

In terme van die kennis oor die voorkoms van geweld binne die gevangenis word aanbeveel

- dat die maatskaplike werker op hoogte moet bly van alle voorvalle van geweld binne die inrigting waar hy werksaam is
- dat hy deurlopend kontroleer of daar moontlik personeellede betrokke was by geweld en wat die aard en erns van die geweld was, asook of daar beserings was
- dat die maatskaplike werker sal toesien dat die slagoffer verwys word vir hulpverlening indien hy nie self hulp kan verleen nie

7.3.2 Hulpverlening binne multidissiplinêre spanverband

Met betrekking tot hulpverlening in spanverband word aanbeveel

- dat die maatskaplike werker binne die gevangenisopset inskakel by 'n multidissiplinêre span wat diens kan lewer aan die slagoffer van geweld
- dat die multidissiplinêre span moet bestaan uit verskillende vakkundiges, naamlik maatskaplike werkers, sielkundiges, mediese personeel, geestelike werkers en dissipline personeel

7.3.3 Voorligtingsprogramme aan die personeel

Daar word met betrekking tot voorligtingsprogramme aanbeveel

- dat gereelde voorligtingsprogramme aan al die personeellede van alle inrigtings aangebied word
- dat die impak van geweld op die slagoffer tydens hierdie programme bespreek word asook watter ondersteuningsrol die slagoffer se kollegas kan vervul
- dat die programme as voorligting sal dien oor die voorspelbare optrede van 'n slagoffer van geweld

7.3.4 Gesinsterapie

Ten einde die gesin te betrek word aanbeveel

- dat die slagoffer se volle gesin by terapie en voorligting betrek word
- dat die gesin volledig ingelig word oor hul rol ten einde die slagoffer te ondersteun sodat hy kan herstel van die voorval

7.3.5 Personeelbystandsprogramme

In terme van die bystandsprogram word aanbeveel

- dat personeellede met moontlike probleme vroegtydig geïdentifiseer word en by dienslewering betrek word
- dat bestuur deur die daarstelling van 'n werkersforum/komitee betrokke raak om die personeel met hul probleme, beide persoonlik en werksgerig, te help
- dat die personeel bewus gemaak word van die funksies van hierdie forum
- dat dienste wat gelewer word, ten alle tye as konfidensieel beskou word

7.3.6 Ontlonting

Daar word aanbeveel

- dat elke inrigting oor 'n effektiewe ontlontingsprogram- en span beskik wat op kort kennisgewing in werking gestel kan word
- dat die slagoffer so gou as moontlik ná die voorval van geweld by ontlonting betrek word ten einde latere probleme te voorkom
- dat absolute vertroulikheid van dienslewering ten alle tye sal geld
- dat die plan vir die ontlontingspan nie slegs op papier sal bestaan nie, maar gereeld inge oefen moet word ten einde elke lid van die span effektief op te lei

7.3.7 Verdere navorsing

Met betrekking tot navorsing word aanbeveel

- dat verdere navorsing gedoen word oor die voorkoms van geweld binne al die Suid-Afrikaanse gevangnisse en die impak daarvan op die personeel
- dat moontlike wyses vir die voorkoming van die geweld en hulpverlening aan die korrektiewe beampte as die slagoffer van geweld in diepte ondersoek moet word

7.3.8 Gespesialiseerde maatskaplikewerk-dienslewering

Dit word aanbeveel dat elke bevelsarea van die Departement van Korrektiewe Dienste een of meer toegewysde maatskaplike werkers het wat slegs dienste aan die personeel lewer. Dit sal die maatskaplike werker in staat stel om kwaliteit diens aan die beampte te lewer en ook om die beampte se gesin in 'n groter mate te betrek. Dit sal ook aan die beampte bewys dat die departement werklik omgee vir sy personeel en dat dit onnodig is om eksterne hulp op te soek.

BIBLIOGRAFIE

AGEE, G.L. 1987. Victimization: When risk becomes reality. Corrections Today: 49: 48 - 53.

ARKAVA, M.I. & LANE, T.A. 1983. Beginning Social Work Research. Massachusetts: Allyn and Bacon.

BABBIE, E. 1992. The Practice of Social Research. Sixth Edition. California: Wadworth.

BARNES, A. & EPHROSS, P.H. 1994. The Impact of Hate Violence on Victims: Emotional and Behavioral Responses to Attacks. Social Work, 39(3): 247 - 251.

BRASSWELL, M.C. & MILLER, L.S. 1989. The Seriousness of inmate induced prison violence: An analysis of correctional personnel perceptions. Journal of Criminal Justice, 17: 47-53.

BOTHA, A. 1994a. An Ulcer of Violence and Death. Nexus, September : 6-7.

BOTHA, A. 1994b. Vir 'n dag oorgelaat aan die genade van gevangenes. Nexus, Desember: 10 - 11.

BRAITHWAITE, R. 1990. Drawing out the Fear. Social Work Today, 21(45): 18 - 19.

- CARMEN, E. , RIEKER, P.P. & MILLS, T. 1984. Victims of Violence an Psychiatric Illness. American Journal of Psychiatry, 141(3): 378 - 382.
- CLARK, S. & KIDD, B. 1990. Part of the Job. Social Work Today, 21(45): 20 -21.
- DISSEL, A. 1995. Unfinished Business. Crime and Conflict, Autumn (1): 16 - 19.
- DU PLESSIS, J. 1992. Geweld in die Werkplek. Entrepreneur, 11(5): 16 - 18.
- ELIAS, R. 1986. The Politics of Victimization: Victims, Victimology and Human Rights. New York: Oxford University Press.
- GERBER, S.S. 1990. Die voorkoms van geweld in gevangnisse. Ongepubliseerde Honneurs-tesis. Universiteit van Suid-Afrika.
- GRINNELL, R.M. 1988. Social Work Research and Evaluation. Itasca: Peacock Publishers.
- GLANZ, L. 1994. Crime in South Africa: Perceptions, fear and victimization. Pretoria: HSRC Publishers.
- GOLAN, N. 1978. Treatment in Crisis Situations. London: The Free Press.
- HERBERT, N. 1990. Planning a Research Project. Londen: Artillery House.

HUYSAMEN, G.K. 1993. Metodologie vir die Sosiale en Gedragwetenskappe. Pretoria: Southern Boekuitgewers.

KAPLAN, S.G. & WHEELER, E.G. 1983. Survival Skills for working with potentially violent clients. Social Casework, 64: 339-346.

KELLERMAN, F.J.S. 1984. Werknemersbystandsprogramme as wyse van probleemoplossing en voorkoming. Welsynsfokus, 19(1): 3 - 10.

KIELY, J. & HODGSON, G. 1990. Stress in the Prison Service: The Benefits of Exercise Programs. Human Relations, 43(6): 551 - 572.

KRIEGLER, J.C. 1995. Unrest in Prisons: Commission of Inquiry into Unrest in Prisons. Pretoria: Staatsdrukkery.

LEADBETTER, D. 1993. Trends in Assaults on Social Staff: The Experience of one Scottish Department. British Journal of Social Work, 23(6): 613-628.

LEE, J.A.B. & ROSENTHAL, S.J. 1983. Working with victims of violent assault. Social Casework, 64(10): 593-601.

LEVIN, L. 1995. Workplace Violence - sources of liability, warning signs and ways to mitigate damages. Labor Law Journal, 46: 418 - 428.

LOUW, D.A & EDWARDS, D.J.A. 1993. Inleiding vir Studente in Suider-Afrika. Eerste Uitgawe. Johannesburg: Lexicon Uitgewers.

McKENDRICK , B. & HOFFMANN, W. 1990. People and Violence in South Africa. Cape Town: Oxford University Press.

MIETHE, T.D. 1995. Fear and Withdrawal form Urban Life. The Annals of the American Academy, May: 14 - 45.

MURDACH, A.D. 1993. Working with potentially assaultive clients. Health & Social Work, 18(4): 307 - 312.

NASIONALE PLAN VIR MAATSKAPLIKEWERKDIENTE. 1997.
Departement van Korrektiewe Dienste. Pretoria. Staatsdrukkery

NEL, P.R. 1996. Onrus en Opstande in Gevangenis. Ongepubliseerde Honneurstesis. Universiteit van Suid-Afrika.

PATTERSON, B.L. 1992. Job Experience and Perceived Job Stress Among Police, Correctional and Probation/Parole Officers. Criminal Justice and Behaviour, 19(3): 260 - 285.

PRISON CONDITIONS IN SOUTH AFRICA. 1994. Africa Watch Prison Project. New York: Human Rights Watch.

PEETERS, M.C.W. 1995. Social Interactions and Feelings of Inferiority Among Correctional Officers: A Daily Event-Recording Approach. Journal of Applied Social Psychology, 25(12): 1073 - 1089.

ROYSE, D. 1991. Research Methods in Social Work. Chicago: Nelson-Hall.

RUBIN, J.Z. & PRUITT, D.G. 1994. Social Conflict: Escalation, Stalemate and Settlement. (2nd Ed). New York: McCraw-Hill Inc.

SEARS, D.O. 1988. Social Psychology. Los Angeles: Englewood Cliffs.

SEVERSON, M.M. 1994. Adapting social work values to the Corrections Environment. Social Work, 39(4): 451 - 456.

SHEPHERD, J. 1990. Victims of Personal Violence: The Relevance of Symonds' Model of Psychological Response en Loss Theory. The British Journal of Social Work, 20(4): 309 - 332.

SMITH, P.A. 1993. Professional Assault Response Training. San Clementine: Professional Growth Facilitator.

STALGAITIS, S.J. , MEYERS, A.W. & KRISAK, J. 1982. A social learning theory model for reduction of Correctional officer stress. Federal Probation, 46(33-41).

STEYN, P.V., COLLINS, K.J. & VAN DELFT, W.F. 1994. Stres as 'n verskynsel by die kliëntsisteem van die maatskaplike werker. Psigo-sosiale navorsing en praktyk, 7(1): 18 - 23.

SYMONDS, M. 1975. Victims of Violence. The American Journal of Psychoanalysis, 35(1): 19 - 26.

TOCH, H. 1992. Living in Prison: The Ecology of Survival. Washington: Easton Publishing Services Inc.

Verdere Aanklagte Register 1993 - 1995: Brandvlei Maksimum Gevangenis.

VAN DER MERWE, P.J. 1996. Persoonlike Onderhoud. 8 Januarie, Brandvlei Maksimum Gevangenis.

VAN DER WESTHUIZEN, J. 1982. Crimes of Violence in South Africa. Pretoria: University of South Africa.

VAN FLEET, F. 1991. Debriefing staff after disturbances can prevent years of pain. Corrections Today, 53(104-106).

VAN SOEST, D. & BRYANT, S. 1995. Violence Reconceptualized for Social Work: The Urban Dilemma. Social Work, 40(4): 549 - 557.

VIANO, E.C. 1976. Victims & Society. Washington: Visage Press Inc.

WEISS, A.O. 1982. Dealing with the process of change. Social Casework, 63: 607 - 614.

WORCESTER STANDARD ELECTRIC PRESS: Vrydag 8 Maart 1996.

BYLAE 1

VRAELYS AAN KORREKTIEWE BEAMPTES TE BRANDVLEI MAKSIMUM GEVANGENIS

DOEL VAN DIE STUDIE

Die doel van die studie is om die impak van geweld op die korrektiewe beampte te Brandvlei Maksimum Gevangenis te bepaal en aanbevelings te doen aan die maatskaplike werker vir hulpverlening aan die beampte.

DOEL VAN DIE VRAELYS

Die volgende doelstellings wil met die vraelys bereik word

- om te bepaal in watter mate die korrektiewe beampte by voorvalle van geweld betrokke was en steeds is by Brandvlei Maksimum Gevangenis
- om die emosionele en fisiese impak van geweld op die korrektiewe beampte te bepaal.
- om te bepaal in watter mate gedragsverandering by die korrektiewe beampte voorkom ná sy blootstelling aan 'n voorval van geweld
- om vas te stel wat die korrektiewe beampte se verwagtings ten opsigte van maatskaplikewerk-dienslewering behels

AANWYSINGS VIR DIE INVUL VAN DIE VRAELYS

Die vroeë hou verband met die tydperk tussen 1994 tot 1996

U anonimiteit word verseker.

U moet poeg om al die vrae so eerlik as moontlik te beantwoord.

U kan navrae doen in geval van onsekerheid oor 'n vraag.

By Vraelys Een en Twee moet u die kategorie kies wat die beste op u van toepassing is.

By Vraelys Drie tot Vyf kan u slegs 'n keuse maak tussen "Ja" en "Nee".

BEGRIPSOMSKRYWING

Met *slagoffer* word verwys na die persoon wat betrokke was by die voorval van geweld en wat dit as negatief ervaar het.

Met *voorval* word verwys na die gebeurtenis waar enige vorm van geweld voorgekom het en waarby u betrokke as en wat 'n duidelike indruk op u gemaak het.

Met *geweld* word verwys na enige voorval soos fisiese aanranding, saakbeskadiging, spoeg van 'n persoon, iemang met iets gooi, selfbeserings en selfmoord, vloek- en skeltaal, roof, moord, opstande, dreigemente, intimidasie en brandstigting.

Dankie vir u samewerking

A.Rossouw

1. IDENTIFISERENDE BESONDERHEDE

GESLAG:	Manlik
	Vroulik
OUDERDOM:	
DIENSJARE:	

2. Blootstelling aan geweld van die korrektiewe beampte te Brandvlei Maksimum Gevangenis

Gee 'n aanduiding van watter aspekte op u van toepassing is of was in u werksplek

BLOOTSTELLING AAN GEWELD	BAIE 75%+	DIKWELS 50%	SOMS 25%	NOOIT 0%
Ek was al 'n slagoffer van fisiese aanranding deur 'n gevangene. (Bv. geslaan, geskop, gestamp, gesteek, ens.)				
Ek was al 'n ooggetuie van 'n aanranding deur 'n gevangene op 'n kollega of 'n ander gevangene (Fisies of Seksueel).				
Ek is al gevloek en/of geskel deur 'n gevangene.				
Ek is al met voorwerpe gegooi deur gevangenes (Menslike ontlasting of ander voorwerpe).				
Ek is al deur gevangenes beroof in werkstyd.				
Ek was al 'n ooggetuie van brandstigting deur gevangenes.				
Ek was al 'n ooggetuie van saakbeskadiging deur gevangenes (breek van toilette, beddens, ens.).				
Ek was al 'n ooggetuie van 'n moord tussen gevangenes.				
Ek was bekend met 'n gevangene wat selfmoord gepleeg het.				
Ek was 'n ooggetuie van 'n gevangene wat homself ernstig beseer.				
Ek is vantevore deur 'n gevangene gespuug.				
Ek was vantevore betrokke by die onderdrukking van opstande/bendebedrywighede binne die gevangenis.				
Ek is al gedreig en geïntimideer deur gevangenes.				

3. Was u ooit as gevolg van enige van bogenoemde voorvalle vir lang tydperke afwesig van u werk? Indien wel, vir hoe lank ongeveer?

.....

4. Die emosionele impak van geweld op die korrektiewe beampte te Brandvlei Maksimum Gevangenis

Dui u gevoelens aan nadat u die slagoffer van 'n voorval van geweld binne u werksplek was

EMOSIONELE IMPAK	Altyd 75%+	Dikwels 50%	Soms 25%	Nooit 0%
Ek was verstom en verward tydens die voorval.				
Ek was bang voor en ná die voorval, maar nie tydens die voorval nie.				
Ek was nie bang voor, tydens of ná die voorval nie.				
Ek was woedend teenoor die aanvaller ná die voorval.				
Ek was kwaad omdat die voorval sonder duidelike rede plaasgevind het.				
Ek het gevoelens van afsku teenoor die aanvaller gevoel.				
Ek het wraakgevoelens teenoor die aanvaller gekoester.				
Ek was depressief ná die voorval.				
Ek het myself ná die voorval van ander mense isoleer en kontak vermy.				
Ek was baie senuweeagtig ná die voorval.				
Ek is baie gespanne sedert die voorval.				
Ek kan nie meer probleme so effektief oplos soos voor die voorval nie.				
Ek kan nie sedert die voorval met iemand vrymoedig 'n gesprek voer nie.				
Ek vrees 'n soortgelyke voorval in die toekoms.				
Ek is sedert die voorval agterdogtig teenoor ander mense.				
Ek is sedert die voorval bang om alleen tussen gevangenes te beweeg.				
Ek word sedert die voorval gou kwaad vir ander mense.				
Ek slaap sleg sedert die voorval.				
Ek ondervind dieselfde nagmerries oor die voorval.				
Ek voel dat my kollegas my in die steek gelaat het en dat hulle moontlik die voorval kon voorkom het.				

Ek het dit sedert die voorval oorweeg om selfmoord te pleeg.				
Ek het ontheilig en verneder gevoel deur die voorval.				
Ek het skaam en skuldig gevoel oor die voorval.				
Ek fantaseer daaroor om die aanvaller dood of seer te maak.				
Ek het verantwoordelik en skuldig oor die voorval gevoel.				
Ek was geskok ná die voorval en kon nie begryp waarom ek die slagoffer moes wees nie.				
Ek het gevoel dat ek moontlik vir die voorval verantwoordelik was en dat dit my skuld was.				
Ek het gevoel dat ek my kollegas en die diens in die steek gelaat het.	✓			
Ek het sedert die voorval huilbuie ondervind.				
Ek ruk sedert die voorval klein probleempies uit verband en voel dat alles in my lewe verkeerd gaan.	✓			
Ek is buierig sedert die voorval.				
Ek het sedert die voorval besluite geneem wat my lewe verander het (Bv. ander werk, woning, aan my huwelik gewerk, ens).				
Ek het my werkgewer blameer omdat daar nie toegesien is dat die voorval voorkom is nie.	✓			
Ek het skaam gevoel oor my onvermoë om myself te help tydens die voorval.				
Ek wou sedert die voorval hê dat my lewe sou gou as moontlik na normaal moet terugkeer en dat ek nie hulp vir my probleme wil hê nie.				
Ek het my woede uitgehaal op my kollegas, vrou en kinders.				
Ek sal die voorval vir die res van my lewe onthou en dit sal altyd my optrede beïnvloed.				
Ek kon nie besluit of ek professionele hulp benodig om my gevoelens te hanteer nie.				
Ek weet tans nie of ek moet vlug of veg in soorgelyke situasies nie.				
Ek het myself al verwytdat 'n gevangene onder my toesig deur ander gevangenes vermoor of beseer is.				

5. Die fisiese impak van geweld op die korrektiewe beampte

Gee 'n aanduiding van die fisiese uitwerking wat die voorval op u gehad het

FISIESE IMPAK	JA	NEE
Ek het tydens die voorval gevries en kon nie effektief optree om myself te verdedig nie.		
Ek het ná die voorval dikwels in die nag wakker geskrik uit vrees vir die volgende dag en weens nagmerries.		
Ek het sedert die voorval meer siektes ontwikkel as wat voor die voorval die geval was (bv. stres, hartsiektes, alkohol - en dwelmmisbruik, hipertensie, maagsere, diabetes, jig, galblaasprobleme, ens).		
Ek het ná die voorval nie besef dat ek beseer is totdat ek op my beserings gewys is nie (Indien van toepassing).		
Ná afloop van die voorval het ander mense my gouer irriteer as wat voorheen die geval was.		
Ek word tans deur aspekte soos reuk en geluide maklik aan die voorval herinner.		
Ek ontwikkel hartkloppings en bewerasie as ek terugdink aan die voorval.		

6. Gedragsverandering deur die korrektiewe beampte as reaksie op geweld

Gee 'n aanduiding van u of u kollegas se gedragsverandering ná u blootstelling aan 'n voorval van geweld.

GEDRAGSVERANDERING	JA	NEE
My kollegas het my vir die voorval blameer.		
Ek is sedert die voorval meer besorg oor die presiese toepassing van die reëls en regulasies as oor die menslike behoeftes van die gevangenes.		
Ek is sedert die voorval soms bang om alleen tussen die gevangenes te beweeg.		
Ek was ná die voorval negatief en het geweier om met gevangenes te werk.		
Ek is sedert die voorval buierig.		
Ek woon sedert die voorval minder sosiale funksies by en verlaat my huis minder as voorheen.		
Ek vermy kontak met my vriende en kollegas sedert die voorval.		
Ek het sedert die voorval bykomende veiligheidsmaatreëls by my huis getref (bv. vuurwapen, alarms, ekstra slotte, ens).		
Ek het ná die voorval gepoog om meer tyd saam met my gesin deur te bring en die voorval met hulle bespreek.		
Ek het na die voorval gepoog om ander werk te vind.		
Ek het sedert die voorval verhuis of ek het dit ernstig oorweeg.		
Ek kon sedert die voorval nie meer my werk effektief doen nie en moes dikwels om hulp vra om dit te doen.		
Ek is sedert die voorval bang om alleen in die nag rond te loop.		
Ek poog om die plek te vermy waar die voorval plaasgevind het.		
Ek skrik soms as ek iemand op straat sien wat soos die aanvaller lyk.		
Ek het sedert die voorval my pligte en werk verwaarloos.		
My kollegas maak sedert die voorval sarkastiese opmerkings teenoor my en wat met my gebeur het.		
My kollegas is geensins simpatiek met my nie en stel slegs belang in die grusame deetail van die voorval.		

7. Behoeftes van die slagoffer van geweld met betrekking tot maatskaplikewerk-hulpverlening

Gee 'n aanduiding van u behoeftes ten opsigte van maatskaplikewerk-hulpverlening nadat u die slagoffer van geweld was

BEHOEFTE AAN DIENSLEWERING	JA	NEE
Die maatskaplike werker moes my ná die voorval beskerm teen lastige vrae deur buitestaanders.		
Die maatskaplike werker moes ná die voorval bereid wees om na my te luister.		
Die maatskaplike werker moes my onmiddelik ná die voorval help en ondersteun.	✓	
Die maatskaplike werker moes my ondersteun tydens moontlike ondersoeke oor die voorval.	✓	
Die maatskaplike werker moes ná die voorval beheer oor my lewe oorneem en duidelike bevele gee vir optrede.	✓	
Die maatskaplike werker moes my ná die voorval in toom hou sodat ek nie onverantwoordelik optree nie.	✓	
Die maatskaplike werker moes my ná die voorval by 'n terapeutiese groep inskakel om oor my probleme te praat.	✓	
Die maatskaplike werker moes my ná die voorval individueel betrek vir hulpverlening.	✓	
Die maatskaplike werker moes my ná die voorval bedien met voorligting oor die hantering van my stres.	✓	
Die maatskaplike werker moes my dadelik ná die voorval uitvra oor die omstandighede voor, tydens en na die voorval.	✓	
Die maatskaplike werker moes my ná die voorval bedien met 'n verklaring vir die moontlike oorsake en gevolge van die voorval.	✓	
Die maatskaplike werker moes al my probleme en behoeftes met die grootste vertroulikheid hanteer.	✓	

Die maatskaplike werker moes my bystaan ten einde my selfvertroue te herwin sodat ek weer soos voorheen kan funksioneer.	☒	☐
Die maatskaplike werker moes ná die voorval met my praat oor aspekte wat vir my op daardie stadium van belang was.	☐	☐
Die maatskaplike werker moes spesiale kennis en ervaring hê ten einde my probleem aan te spreek en hulp te verleen.	☒	☐
Die maatskaplike werker moes slegs dienste lewer aan die personeel en nie ook aan die gevangenes nie.	☒	☐
Die maatskaplike werker moes geloof in my hê dat ek my probleme kan oorkom.	☒	☐
Die maatskaplike werker moes deel vorm van 'n multidissiplinêre span wat hulp verleen.	☒	☐
Die maatskaplike werker moes heeltemal los staan van die organisasie en onafhanklik funksioneer (m.a.w. van 'n buite organisasie).	☒	☐
Die maatskaplike werker/bestuur moes beskik oor 'n lys van beskikbare terapeute wat kan hulp verleen indien nodig.	☒	☐
Die maatskaplike werker moes my kollegas en toesighouers mobiliseer om my te ondersteun sodat ek my probleme kon oorkom.	☒	☐
Die maatskaplike werker moes my inlig oor ander slagoffers se tipiese reaksies sodat ek nie abnormaal hoef te voel nie.	☒	☐
Die maatskaplike werker moes my toelaat om te bepaal wanneer dienste kon termineer word.	☒	☐

8. Gee 'n aanduiding van hulpverlening wat u ontvang het nadat u Blootgestel was aan 'n voorval van geweld in u werksplek

MAATSKAPLIKEWERK

MEDIES

SELKUNDIG

**9. NOEM ENIGE BEHOEFTE EN PROBLEME WAT U Ná DIE
VOORVAL ONDERVIND HET, MAAR WAT NIE AANGESPREEK
IS NIE**

**10. NOEM ENIGE VOORSTELLE VIR DIE TOEKOMSTIGE
HANTERING VAN DIE SLAGOFFER DEUR DIE
MAATSKAPLIKE WERKER**

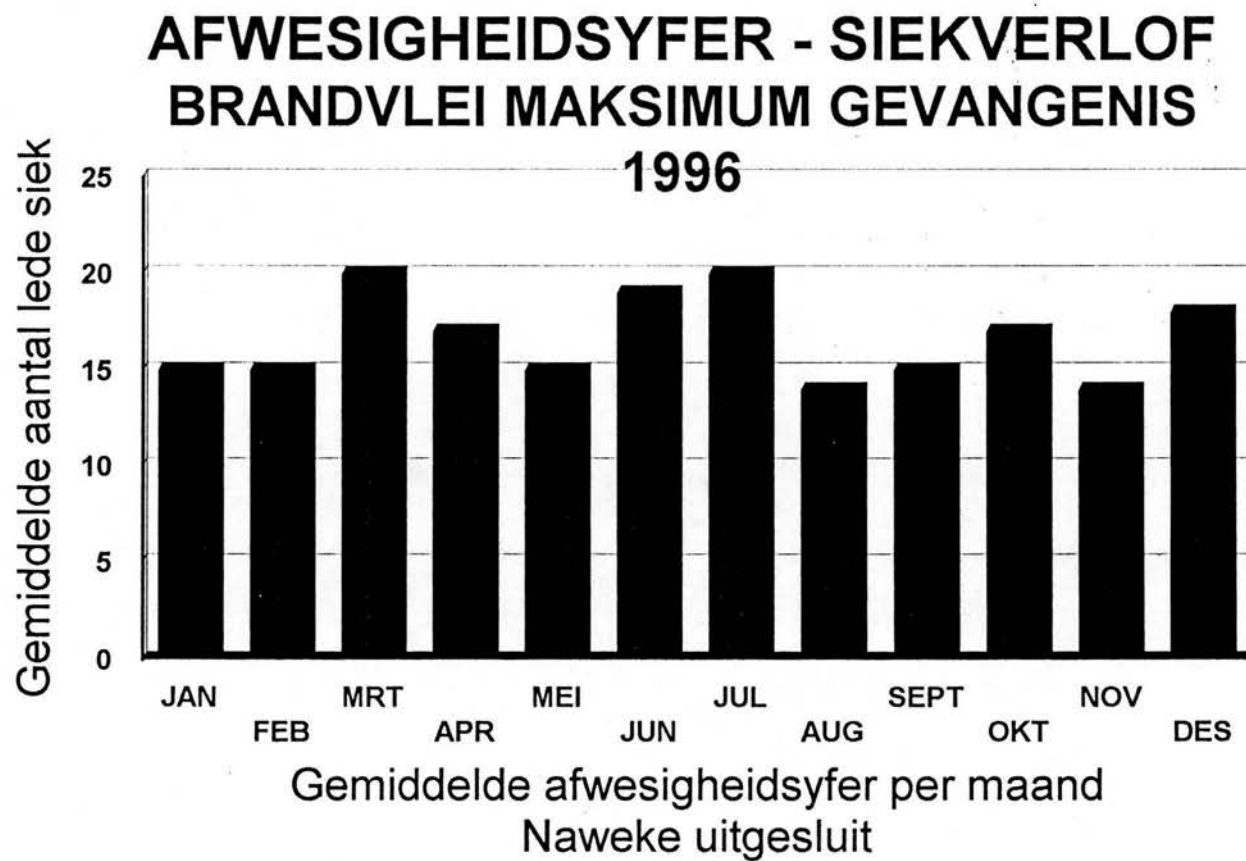

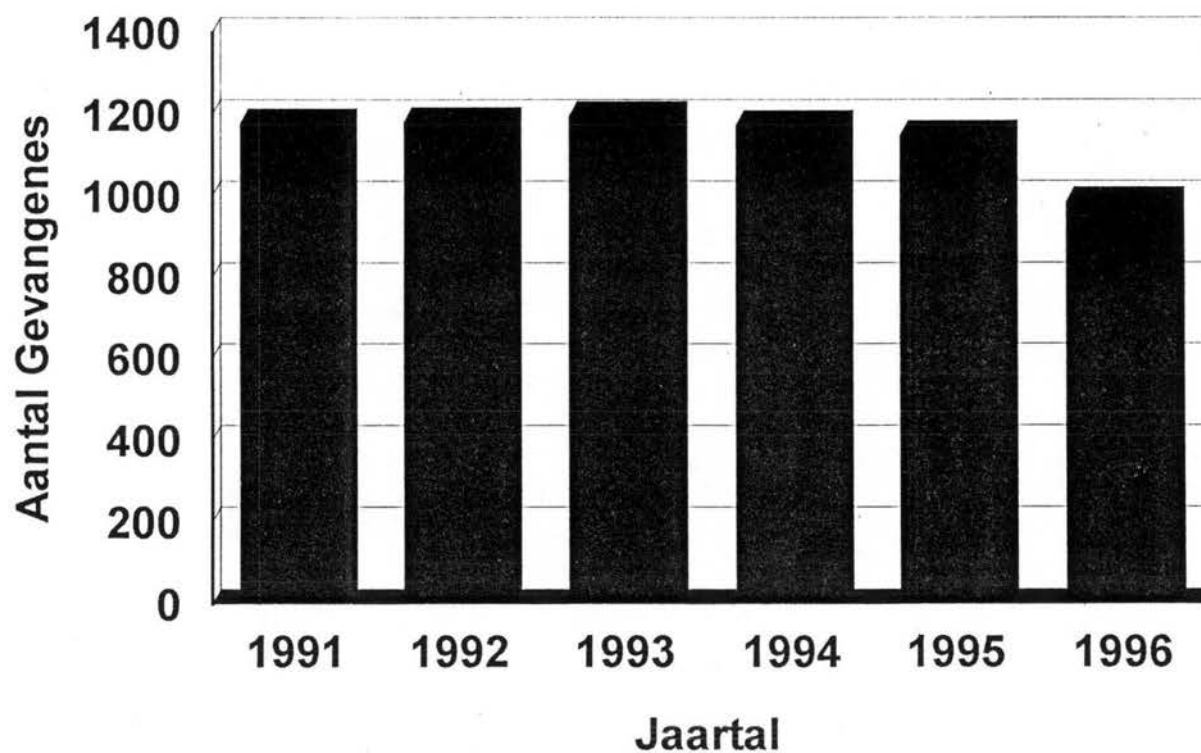

BYLAE 2

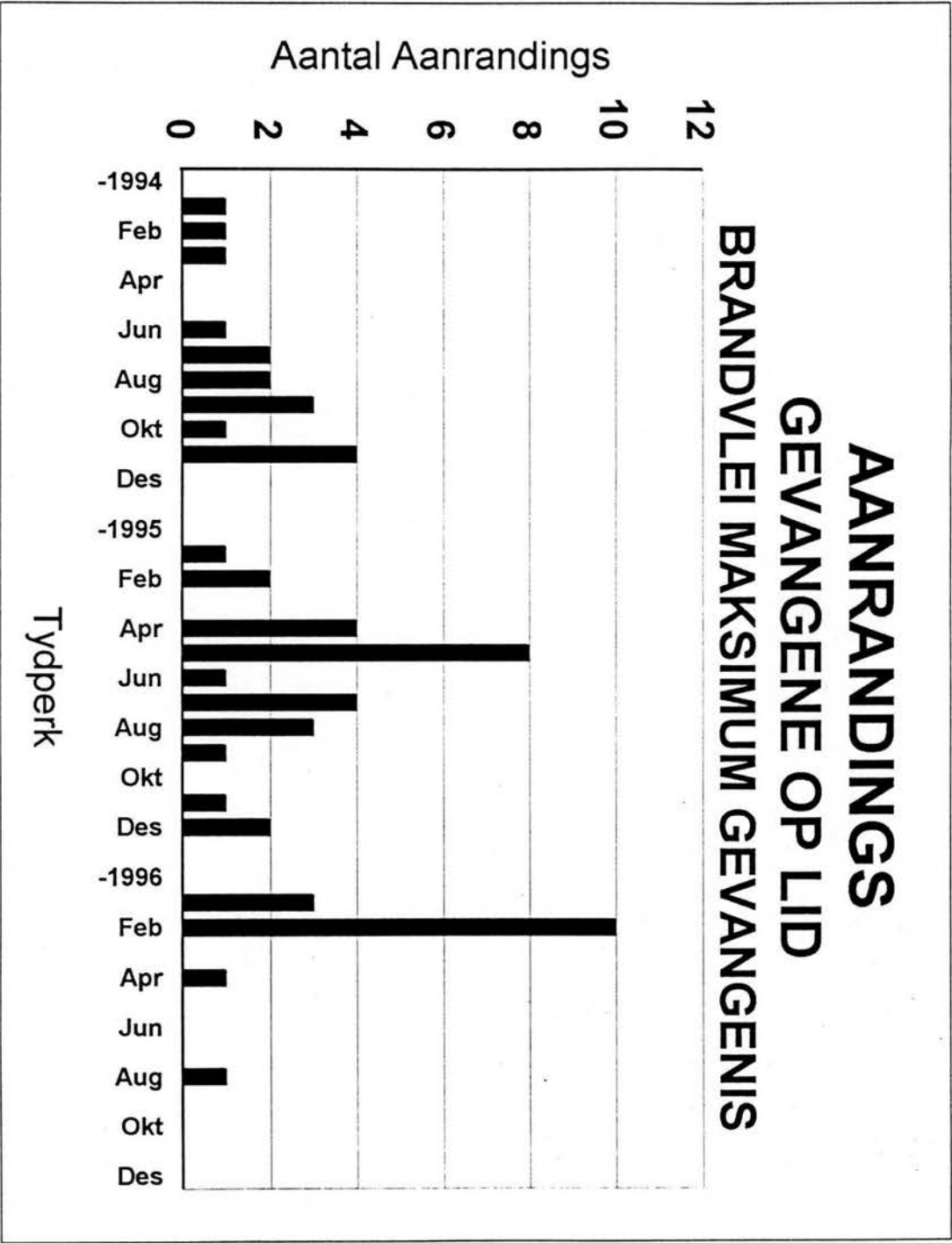

BYLAE 3

GEMIDDELDE TOESLUIT VAN GEVANGENES: BRANDVLEI MAKSIMUM GEVANGENIS

BYLAE 4

BYLAE 5

